

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGICKÉ A ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE

Psaní ve skautském oddíle

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Renáta Chabarová

Vedoucí rigorózní práce: PhDr. Ida Viktorová

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „Psaní ve skautském oddíle“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 2. června 2007

Renata Chudářová

Prohlašuji, že rózni a e skautském oddíle“ vypracovala
samostatně s edení

V Praze dne 2. čer

.....
Renáta Chaburová

Děkuji vedoucí práce PhDr. Idě Viktorové za odborné vedení, cenné rady a čas, který mi věnovala.

Zároveň bych chtěla poděkovat vůdkyním oddílu Marii Machové, Evě Pilátové a jejich kolegyni Lence Jeníkové za ochotnou spolupráci, poskytnutí všech potřebných informací a materiálů.

Děkuji také svému příteli ing. Romanu Faltýnovi za technickou a grafickou podporu při zpracování práce.

I.	ÚVODNÍ ČÁST	3
1.	Úvod	3
2.	Metody	4
2.1	Sběr dat a jejich analýza	5
2.2	Pozorování	5
2.3	Rozhovor	6
2.4	Dotazník	6
3.	Přiblížení skautského hnutí	8
3.1	Historie skautingu	8
3.2	Skauting v českých zemích	9
3.3	Oblasti skautské výchovy	10
3.4	Podstata a metody skautské výchovy	13
3.5	Současný stav skautingu u nás	16
4.	110. dívčí skautský oddíl	17
4.1	Členové oddílu	17
4.2	Struktura oddílu	18
4.3	Docházka do oddílu	18
4.4	Skautská klubovna	19
5.	Pojetí psaní v oddíle	20
5.1	Rady zakladatelů skautingu	20
5.2	Co říkají skautské příručky	21
5.3	Výchova k psaní v oddíle	23
5.4	Způsob hodnocení v oddíle	25
5.5	Význam hodnocení v oddíle	27
5.6	Jak vnímají hodnocení členové oddílu	28
II.	ZPRACOVÁNÍ SEBRANÝCH TEXTŮ	30
1.	Klasifikace textů ve 110. dívčím skautském oddíle	30
1.1	Kroniky	30
1.2	Deníky	30
1.3	Povinná a hodnocená literární produkce	31
1.4	Dobrovolná literární produkce	31
1.5	Tvorba za účelem reflexe	31
1.6	Doplňky klubovny	32
1.7	Šifry a tajné písmo	33
1.8	Informačně - zábavné texty	33

1.9	Co děti nejraději píší.....	35
2.	Oddílová kronika.....	36
2.1	Obecné vymezení literárního žánru.....	36
2.2	Průběh zápisu do kroniky.....	37
2.3	Formální úprava kroniky.....	38
2.4	Struktura textu.....	40
2.5	Analýza obsahu textů v kronice.....	44
2.6	Funkce kroniky.....	52
3.	Deník.....	57
3.1	Obsah deníků členů oddílu.....	58
3.2	Funkce deníku.....	69
4.	Literární texty (povinná i dobrovolná produkce).....	72
4.1	Povinná literární produkce.....	72
4.2	Dobrovolná literární produkce.....	77
4.3	Funkce psaní literárních textů (povinná i dobrovolná produkce).....	78
5.	Závěrečné třídění textů ve 110. dívčím skautském oddíle.....	82
5.1	Dělení textů z hlediska autorství.....	83
5.2	Dělení textů na základě způsobu zadání.....	84
5.3	Dělení textů z hlediska funkcí.....	85
5.4	Přehled vzniklých funkcí.....	91
III.	ZÁVĚREČNÁ ČÁST.....	92
1.	Závěr.....	92
2.	Anotace.....	96
3.	Annotation.....	97
	Seznam použité literatury.....	98
	Seznam obrázků.....	100
	Přílohy.....	101

I. ÚVODNÍ ČÁST

1. Úvod

Písmo je neodmyslitelnou součástí našich životů. Rodíme se do kultury, která je založena na písmu. Spojení písma a vyspělé civilizace se v našem pojetí bere skoro jako univerzální zákon kultury. Není proto divu, že písmo začíná brzy vstupovat i do dětského světa. Děti se seznamují s psanou kulturou a postupem času si osvojují systém písma. Velký vliv v tomto procesu sehrává rodina, která vytváří prostor a příležitosti k tomu, aby se dítě s písmem začalo setkávat. Dítě si jistě všimá, že rodiče cosi píší, čtou, postupně vnímá i grafickou podobu písma. Podle E.Ferreirové jsou děti již okolo čtyř let věku schopny rozlišit písmo a obrázek. Písmo je pro ně zpočátku něčím zajímavým, co je možno prozkoumat, posléze přichází na to, že písmo něco znamená, lze jej číst, interpretovat.¹

Se zmíněnými zkušenostmi nastupují děti do školy, kde začínají písma užívat systematicky, pracují na jeho postupném osvojování, jazykové schopnosti se stávají hlavní součástí gramotnosti jedince. Děti získávají přehled o různých žruzích literárních žánrů, o jejich kompozici a postupně se učí texty také samy vytvářet.

Dětskou písemnou produkci začíná brzy ovlivňovat i sociální dění. Skupina vrstevníků, ať ve škole či v jiném zájmovém sdružení, stimuluje vývoj v oblasti psaní. Kolem psaní se rozvíjí komunikace, psaním se reaguje na řadu činností, a nebo naopak různé aktivity tvorbu textů produkují. S písmem se experimentuje, slouží ke hře, plní tedy funkce, které v běžném životě dospělých již často nemá.

Řada výzkumů se zabývala rozborem školní literární produkce dětí, ale škola není jistě jedinou institucí, která s písmem pracuje. Za vlivnou organizaci můžeme označit také skautské hnutí, které se snaží o všestrannou výchovu osobnosti a kde dítě, vedle rodiny a školy, tráví nemalou část svého volného času. I přes veškerá úskalí, kterými skautské hnutí v naší zemi prošlo, lze Junáka - svaz skautů a skautek ČR v současné době považovat za největší občanské sdružení dětí a mládeže u nás. Ačkoliv sama nejsem skautkou, měla jsem možnost během své praxe s dětmi nahlédnout do činnosti dívčího skautského oddílu, kde jsem

¹ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha, Karolinum 2005, s. 436.

si povšimla řady aktivit, v rámci nichž se pracovalo i s texty. Zajímavá písemná produkce, která se v oddíle vyskytovala, mě inspirovala k podrobnějšímu prozkoumání daného tématu.

Ve své práci jsem se chtěla zaměřit na jednotlivé druhy textů, které se v oddíle vyskytují a pokusit se je popsat po stránce formální i obsahové. Dále jsem se snažila zjistit, za jakých okolností texty v oddíle vznikají, kdo se na jejich tvorbě podílí a k čemu mají sloužit. Zda na ně máme nahlížet pouze jako na jednorázové aktivity zařazené do programu, a nebo se jedná o systematickou práci s texty, která má v oddíle hlubší smysl.

Na následujících stránkách budou nejprve popsány metody, díky nimž jsem potřebné materiály získala a na základě kterých jsem s nimi pracovala. Považuji za důležité stručně nastínit i historii a současnost skautského hnutí, neboť se jedná o specifickou oblast, o které nemusí mít všichni potřebné informace. Dále bude přiblíženo konkrétní fungování skautského oddílu a způsob práce s texty. Následující kapitoly se zabývají klasifikací všech textů nalézajících se v oddíle a podrobnou analýzou materiálů, které jsou pro oddíl stěžejní. Závěrečná část obsahuje shrnutí získaných údajů a zhodnocení výsledků výzkumu.

2. Metody

V této kapitole bych chtěla přiblížit metody, které jsem pro svoji práci využila. Vzhledem k tomu, že jsem se při zkoumání zaměřila na konkrétní problém – interpretaci literárních textů nalézajících se v jednom dívčím skautském oddíle, pracovala jsem především s metodami kvalitativního výzkumu², neboť ty nám umožňují získat detailnější informace o daném tématu. Nejdůležitější částí práce bylo nashromáždění potřebných materiálů a následná analýza dat. Výsledky jsem posléze mohla porovnat i s prostudovanou literaturou. Další potřebné informace mně poskytlo pozorování a rozhovory. Čistě jako doplňkovou metodu jsem ve své práci využila i dotazníky.

² Termínem kvalitativní výzkum se rozumí jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho moc nevíme a nebo chceme získat neotřelé názory na dané jevy. (STRAUSS; CORBINOVÁ, 1999, s. 10,11)

2.1 Sběr dat a jejich analýza

Velké množství materiálů potřebných pro práci jsem získala ve 110. skautském dívčím oddíle. Jednalo se o veškeré druhy písemné produkce, které se v něm vyskytují. Ve středu mého zájmu byly především texty vytvořené dětmi, nicméně pro celkový přehled jsem považovala za užitečné prostudovat i písemnosti od vedoucích oddílu a nejrůznější doplňkové materiály, které se v oddíle nacházely. Do rukou se mi tak dostaly texty, jejichž tvorba je v oddíle povinná a jsou psány na konkrétní zadání, ale zároveň i materiály, které děti píšou dobrovolně a pro vlastní potěšení. Po získání dostatečného množství písemné produkce jsem pokračovala v analýze dat³, v našem případě tedy výtvarů lidské činnosti. Texty jsem studovala a snažila se je interpretovat hned z několika hledisek. Zajímala mě nejen jejich formální stránka (vzhled, struktura, grafická úprava), ale i obsahová část (jazyková analýza, gramatická a stylistická úroveň textu v závislosti na věku dítěte, druhy literárních žánrů) a v neposlední řadě jsem se snažila zamyslet nad smyslem tvorby jednotlivých textů a nad funkcemi, které v oddíle plní.

Do rukou se mi dostaly tři oddílové kroniky, které zaznamenávaly události oddílu během posledních tří let. Dále jsem měla možnost prostudovat šest deníků, řadu krátkých textů psaných na konkrétní zadání, několik desítek vydání oddílového časopisu a různé doplňkové materiály (šifry, přáníčka, reflexe a úvahy nad proběhnuvšími činnostmi apod.).

2.2 Pozorování

Další metodou užitou v rámci výzkumu bylo pozorování. Během své práce jsem měla možnost se účastnit několika schůzek skautů v jejich klubovně a záměrně se soustředit na jevy pro můj výzkum podstatné. V první řadě jsem se chtěla blíže seznámit s průběhem a celkovou atmosférou schůzek, během níž k práci s texty dochází, zaznamenat určité sociální dění, které se kolem tvorby některých textů odehrává a povšimnout si jejich dalšího využití, kdy se například stávají doplňky klubovny či ozdobou nástěnek. Je nutné zdůraznit, že při svém pozorování jsem získala množství informací, z nichž pouze některé jsou zakomponovány do mé práce, nicméně interpretace všech pozorovaných jevů mi napomohla nalézt více souvislostí a ulehčit pochopení vzájemných vztahů.

³ Proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů se odborně nazývá otevřeným kódováním. (STRAUSS; CORBINOVÁ, 1999, s. 42)

2.3 Rozhovor

Návštěvy oddílových schůzek byly spojeny i s rozhovory s vůdkyněmi oddílu, které mi poskytly potřebné informace. Jednalo se o volné a většinou individuální rozhovory o fungování oddílu jako celku (jeho organizaci, vnitřním členění), dále o způsobu zadávání jednotlivých literárních úkolů (jejich dobrovolnost či povinnost) a také o hodnocení textů, které sehrává u psaní dětí důležitou motivační roli.

2.4 Dotazník

Poslední metodou, kterou jsem ve své práci použila, byl dotazník. Jednalo se o dva typy dotazníků, z nichž jeden byl určen vůdkyním oddílu (viz. Příloha 1) a druhý dětem (viz. Příloha 2, 3). Dotazník pro vůdkyně tvořily tři otázky týkající se psaní jednotlivých druhů textů v oddíle a významu literární tvorby ve skautské výchově. Dotazník pro děti obsahoval deset otázek, které se zaměřily na jejich vztah k psaní v oddíle, důležitost psaní v osobním životě a v neposlední řadě byly otázky cíleny ke smyslu samotného skautingu a jeho vlivu na osobnost dítěte. Dotazníky byly předloženy všem přítomným členům na posledním společném setkání, všichni měli možnost odpovídat anonymně. Vzhledem k tomu, že se otázky týkaly více témat, rozhodla jsem se analýze dotazníků nevěnovat samostatnou kapitolu, ale zahrnout její výsledky do textu vždy k souvisejícímu tématu, a to v rozsahu odpovídajícímu daným zjištěním (některé výsledky tvoří samostatnou kapitolu, jiné jsou například uvedeny pouze ve formě poznámky pod čarou). Dotazníky měly sloužit především k nastínění postojů autorů k vlastní tvorbě textů a k celkové práci s psaním v oddíle. Považuji je za zajímavý doplněk odborné literatury na jedné straně a výsledků mého zkoumání na straně druhé.

Dotazník pro vůdkyně

1. Napište, proč je podle vás důležité psát oddílovou kroniku. (viz.str. 52).
2. Z jakých důvodů by si děti v oddíle měly vést deník? K čemu je to dobré? (viz.str. 62)
3. Považujete literární tvorbu za důležitou součást skautské výchovy? Pokud ano, uveďte, k čemu má sloužit. (viz.str. 83)

Dotazník pro členy oddílu

1. Co tě v oddíle baví psát a proč? (viz. str. 35)
2. Líbí se ti čtení kroniky na začátku každé schůzky a proč? Čteš ráda přede všemi své vlastní zápisy? (viz.str. 54)
3. Necháváš se při psaní kroniky a deníku něčím nebo někým inspirovat? (viz. str.39)
4. Čím se podle tebe liší psaní ve škole a v oddíle? (viz.str. 55)
5. Je pro tebe při psaní důležité bodování výsledků a proč? (viz.str. 28)
6. Co nového spojeného se psaním jsi se ve skautu naučila? (viz.str. 24)
7. Píšeš si doma nějaké vlastní texty? Pokud ano, napiš jaké. (viz.str. 85)
8. Je psaní důležitou součástí tvého života? Uveď proč. (viz.str. 89).
9. Jaký je podle tebe smysl skautingu? K čemu má sloužit? (viz.str. 12)
10. Jak se změnil tvůj život po vstupu do oddílu a co ti oddíl přináší? (viz.str. 12)

3. Přiblížení skautského hnutí

3.1 Historie skautingu

Bohatá historie skautského hnutí se dá těžko shrnout na pár stránek, a proto se chci ve své práci zaměřit jen na nejdůležitější body vývoje skautingu a na myšlenky, které jej inspirovaly. Pro počátky skautského hnutí v naší zemi byl důležitý impuls ze zahraničí a dá se říci, že po řadě zákazů, kterými u nás skauting prošel, se teprve nedávno opět navázalo na onu prvotní mezinárodní spolupráci.

Každá doba a s ní spojené společenské dění umožňuje vznik myšlenkám a ideím, které se snaží reagovat na události a potřeby lidí. Nejinak tomu bylo i u skautského hnutí. Jeho vznik můžeme vidět v souvislosti s voláním určité části společnosti po návratu k přirozené výchově, užšímu přimknutí se k přírodě, přiblížení školy a výchovy skutečnému životu. Zároveň si řada lidí povšimla všeobecného úpadku tělesné i duševní zdatnosti mládeže a někteří z nich se to rozhodli i řešit.

V Americe ke zmiňovanému návratu k přírodě přispěl E.T.Seaton, spisovatel, malíř a lovec, který byl zakladatelem hnutí „Woodcraft Indians“. Snažil se chlapce učit pozorování a životu v přírodě. Domníval se, že je nutné nejprve získat *„důvěry, úcty a lásky mládeže a pak teprv jí, aniž toho pozoruje, vyučovat a vychovávat v zásadách, jež uznáváme za správné a prospěšné.“*⁴ Od E.T.Seatona, který byl obecně považován za romantického poetu s láskou k přírodě, se nechal inspirovat zakladatel evropského skautingu Angličan R.B.Powell. Jako voják kladl důraz na pořádek, kázeň a organizaci. Byl jistě ovlivněn svým pobytem v Africe a střety s Bury, které považoval za výborné bojovníky a řadu jejich schopností chtěl pak předat anglickým chlapcům. Skauti se v Anglii během krátké doby stali nejpopulárnější organizací a anglický král jmenoval R.B. Powella generálem. Skauting se začal šířit postupně do dalších zemí, z nichž každá se jej snažila přizpůsobit svým podmínkám. I když byl skautskému hnutí z počátku vytýkán určitý militarismus, podařilo se časem tento názor vyvrátit. Pravdou je, že skauting vychovává, i když na to nepomýšlí, armádě zdatnější dorost. Nicméně proti armádě podporuje a pěstuje individuální charakter člověka.⁵

⁴ SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991, s. 21.

⁵ SVOJSÍK, A.B.: c.d., s. 34.

Je zajímavé podotknout, že pro R.B.Powella i pro našeho A.B.Svojsíka byli velkými vzory správné výchovy japonští samurajové a v literatuře se na ně často odkazují. Samotné heslo skautů „Bud' připraven!“ pochází právě od nich.⁶ Samurajové tvořili výkvět japonských mužů s řadou ctností. Mezi ně patřily spravedlnost, přísnost, oddanost a úcta, poslušnost k představeným, mírnost a dobrota k podřízeným, láska k rodičům. Nesmíme zapomenout ani na statečnost, a to především onu morální. Konfucius říká: „*Kdo ví, co jest správné, a nekoná toho, jest zbabělcem, byť by i v bojích sebe více zvítězil*“.⁷ Samurajové neměli postrádat ani lásku k bližnímu, pravdomluvnost v řeči a skutcích. Dokonalý muž musel znát i umění a literaturu. Řady podobných hodnot si můžeme povšimnout právě ve skautském slibu, který bude později zmíněn.

3.2 Skauting v českých zemích

Za zakladatele skautingu v naší zemi je již tradičně považován A.B.Svojsík, jenž při své cestě kolem světa zavítal i do Anglie, neboť se doslechl o jistém druhu výchovy mládeže v přírodě, který se tam právě zaváděl. Do tehdejšího Rakousko-Uherska se vrátil nadšený a dal se do překládání knihy „Scouting for boys“ od R.B.Powella. Celý rok se věnoval překladům, úpravám teorie pro české podmínky a v roce 1911 se usídlil s šesti chlapci nedaleko hradu Lipnice, kde byly poprvé vyzkoušeny základy českého skautingu prakticky. Nedlouho po té sepsal knihu „Základy junáctví“. A.B.Svojsík dospěl k závěru, že se mu podařilo objevit způsob, jakým provést reformu ve výchově mládeže, a to s pomocí silné výchovy v přírodě, která byla vždy jeho ideálem. Využít sklon mládeže k dobrodružnému životu a nabídnout jim, jak se radostně a zábavně učit plnění povinností na celý život.

„Jak mistrně využito tu chuti mládeže k dobrodružnému životu v přírodě, jak každá hra a zdánlivě nepatrná, pro zábavu vykonávaná práce mění se ve významnou složku výchovnou. Jak celý život vytvořený v táboře jest obrazem života skutečného a vším, co mládež ze zábavy s radostí tam koná, jak učí se plnění povinností pro celý život. Vše je svedeno k jedinému cíli, vychovati svérázné, pevné povahy, charaktery, muže, kteří vlastními cestami dovedou kráčet k vytčenému cíli.“⁸

⁶ SVOJSÍK, A.B.: c.d., s. 28.

⁷ SVOJSÍK, A.B.: c.d., s. 96.

⁸ SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991, s. 8.

Nové hnutí získalo velmi dobrý odborný základ, na jeho propagaci se podílely významné osobnosti tehdejší doby. Jmenujme alespoň F.Čádu, J.Thomayera, A.Jiráska, K.Kramáře či T.G.Masaryka. V roce 1912 byl založen 1. junácký spolek „Junák-český skaut“ a A.B.Svojsík se stal jeho starostou. Skauting měl zakotvit jako vítaný prostředek k doplnění rodinné a školní výchovy. Z prostudované literatury je patrné, že skauting se v počátcích vnímal i silně vlastenecky. Řada osobností jej spojovala se vzpomínkami na naše významné historické osobnosti, na bojovníky s rytířskými ctnostmi.⁹

„Náš malý národ má potřebu mužů celých, pevných, charakterů ocelových. Je mu však také třeba, aby byl zámožný, bohatý a tím i samostatný a bezpečný - Junák je toho základem.“¹⁰

Junáci byli dáváni do souvislosti s budoucím štěstím a úspěchem našeho národa. Mládež byla často negativně hodnocena, především v porovnání s anglickou či americkou. Skauting měl tyto rozdíly smazat. A.B.Svojsík získal během svých cest po světě dojem, že oproti Japonsku či Dánsku, se naší mládeži nedostává dostačující péče. Srovnával také s Anglií školní výchovu, která tam dbala mnohem více na praktické stránky, například ruční práce. Podle A.B.Svojsíka byly naše školy naopak značně verbální, přidržovaly se především knížek, psaní, mluvení a grafického znázorňování. Chyběla práce schopných rukou. Žáci, kterým učení tolik nešlo, se tak nemohli projevit v jiné oblasti a získávali odpor ke škole.

„Přizpůsobme se dětem a nechtějme, aby všechny děti přizpůsobovaly se jedinému systému.“¹¹

3.3 Oblasti skautské výchovy

„Síla skautingu byla a dosud je v tom, že dává mladému člověku nejen zajímavý program pro volný čas, ale že jej tímto programem soustavně vychovává. A co víc, že ho tím motivuje, aby se sám vychovával a zdokonaloval. To všechno dělá zvláštními metodami, jejichž společným jmenovatelem je hra.“¹²

⁹ Je nutné přiznat, že řada skautů se v budoucnosti hrdinně zachovala a zaplatila vlastním životem při obraně vlasti za 2.sv.války v ilegálním odboji či v boji proti komunistickému režimu.

¹⁰ SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991, s. 703.

¹¹ SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991, s. 403.

¹² BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. aj.: *Skautský oddíl III*. Liberec, Skauting 1996, s. 7.

„Skauting je poselství všestranné výchovy v kruhu vrstevníků a uprostřed přírody, které jsme přijali od zakladatelů a které máme povinnost rozvíjet a předat budoucím. Cílem skautské výchovy je člověk po všech stránkách vyzrálý, vzdělaný, tvořivý, schopný spolupráce s jinými lidmi, dobře zakotvený v řadě malých i velkých skupin, zformovaný v kulturní bytost. To je ideál, ke kterému se více či méně blížíme, ke kterému vedeme děti.“¹³

Z výše uvedených popisů skautingu si můžeme udělat obrázek o tom, co vše hraje ve skautské výchově důležitou roli. Asi těžko nalezneme jednu definici, kterou bychom mohli použít, neboť skautská výchova si klade širší cíle a snaží se pracovat s celou osobností dítěte či dospívajícího člověka. Přesto je možné si povšimnout několika hlavních okruhů, na které se skauting zaměřuje.

- 1) **Život v přírodě:** A.B.Svojsík viděl pobyt v přírodě jako možnost stálého pozorování, studia a vhodného popularizování vědy.¹⁴ Jedinec se pomocí různých cvičení a her učí umění pozorovat, činit správné závěry a dojít k bystrým úsudkům.¹⁵ Součástí pobytu v přírodě je i táboření, které je bráno jako určitý druh sportu. R.B.Powell napsal: „Muž neb žena, kteří nikdy nežili v táboře, ztratili jeden z největších požiteků na světě. Jest to život čistý a zdravý jak pro tělo, tak pro duši. Nepohodlí pociťují tam jen ti, kdož přijdou poprvé a neznají způsobu života v táboře. Spříchodem noci, kdy ležíš ve svých přikrývkách nohama obrácen k ohni a tváří k hvězdám třpytícím se z vysoké klenby nebeské, když kouř ohňů mísí se s čistým nočním vzduchem, můžeš říci: Děkuji ti, Bože! Žil jsem.“¹⁶ Tábor vytváří dětem život v malém, naučí je práci, vytrvalosti, samostatnosti, důvtipu, důvěře ve vlastní síly, všestranné obratnosti. Děti pracují, čímž se zlepšují jejich fyzické síly formou nejpřirozenější a tudíž pro dobu tělesného dospívání zvláště vhodnou.¹⁷ Skaut by se měl naučit v přírodě normálně žít, umět se o sebe postarat.
- 2) **Tělesně - výchovná stránka:** Skauting klade velký důraz na upevňování fyzického vývoje mládeže, jeho nedílnou součástí je pohyb a cvičení na čerstvém vzduchu. Být silný a odvážný je cílem každého skauta. Proto je i řada her a zkoušek o překonávání sebe sama, podávání maximálních výkonů.

¹³ BŘICHÁČEK, V.: *Poselství skautské výchovy*. Liberec, Skautské prameny 1991, s. 7.

¹⁴ SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991, s. 43.

¹⁵ SVOJSÍK, A.B.: c.d., s. 44-45.

¹⁶ SVOJSÍK, A.B.: c.d., s. 315.

¹⁷ SVOJSÍK, A.B.: c.d., s. 341.

- 3) **Podpora přátelství:** Přátelství je jednou ze ctností, kterou by měl skaut pěstovat. Na skautingu je nejcennější to, že každému umožňuje aktivní život v kruhu přátel a vychovává lidi charakterově pevné, ochotné nezištné pomoci pro druhé.¹⁸ Ze skautingu si člověk uchovává přátele na celý život.
- 4) **Všestranný rozvoj osobnosti:** Skauting se snaží rozvíjet osobnost člověka po všech stránkách. Dbá na šíři jeho vědomostí, podporuje logické uvažování, paměť, pozornost. Skaut by se měl naučit být také výmluvný, umět vyjádřit, co chce a o co usiluje. Skaut rozvíjí poznání sebe sama, zajímá se o výzkumy, objevy a podporuje touhu po vědění. Rozvoj manuální zručnosti je také podstatný. „*Schopnost a ochota vždy znovu se ptát, hledat sám i ve skupině odpovědi a svou činností sám sebe překonávat, to vše postupně vytváří z dítěte vyzrálého člověka a naplňuje význam slova skaut - ten, kdo hledá cestu*“¹⁹
- 5) **Pozitivní činy:** Dá se říci, že chování skauta by mělo vést k jistému druhu humanity. Děti se učí pomáhat druhým bez nároku na odměnu a pouze s vědomím řádně splněné povinnosti. Mělo by se to stát samozřejmostí jejich každodenního života. Skromnost, pevná vůle a mravní zásady, v tom všem jsou skauti vychovávaní. Je zde snaha předat dětem ideály, které jsou vyjádřeny ve slibu, v zákonu a postupně je naučit, že je možno podle nich žít i v každodenním životě.

Naznačili jsme si, na co klade skautská výchova důraz, co se snaží dětem předat. Je proto zajímavé podívat se na skauting očima samotných dětí a zjistit, jaký je podle nich smysl skautingu a co jim osobně oddíl přináší. Na základě vyhodnocení těchto dvou otázek z předložených dotazníků je možné konstatovat, že děti mladšího školního věku ještě příliš nerozlišují mezi tím, k čemu má skauting sloužit obecně a co konkrétně znamená pro ně samotné. U obou otázek se objevují stejné kategorie. Na prvním místě figuruje zábava, dále poznání (učení se novým věcem) a nakonec noví kamarádi.

Děti staršího školního věku jsou již schopny smysl skautingu lépe definovat. Za hlavní cíle považují rozvoj osobnosti, podporu kolektivního soužití a výchovu k nekonzumnímu stylu života. Jim osobně oddíl přináší především nové znalosti a zkušenosti, možnost prožívání, zábavu, nové vztahy a zázemí pro chvíle, kdy v rodině nastávají konflikty a střety. Je zajímavé, že některé děti tedy chápou oddíl jako svůj druhý domov, místo, kde mohou nalézt pomoc při rodinných problémech. Z oblastí skautské výchovy, které jsou uváděny v literatuře, u dětí nejvíce figurují podpora přátelství a všestranný rozvoj osobnosti. Podstatné ale je, že pro většinu dětí sehrává velkou roli zábava, která je prostředkem k učení se novým věcem. Tím, že děti získávají většinu nových

¹⁸ BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. aj.: *Skautský oddíl III*. Liberec, Skauting 1996, s. 6.

¹⁹ BŘICHÁČEK, V.: *Poselství skautské výchovy*. Liberec, Skautské prameny 1991, s. 10.

poznatků a dovedností skrze hry, soutěže, pracují v příjemné atmosféře, jsou pozitivně emočně naladěny a práce je baví.

3.4 Podstata a metody skautské výchovy

Snahou skautingu je vychovávat samostatného, solidárního, zodpovědného a uvědomělého jedince.²⁰ Dnes je skautské hnutí otevřeno všem, chlapcům i dívkám, mladým mužům i ženám, bez rozdílu původu, rasy nebo přesvědčení a bez omezení na základě pohlaví.

Skautské hnutí se považuje za typ non - formálního vzdělávání, a to podle usnesení organizace UNESCO, která rozlišuje tři typy výchovy jedince.

- **Formální vzdělání** je hierarchicky uspořádaný, chronologicky odstupňovaný vzdělávací a výchovný systém, který pracuje od základních škol až po vysokoškolské instituce.
- **Neformální vzdělání** je proces, při kterém se každý jedinec učí zaujímat postoje, poznává hodnoty, získává zručnost a znalosti každodenní zkušeností, například v rodině, mezi přáteli a vrstevníky, z médií a vlivem dalších faktorů ve svém okolí.
- **Non - formální vzdělání** (mimoškolní výchova) je organizovanou výchovnou aktivitou mimo rámec zavedeného formálního systému, jejímž smyslem je nabídnout zájemcům, kteří se s ní ztotožní, pro ně žádoucí výchovné cíle.²¹

Skauting rozvíjí jedince po stránce fyzické, intelektuální, emocionální, sociální a duchovní, přičemž klade důraz na různé vývojové etapy v životě člověka a na jeho individuální schopnosti. Cílem není předělat mladého člověka podle předem daného ideálu,

²⁰ Samostatný = schopný rozhodovat se a řídit si svůj život

Solidární = aktivně projevující zájem o ostatní

Zodpovědný = schopný nést následky svých rozhodnutí, plnit své povinnosti a dokončit vše, co začne

Uvědomělý = snaží se žít podle svých hodnot a podporuje ideály, které jsou podle něho důležité

(*Základní charakteristika skautingu*) (online). Praha: Skautský svět. (cit. 2004-05-20).

Dostupné na WWW: <http://www.skaut.cz/verejnosi/úoc/zakladnicharakteristika-skautingu.pdf>

²¹ *Základní charakteristika skautingu* (online). Praha: Skautský svět. (cit. 2004-05-20).

Dostupné na WWW: <http://www.skaut.cz/verejnost/doc/zakladnicharakteristika-skautingu.pdf>

ale snažit se jej podnítit k maximálnímu rozvoji všech oblastí jeho osobnosti, za což přebírá i sám odpovědnost. Dále se snaží v člověku vypěstovat pocit sounáležitosti se svou komunitou, aby si uvědomil, že patří k její historii a jejímu vývoji.

Skauting je idea vycházející ze třech základních principů:

- **Povinnost k Bohu**, chápaná jako povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální; jako odpovědnost vůči nejvyšší Pravdě a Lásce.
- **Povinnost vůči ostatním**, chápaná jako věrnost vlasti; jako snaha o mír a o vzájemné pochopení mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti; jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě.
- **Povinnost vůči sobě**, chápaná jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.²²

Skauting má jasně definovanou metodu, která je popisována jako systém. To znamená, že musí být vnímána jako soubor vzájemně provázaných prvků, které tvoří jednotný a nedílný celek. Každý z těchto prvků má výchovnou funkci a každý prvek doplňuje účinek prvků ostatních. Aby celý systém pracoval, je nutné zapojení všech prvků a tyto prvky musí být využívány způsobem, který je v souladu s cíli a principy skautingu.

Základními prvky skautské výchovy jsou:

- 1) **Skautský zákon a slib**: Skautský zákon je pro každého jednotlivého skauta i pro celou skupinu jakýmsi kodexem životního stylu založeným na principech skautingu. Díky praktické zkušenosti s využitím tohoto kodexu v každodenním životě tak skautský zákon poskytuje konkrétní a praktický návod pro mladé lidi, jak chápat hodnoty, které skauting jako základ pro život jednotlivce nabízí. Skautský slib je osobní přísahou snažit se co nejlépe žít podle daného kodexu. Přísahu skládá každý mladý člověk před skupinou sobě rovných ve chvíli, kdy se rozhodne vstoupit do hnutí. Slib a zákon zahrnují hodnoty, na kterých musí být podle R.B.Powella založena společnost. Tyto hodnoty představují

²² *Základní charakteristika skautingu* (online). Praha: Skautský svět. (cit. 2004-05-20). Dostupné na WWW: http://www.skaut.cz/verejnost/doc/zakladnicharakteristika_skautingu.pdf

základní etický rámec, podle kterého skauting funguje a bez kterého by hnutí již nebylo skautingem.

Skautský zákon

1. Skaut je pravdomluvný
2. Skaut je věrný a oddaný
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta
5. Skaut je zdvořilý
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců
8. Skaut je veselý myslí
9. Skaut je hospodárný
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích

Skautský slib

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

- sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době
- plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské
- duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním

- 2) **Učení se činností:** Mladý člověk se neučí pouze teorii, ale má možnost ji porovnávat s vlastní zkušeností, která podporuje jeho rozvoj.
- 3) **Družinový (nebo týmový) systém:** Jedná se o základní organizační strukturu oddílu, kterou tvoří malé skupinky dětských členů, z nichž jeden je označován jako rádce a spolupracuje s dospělým vedením.
- 4) **Symbolický rámec:** Ve skautingu symbolický rámec znamená soubor symbolů, které představují výchovnou nabídku skautingu pro určitou věkovou skupinu. Využívání symbolického rámce staví na představitosti mladých lidí, na jejich smyslu pro dobrodružství, na jejich tvořivosti a vynalézavosti, a to tak, že stimuluje jejich rozvoj,

pomáhá jim identifikovat se se směry vývoje a hodnotami, na nichž stojí skauting a zároveň podporuje soudržnost a solidaritu uvnitř skupiny.

- 5) **Osobní růst:** Jedná se o proces, kterým mladý člověk prochází a při kterém dochází k rozvoji jeho vlastní vnitřní motivace pro vědomé a aktivní zapojení do jeho vlastního vývoje.
- 6) **Pobyt v přírodě:** Při využívání přírody se nejedná pouze o pobyt pod širým nebem. Tento postup v sobě zahrnuje konstruktivní kontakt s přírodou, plné využívání všech jedinečných příležitostí, které přírodní svět poskytuje k učení, aby se tak dále mohli mladí lidé rozvíjet. Jak říkal R.B.Powell: „*Pro ty, kteří mají oči, aby viděli, a uši, aby slyšeli, je les zároveň laboratoří, klubem i chrámem.*“²³
- 7) **Podpora dospělých:** Dospělý vůdce představuje v jedné osobě tvůrce aktivit, vychovatele i přátelského poradce. Každopádně je to i velký vzor dospívající mládeži.

3.5 Současný stav skautingu u nás

Junák - svaz skautů a skautek ČR je v současné době největším celorepublikovým občanským sdružením dětí a mládeže, které tvoří přibližně 55.000 členů. Je důležité se také zmínit o „Vizi 2005“, tedy programu, který se hnutí snaží nyní aktivně naplňovat. Jeho snahou je především vychovat lidi, kteří budou kladně ovlivňovat společnost, budou součástí elity národa a budou schopni starat se o potřebné. Důraz má být kladen na mezinárodní rozměr skautingu.²⁴ Již nyní je Junák členem světových organizací skautek WAGGGS (World Association of Girl Guides and Girl Scouts - Světová asociace skautek) a skautů WOSM (World Organization of the Scout Movement - Světová organizace skautského hnutí) a hlásí se k jejich poslání. Předpokládá se však, že styky se zahraničím se nejméně zdvojnásobí, a to zejména reciproční pobyty a výměny oddílů. Mnohonásobně se zvýší i začlenění menšin do hnutí - zejména menšin zdravotních (somaticky i mentálně postižení)²⁵, sociálních a etnických. Účast na společných evropských projektech by měla potvrdit právoplatné místo českého skautingu v Evropě.

²³ SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991, s. 30.

²⁴ Strategie Junáka – svazu skautů a skautek ČR do roku 2005 (online). Praha: Skautský svět. (cit. 2004-05-25). Dostupné na WWW: <http://www.skaut.cz/verejnost/doc/strategie.pdf>

²⁵ I do mnou vybraného oddílu docházela několik let holčička s mentálním postižením v rámci projektu sdružení „Máme otevřeno“, které se snaží o integraci postižených jedinců do volnočasových kroužků.

Samozřejmě, že skautské hnutí, se jako řada jiných spolků potýká s ekonomickými problémy, ubývá lidí, kteří chtějí skautingu věnovat volný čas, ubývá tábořišť, kluboven, ani noví členové se nehlásí v takovém počtu, jaký by se dal očekávat. To vše bere skauting na vědomí. Je to popud pro jeho modernizaci, snahu najít způsob, jak lépe komunikovat s veřejností, zajistit si účinnější propagaci a zvýšit tak svoji atraktivnost pro současnou generaci mládeže. Není již možné trvat na všech zásadách a principech striktně, členové oddílu nemusí být naprosto poslušni svého vedení, mohou se více aktivně podílet na dění v oddíle. Skaut již nemůže být chápán jako dokonalá bytost bez emocí, čemuž nasvědčovaly některé citace dobové literatury (např. skaut nesmí být nikdy unaven, zaskočen) ani člověk ochotný se vždy obětovat pro vyšší princip (výtky vůči J.Foglarovi a jeho nepostavení se komunistickému režimu).

Skautské hnutí má svoji dlouholetou tradici, na které může stavět a která je pro člověka důležitá, protože se může ztotožnit s něčím, co má historii, kořeny, zakladatele. Nicméně konkurence jiných spolků a organizací je velká, a proto je nutné jít také vstříc novým trendům.

4. 110. dívčí skautský oddíl

4.1 Členové oddílu

Výzkum probíhal ve 110. dívčím skautském oddíle, který sídlí v Praze na Hájích a funguje od roku 1990. Oddíl mají na starosti dvě vůdkyně, které se mu věnují již pátým rokem. V současné době oddíl navštěvuje 14 dětí, což je méně než před prázdninami. Počátkem září totiž přestalo docházet pět dívek, kterým již bylo šestnáct let a odešly do roverů.²⁶ Věkové rozmezí dětí v oddíle je nyní od deseti do patnácti let. Do mladšího školního věku (6-12 let) spadá šest dětí a starší školní věk (13-15 let) je zastoupen osmi dětmi.²⁷

Na počátku nového školního roku se vůdkyně snažily za odchozí členy nabrat do oddílu nováčky, nesetkaly se však s velkým zájmem. Obcházely třetí a čtvrté třídy na

²⁶ Jedná se o hnutí mladých skautů, kterým je okolo šestnácti let a více.

²⁷ V odborné literatuře nalezneme různá věková dělení. Ve své práci jsem použila rozdělení D. Krejčířové, která rozlišuje mladší školní věk (6-12 let) a starší školní věk, který se již kryje s pubescencí. (LANGMEIER; KREJČÍŘOVÁ, 1998, s. 115,139)

několika základních školách, ale zdá se, jako by skauting nelákal děti, ani rodiče. Vůdkyně si situaci vysvětlují tím, že rodiče zapisují děti do spousty kroužků, kde vidí konkrétní výsledky, ale pod skautingem si představují pouze zábavu, netuší k čemu může sloužit. Vhodným řešením se vůdkyním zdají návštěvy třídních schůzek, kde by mohly rodiče informovat o smyslu všestranné skautské výchovy.²⁸

4.2 Struktura oddílu

Oddíl je strukturován do tří družin, kterými jsou Lišky, Lasičky a Pandy.²⁹ V každé družině je přibližně stejný počet dětí různého věku. Pokud do oddílu nastoupí nováček, je vůdkyněmi přiřazen do určité družiny tak, aby síly a počty byly přibližně vyrovnané. V čele družiny stojí rádce, který je také jmenován vůdkyněmi, a to s přihlédnutím k přirozené autoritě a schopnostem. Družinová soustava je jedním z podstatných rysů, kterými se skauting liší od všech ostatních organizací. Děti mohou být částí celku, učí se kooperaci, ale přitom si uchovávají svoji vlastní osobnost. Jistě se zde využívá i věkové náchylnosti dětí k vytváření „part“.

4.3 Docházka do oddílu

Oddíl se schází na pravidelných schůzkách vždy v úterý od půl páté do sedmi hodin. V zimním období probíhají aktivity většinou v klubovně, s lepším počasím tráví děti většinu schůzek venku. Schůzky jsou buď oddílové, to znamená, že program pro děti připravují pouze vůdkyně, a nebo půlené schůzky, kde se na přípravě činností podílí i rádčiny, které vymýšlí aktivity pro členy své družiny. Rádčiny by se tímto způsobem měly připravovat na možné převzetí vůdcovské role v budoucnosti. Každá schůzka začíná oddílovým pokřikem, následuje čtení minulé schůzky z kroniky, na ně navazuje samotný program. Schůzka je opět ukončena oddílovým pokřikem. Minimálně jedenkrát za dva měsíce se koná víkendová výprava mimo Prahu a o letních prázdninách nechybí čtrnáctidenní tábor,

²⁸ B.Hofbauer ve svém článku zdůrazňuje, že pro děti jsou především důležité takové volnočasové aktivity, které působí souborně na osobnost, významná je pedagogika zážitků a dobrodružství, zainteresovaný přístup probouzející aktivitu a tvořivost. Tvrdí, že bohatý a smysluplný volnočasový život každého jedince spoluvytváří hodnotový systém a zvyšuje kvalitu života nejen jeho samého, nýbrž také druhých lidí a celé společnosti. (HOFBAUER, 2003, s.152-163)

²⁹ Družina používá ke svému označení symbolu, který bývá volen tak, aby souvisel s přírodou, ve které se skauti pohybují.

který je vyvrcholením celoročních aktivit. Na tábor se většinou sjíždí i starší skautky, které již do oddílu nedochází.

4.4 Skautská klubovna

Skautská klubovna se nalézá v suterénu jednoho z panelových domů, je oddělená od ostatních bytů, průběh schůzek proto nikoho neruší. Vzhledem k tomu, že klubovna by pro děti měla být „druhým domovem“, je velmi pěkně zařízena a působí útulným dojmem. Zdobí ji především výtvary samotných členů oddílu, které jsou z pestrých materiálů a z různých období vývoje oddílu. S celkovou výzdobou ladí i nezbytné vybavení klubovny - družinové skříně, bedny na uschovávání nejdůležitějších drobností, kronik, herních pomůcek a jiných materiálů.

Klubovna je rozdělena do dvou částí. Jedna z nich tvoří zázemí pro vůdkyně a starší členy oddílu, v místnosti se nalézá i zákoutí s kobercem (využívá se například při vánočním setkání), nechybí ani místo pro vaření čaje. Druhá místnost je dějištěm většiny schůzek, židle a stoly jsou rozmístěny do tří skupin podle počtu družin. Nad touto místností je k dispozici ještě dřevěné patro, které slouží jako skladiště potřebných materiálů na letní tábor a zároveň zajišťuje členění prostoru, které je často využíváno při divadelních představeních.³⁰

Na stěnách klubovny kromě ručních výrobků a výtvarných maleb nalezneme i několik nástěnek, které poskytují potřebné informace členům oddílu. Největší z nich je určena nováčkům v oddíle a jsou na ní umístěny veškeré úkoly nováčkovské zkoušky, které musí děti zvládnout (skautské heslo, slib, zákon, morseovka, pochodové značky, historie skautingu apod.). Děti by tuto zkoušku měly absolvovat do třech měsíců po nástupu do oddílu. Dále zde nalezneme organizační nástěnku, na které visí základní informace o oddílu, kontakty na všechny členy a jejich rozdělení do družin, bodování a docházka. Ta je důležitým barometrem zájmu o skauting, může být pro vůdkyně signálem angažovanosti dětí na činnostech oddílu. Na zdech klubovny nalezneme i nástěnky jednotlivých družin, na které si vylepují své úspěchy v podobě diplomků a ocenění.

V klubovně nechybí ani knihovnička, ze které si děti mohou půjčovat knížky a časopisy týkající se skautingu. Jedná se nejen o dobrodružnou četbu, ale i o tituly, díky nimž se mohou připravovat na různé znalostní zkoušky v oddíle (např. encyklopedie rostlin, zvířat,

³⁰ Jedenkrát do roka si družiny nacvičují divadelní program na tzv. „Kртеčkovy kalhotky“, kdy hrají představení nejen pro sebe navzájem, ale i pro rodiče.

historie skautingu). Pečovat o svoji klubovnu a pocitovat za její vzhled určitou míru odpovědnosti by měli všichni členové oddílu. Z toho důvodu se děti střídají ve službách, kdy klubovnu uklízí, zdobí a třídí různé materiály.

5. Pojetí psaní v oddíle

5.1 Rady zakladatelů skautingu

Skauting, jako systematická výchova dětí, si klade za cíl rozvíjet celou řadu oblastí osobnosti, přičemž nezastupitelné místo v tomto procesu hraje i výchova dětí k četbě a k literární tvořivosti. Důkazem nám mohou být nejen příručky vedoucích a normy pro plnění různých zkoušek, ale i výpovědi samotných členů skautského oddílu, a to od nynějších vedoucích až po dávné zakladatele celého hnutí.

Pokud tedy učiníme krok zpět do historie, můžeme se setkat s osobou R.B.Powella, který ve své knize „Scouting for boys“ radí všem chlapcům, aby si vedli deníky a zapisovali si do nich každou svou výpravu. Když texty doprovází drobnými kresbičkami význačných objektů, kolem kterých se na výpravě jde, vznikne tak pestrá osobní kronika, do níž budou s radostí nahlížet. Zápisem do deníku se dá vytvořit dokonce i pochodový film. Cesta se zakresluje silnější nepřerušovanou čarou, její nejbližší okolí mapovými značkami. Jako ve filmu se zachytí přírodní a stavební zvláštnosti, zvířata či květiny. Používá se tedy stejný princip, jako měli Indiáni ve svém obrázkovém písmu.

E.T.Seaton, další z tvůrců skautingu, se zmiňuje o tom, co pro něho samotného znamenaly deníky, které si vedl. „Když jsem se před mnoha desetiletími připravoval k velkým průzkumným výpravám do lesů, řekl mi jeden známý: „Nezapomeň si psát deník, jinak toho budeš později litovat. Uvidíš, jakou cenu pro tebe bude mít v dalších letech.“ Dal jsem se hned do toho a dodnes v psaní pokračuji. Všechny deníky teď leží přede mnou - padesát tlustých knih, svázaných v kůži. Jsou přeplněny kresbami a zápisy, provedenými tužkou, inkoustem a vodovými barvami. Některé listy jsou potrhány, promočené deštěm, propálené jiskrami z táborových ohňů, v jejich záři jsem na nich pracoval. Knihkupec by mi za ně nedal

ani korunu. Ale já bych je stejně neprodal, ani za milión. Je v nich uchováno šedesát let mého života, mé myšlenky, práce i radosti.“³¹

Z výše zmíněných citací je patrné, že nejčastější literární texty jsou tvořeny na základě zápisků z cest a výprav za dobrodružstvím. Součástí výbavy na výlety má být tužka a několik volných listů papíru. Pokud bychom chtěli nalézt v knihách skautských vůdců stručnou odpověď na otázku, proč je tolik důležité zapisovat své zážitky a zkušenosti, poukazuje většina z nich na fakt, že psaním zaznamenáváme naši vlastní cestu za sebepoznáním, snažíme se omezit věci, které by zmizely v čase a vracet se k poznámkám, na nichž můžeme sledovat svůj vývoj.

„Litera scripta manet. Co je napsáno, zůstává.“³²

5.2 Co říkají skautské příručky

Podle skautských příruček by měl mít každý oddíl svoji vlastní knihovničku, četba by neměla chybět ani mezi stupni zdatnosti. Čtenářská výchova je spojena i s pokusy o tvůrčí psaní, které jsou často součástí širšího bodového hodnocení.³³ Od psaní skautského deníku, oddílové kroniky až po oddílový časopis. I samotný J.Foglar při vedení svého oddílu kladl důraz na vedení oddílové kroniky a často do ní psal.

Vztah k četbě a psaní je v oddíle posilován i plněním závazných zkoušek, jejichž je často součástí. Například můžeme jmenovat nováčkovskou zkoušku, v níž nalezneme bod „kultura“. Ten obsahuje následující prvky: skaut má přehled o vydávaných skautských časopisech a vede si skautský deník, vyhotoví zápis do družinové kroniky. V rámci různých stupňů jiných zkoušek jsou dětem nabídnuty následující činnosti: scénář fotodokumentace tábora či jiné akce, korespondence se skautem doma či v zahraničí, ovládnutí několika způsobů jednoduchého šifrování. V oddíle existují i odznaky odborné zdatnosti, pod něž spadá oblast umělecké a kulturní činnosti, kde si může člen vybrat položku literární tvorby.

I ve známé zkoušce Tří orlích per narazíme na písemnou produkci. Tento odznak uděluje vůdkyně na táboře slavnostním způsobem, pokud člen splní tři podmínky. Vydrží 24

³¹ *Skauting*. Liberec, Skautské prameny 1995, s. 68.

³² BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. aj.: *Skautský oddíl III*. Liberec, Skauting 1996, s. 134.

³³ BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. aj.: c.d., s. 75.

hodin pouze o vodě, 24 hodin mlčí, 24 hodin prožije sám v blízkosti tábora, tak aby věděl, co se v táboře děje, aby však nikým ani náhodným chodcem nebyl spatřen. Své pozorování o životě v táboře a o přírodě si zapisuje do deníku, který po skončení zkoušky ukáže vedoucímu tábora.

Literární tvorbu podporuje také časopis Skaut - Junák, který je nejstarším časopisem pro mládež u nás a byl založen A.B.Svojsíkem v roce 1915. Po několika periodách zákazu vychází i dnes, a to desetkrát do roka. V časopise se průběžně objevuje řada rubrik, které jsou tvořeny autorskými příspěvky členů různých oddílů. Za zmínku stojí např. následující rubriky³⁴:

- **Chvilé napětí:** „Napiš nám do redakce příhodu, kterou považuješ za nejdramatičtější v tvém životě - chvíli velkého napětí, chvíli strachu. Dobrodružný zážitek.“
- **Rubrika tvůrčích pokusů:** „Verše, povídky jako důkaz, že skauti rádi hrají tvořivé hry se slovy.“
- **Z vašich kronik**
- **Co přinesl poštovní kurýr** (vzkazy redakci)
- **Linka S.O.S.** (napsat o problémech do redakce)
- **Můj názor**
- **Výběr z pokřiků družin a oddílů**

Z výše uvedených příkladů je patrné, že literární produkce je určitým způsobem zakomponována do programu skautské výchovy, záleží však na vedoucích jednotlivých oddílů, zda budou s psaním pracovat pouze na základě předepsaných pravidel a nebo budou písemnou produkci rozvíjet nad rámec povinných úkolů.

³⁴ Časopis Skaut - Junák, 2002, roč. 44, č. 9.; Časopis Skaut - Junák, 2003, roč. 45, č. 8.

5.3 Výchova k psaní v oddíle

V oddíle, který jsem měla možnost poznat, jsem se ani tak moc neseškávala s texty psanými pouze z důvodů různých zkoušek, spíše se zdálo, že písemná produkce je součástí života oddílu, využívá se v řadě různých činností, nemá pouze funkci „splněno-nesplněno“ v kolonce jedné zkoušky.

Mnoha dětem po čase chození do skauta začne připadat psaní jako běžná činnost, nečiní jim obtíže vyprodukovat určitý druh textu. Dá se nicméně předpokládat, že v době, kdy přišly jako nováčci do oddílu, neměly se psaním některých literárních žánrů ještě mnoho zkušeností a musely se s ním teprve seznamovat. Vlivem veškerého sociálního dění, jehož je písmo součástí, díky starší kamarádům a vedení oddílu, se začaly psaním více zabývat.

Můžeme říci, že zaprvé jsou děti v oddíle ke psaní vedeny, při tvorbě textů se uplatňuje záměrná výchova, to znamená, že vůdkyně mají na zřeteli určitý výchovný cíl, k němuž chtějí děti v oddíle dovést. Mezi takové cíle můžeme řadit seznámení se psaním různých literárních žánrů, vnímání práce s písmem jako něčeho zábavného, vedení k návyku pravidelného psaní apod. Děti jsou ke psaní motivovány odměnami, které jsou buď hmotné povahy (diplomky, ceny), a nebo se setkáváme i s odměnami sociálními (pochvaly, slova uznání).

Zadruhé bychom měli zdůraznit význam sociálního dění, vlivu skupiny a její dynamiky. Zde bychom mohli zmínit teorie sociálního učení,³⁵ které kladou velký důraz právě na sociální styk, který sám o sobě vyvolává učení všech typů dovedností. Například v teorii A. Bandury je podstatným prvkem také očekávání, neboť výkon je vyvolán nejen samotným posílením, ale i jeho očekáváním (sledováním ostatních, jak jsou odměňováni či trestáni), tím si dítě vytváří kognitivní očekávání o výsledcích chování.

Velký důraz klade A. Bandura také na učení pozorováním. Učení na základě pozorování toho, jak se chová druhý, je umožněno díky lidským kognitivním schopnostem (podněty vyskytující se při skutečném chování modelu se přemění na mentální obrazy a slovní symboly, které mohou být později znovu vyvolány). Tyto schopnosti umožňují lidem přeměnit to, co se naučili nebo co pozorovali v mnoha situacích, v nová schémata chování, vytvářet nové či inovované chování namísto jednoduché imitace. Děti tak mohou pozorovat,

³⁵ HALL, C.S.; LINDZEY, G.: *Psychológia osobnosti*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1999, s. 428-436.

že za psaní textů jsou jiní oceňováni a chváleni, což je může motivovat k jejich vlastní aktivitě,³⁶ na základě níž mohou vytvářet své vlastní, originální texty.

Z výše uvedených faktů vyplývá, že děti se různými formami práce v oddíle učí novým věcem v souvislosti s psaním a zdokonalují se v dané činnosti. Zajímalo mne tedy, jak samotní členové oddílu vnímají tento proces a zda jsou si vědomi toho, že by se během své docházky do oddílu čemusi novému přiučili.

Součástí dotazníku pro členy oddílu byla tedy i otázka: „*Co nového spojeného se psaním jsi se ve skautu naučila?*“

Na základě odpovědí dětí můžeme vymezit tři hlavní okruhy přínosů, které byly uváděny nejčastěji.

▪ **Potřeba psaní**

Jako nejčastěji opakující se odpověď byla zaznamenána ta, kdy děti uvádějí, že je začalo bavit psaní jako činnost sama o sobě. A to do té míry, že si v současné době řada z nich píše sama i ve volných chvílích, nezávisle na škole či oddíle.

Příklad:

„*Hlavně jsem si to psaní zamilovala.*“

(dívka, 16 let)

▪ **Poznání psaných žánrů**

Děti potvrdily, že se díky oddílu naučily pracovat s některými literárními žánry, se kterými se ve škole či doma do té doby nesetkaly. Jedná se především o kroniku a deník. Dále ocenily možnost pracovat se zvláštními druhy textů, jakými jsou například morseovka, šifry či pochodové značky.

³⁶ Podle A. Bandury je motivace kognitivní konstrukt, který má dva zdroje. Za prvé se jedná o anticipaci budoucích posílení, která motivuje člověka chovat se určitým způsobem. Za druhé se jedná o stanovení cíle a hodnocení svých výkonů. Posuzování a hodnocení našeho chování vytváří „sebepohnutky“ setrvávat v dosahování předurčených norem. (HALL; LINDZEY, 1999, s. 429-430)

▪ Zdatnost v psaní

V neposlední řadě si některé z dětí uvědomují, že se díky častějšímu psaní začaly lépe vyjadřovat a že jim například ve škole již nečiní problém zvládnout určité druhy slohových prací. Zároveň mají některé dívky pocit, že se do jejich tvorby dostalo více humoru a vtipných prvků.

Příklad:

„Asi jsem se naučila lépe vyjadřovat, protože v kronice musím vysvětlit určitou situaci tak, aby to pochopily i ty, které na schůzce nebyly.“

(dívka, 13 let)

5.4 Způsob hodnocení v oddíle

Řada aktivit v oddíle, mezi něž patří i psaní, je založena na metodě hry, závodů či soutěží. Podstatné je, aby vůdkyně uhlídaly soutěžení v mezích normy, uvědomily si, že tyto metody nejsou cílem, ale pouze prostředkem činností, z nichž by si děti měly odnést více než pouze počet bodů a umístění. Nicméně motivace pro činnosti je potřebná a jednou z jejích komponent je právě hodnocení, a to v podobě bodovacího systému, který si zde pro lepší orientaci přiblížíme.

Většina aktivit je podle výsledků ohodnocena body, které se započítávají buď jednotlivci nebo družině, čímž vzniká individuální a družinové bodování. Bodování probíhá po celý rok, je děleno do kol, které se kryjí s kalendářními měsíci. Body se sčítají za každý měsíc a zároveň i na konci školního roku. Bodování je jakousi hnací silou, která zvyšuje výkonnost. Na druhou stranu jsou bodované činnosti velmi pestré, aby se zabránilo situaci, že by se méně zdatné děti stále pohybovaly na dolní hranici žebříčku.

5.4.1 Individuální bodování

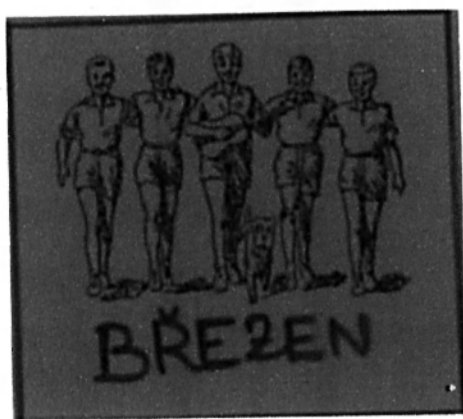
Každý měsíc se členům oddílu sečtou body v jejich osobním hodnocení a všichni dostanou diplomky, na kterých je uvedeno jejich celkové pořadí. Děti, které se umístily na prvních třech místech, obdrží navíc časopis Skaut - Junák.

Při celoročním hodnocení se počítá průměr umístění za celý rok, všichni opět získají diplomky a zároveň gummy, které mají symbolizovat fakt, že děti mohou pomyslně vymazat

výsledky tohoto roku a mají se v následujícím období pokusit o lepší výkony. Na tři nejúspěšnější členy čekají velké diplomy a věcné ceny.

V rámci individuálního hodnocení existují ještě dvě ceny, které jsou nezávislé na bodování. Jedná se o kartičku Rychlých šípů a o Turbánek.

- 1) Kartičku Rychlých šípů udělují samy děti, které hlasují o tom, kdo se jim za uplynulý měsíc zdál nejlepší (kdo někomu pomohl, něco pěkného vymyslel apod.). Stejným způsobem se kartička uděluje i na konci roku za celé uplynulé období.

Obr. 1 - Kartička Rychlých šípů

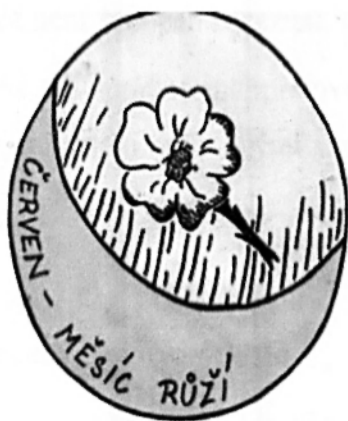
- 2) Kartičku Turbáнку udělují vedoucí těm dětem, které vykonaly něco pěkného a užitečného pro oddíl. Pokud se některému dítěti podaří sesbírat sedm turbáneků, dostává navíc speciální ocenění.

Obr. 2 - Turbánek

5.4.2 Družinové bodování

Stejně jako se měsíčně sčítají body jednotlivcům, počítají se i družinám. Nejúspěšnější družina měsíce si může na nástěнку připevnit získaný diplomek.

Obr. 3 - Diplom pro nejlepší družinu

5.5 Význam hodnocení v oddíle

Jak je patrné z výše uvedených údajů, děti jsou během docházky do oddílů průběžně hodnoceny. Hodnocení samo o sobě je velmi důležitou činností. J.Slavík ve své knize uvádí, že hodnocení plní tři základní funkce - motivační, poznávací a konativní.³⁷ Cílem motivační funkce je zaměřovat pozornost k určitým hodnotám a jako psychickou dimenzi ovlivňuje především cit. Dále můžeme hovořit o poznávací funkci, která má rozlišovat hodnoty a významy, ukazovat jejich souvislosti a působí hlavně na rozum. Poslední v řadě je konativní složka hodnocení, která má aktivizovat, souvisí s lidskou vůlí k činu, ukazuje nám, co můžeme zlepšit a co napravit. Každé hodnocení má tyto tři složky, liší se jen proporce, v nichž se jednotlivé funkce projevují. Zdá se, že při hodnocení textů se klade důraz především na motivační funkci hodnocení, protože vůdkyně se snaží, aby děti psaly s chutí, našly v psaní zálibu a to se stalo součástí jejich života.³⁸

Podstatné je, že při hodnocení textů nezůstává často pouze u bodování, ale vůdkyně dětem sdělují či píší svůj názor, poukazují na možná vylepšení v jejich tvorbě (posiluje se tím konativní složka hodnocení). Hodnocení tak může být vnímáno jako pomoc, cesta ke zlepšení výkonu, což je pro děti velmi cenné a co ve škole často chybí.³⁹

Je také důležité, že děti mají možnost hodnotit sebe navzájem. J.Slavík zdůrazňuje, proč je tolik důležité, aby se hodnocení stalo pro dítě autonomním. Ten, kdo neumí hodnotit

³⁷ SLAVÍK, J.: *Hodnocení ve škole*. Praha, Portál 1999, s. 16-19.

³⁸ Oproti škole se v psaní textů nehledají chyby, oceňována je především samotná snaha literárně tvořit.

³⁹ V oddíle je dítě samozřejmě také nabádáno k lepším výkonům, ale na druhou stranu je přijímáno takové, jaké je, vztahy k němu nejsou podmiňovány pouze jeho výkony.

průběh a výsledky své činnosti, totiž není schopen rozeznat, co dělá hůře a co lépe, neví, co nového by mohl poznat. Dítě se také učí správně interpretovat názory druhých lidí na sebe. Hledá vhodnou míru mezi tím, jaké by chtělo být a svými skutečnými schopnostmi, silami a možnostmi.

5.6 Jak vnímají hodnocení členové oddílu

V předchozích kapitolách byl popsán bodovací systém jako forma hodnocení v oddíle a z hlediska teoretických poznatků byly rozebrány i jeho přínosy pro jednotlivce a skupinu. V rámci dotazníkového šetření se jedna z otázek zabývala i vlivem bodování na psaní v oddíle, zda tedy v praxi funguje výše zmiňované hodnocení jako hlavní faktor pro provozování dané činnosti.

Z analýzy odpovědí vychází poněkud překvapující zjištění. Pouze tři děti uvádějí bodování jako podstatné, shodně zmiňují, že je velmi příjemné dostávat určitou odměnu. Zbytek členů konstatuje, že psaní je baví jako činnost sama o sobě. Podstatné také je, aby se jejich výtvoři líbily ostatním. Z hlediska věkového rozložení považují bodování za významné nejmladší členové oddílu, u starších členů se setkáváme i s tvrzením, že bodování bylo motivující v počátku jejich zkušeností s psaním v oddíle, ale postupem času již ztrácelo na motivační síle. Nyní píší, protože sami chtějí.

Z výše zmíněných faktů tedy vyplývá, že pro věkově mladší děti je bodovací systém vhodný jako počáteční motivace (vzbuzuje aktivitu jedince a směřuje ho k cíli) a zároveň také funguje jako pozitivní motivace (dítě je vedeno snahou dosáhnout žádoucí odměny). Postupem času však nabývá na síle motiv výkonový, neboť dítě zažívá v dané činnosti úspěch, čímž se zvyšuje jeho kompetence a zájem o onu oblast. V neposlední řadě nelze opominout sociální motivaci, která nastupuje v momentě srovnávání se s druhými (chci aby se můj příspěvek líbil ostatním, chci aby byl nejlepší apod.).

„Je pro tebe při psaní důležité bodování výsledků a proč?“

Příklad:

„Ono se to pro bodíky dá udělat. Je to super, když něco napíšeš, tak dostaneš odměnu.

A to je super.“

(dívka, 11 let)

Příklad:

„Ne, není, spíš mi záleží na tom, aby se můj zápis v kronice líbil ostatním členům oddílu.“

(dívka, 16 let)

Příklad:

„Ze začátku bylo, nějak jsem té činnosti prostě musela přijít na chuť, ne? Ale postupem času mě to šíleně chytlo a začalo mě to bavit. Dalo by se říct, že díky oddílu teď to psaní mám tak ráda (a to nejen to oddílové). Ale ne. Teď už mi rozhodně o body nejde. Spíš o to „kulturní vyžití“.“

(dívka 16 let)

II. ZPRACOVÁNÍ SEBRANÝCH TEXTŮ

1. Klasifikace textů ve 110. dívčím skautském oddíle

V mnou vybraném skautském oddíle se vyskytovala celá řada písemností, a proto bylo nejprve zapotřebí sebrané materiály rozčlenit do několika základních skupin a učinit si představu o různých druzích textů, se kterými oddíl pracuje. Na základě této klasifikace jsem si později vybrala určité typy písemné produkce, které mi připadaly jako nejzajímavější a těmi jsem se posléze zabývala detailněji. Také bych ráda připomněla, že jsem se chtěla zaměřit především na texty, které tvoří samotní členové oddílu. V oddíle se totiž mimo jiné objevuje i mnoho písemností administrativního a organizačního charakteru, se kterými však děti nepřichází do styku. Jedná se o hospodářské knihy, lístkové kartotéky, matriky členů oddílu apod.

V následující části bude uvedena klasifikace všech textů, které se v oddíle nalézají. První čtyři skupiny - kroniky, deníky, povinná a hodnocená literární produkce, dobrovolná produkce budou představeny stručně, neboť se jimi podrobně zabývám v dalších kapitolách.

1.1 Kroniky

První skupinu tvoří oddílové kroniky, které svým obsahem zachycují společné zážitky, zkušenosti a aktivity celého oddílu, čímž zároveň mapují i historii jeho vývoje. Kroniky se v oddíle archivují a mohli bychom říci, že představují jakousi formu paměti skautského oddílu a jeho členů. Například J.M.Lotman považoval právě písmo za jeden z mechanismů kolektivní paměti, kdy je pro lidi běžné zapisovat takové události, které jsou něčím jedinečné, mimořádné.⁴⁰

1.2 Deníky

Deníky jsou také významnou literární produkcí v oddíle. Do nedávné doby byla jejich tvorba v oddíle povinná, nyní je nutno psát deník pouze do doby, než dítě složí nováčkovskou

⁴⁰ LOTMAN, J. M.: *Text a kultura*. Bratislava, Archa 1994.

zkoušku, po té záleží již na něm samotném, zda bude chtít v psaní deníku pokračovat. Řada dětí si deníky píše i nadále, nicméně jejich předkládání vedoucím je dosti nepravidelné.

1.3 Povinná a hodnocená literární produkce

Jak již jsem zmínila v úvodu předchozí kapitoly, literární produkce je v oddíle také součástí různých zkoušek či úkolů. V mnou sledovaném oddíle se s texty častěji pracuje v rámci her a soutěží, na plnění úkolů se podílí jedinec nebo skupina. Podle umístění se členům oddílu započítávají body do osobního či družinového hodnocení.

1.4 Dobrovolná literární produkce

V oddíle se v menším množství vyskytují i texty, které nevznikají za účelem hodnocení, ale spíše pro pobavení a nebo jejich vznik vyvolává určité sociální dění. Jedná se tedy o produkci zcela dobrovolnou, které se může účastnit kdokoli a nejčastěji se objevuje na letním táboře.

1.5 Tvorba za účelem reflexe

Kromě pravidelných schůzek a výprav probíhá v oddíle mnoho doplňkových aktivit, které vedoucí pro děti připravují. Účast na řadě z nich je dobrovolná, a proto vůdkyně rády získávají od dětí informace o tom, zda se jim akce líbí či ne.⁴¹ V rámci dobré spolupráce mezi členy oddílu a jejich vedoucími je nutné získávat od dětí zpětnou vazbu. Své názory píše děti vždy i po skončení letního tábora. Na dotazy odpovídají většinou anonymně.

Příklad: „ Jak se vám líbil letošní tábor?“

„ Já nemám ráda hry se zavázanýma očima. Líbí se mi Zálesácká soutěž a Olympiáda, také třeba finská stezka. Vadí mi docela to, že tu jsou většinou k jídlu těstoviny. Líbí se mi také „zaváté stopy“, i když jsem jich moc nenašla. Také jsme se mohly chodit víc koupat a nehrát hry v parnech (třeba jako softball). Líbí se mi ruleta, ve které jsem moc dobře zrovna netočila, ale to nevadí, protože mně se líbí taková ta napjatost co padne. Určitě se mi líbí čtení o Kudovi Lorencovi.“

⁴¹ Jedná se např. o komentáře k pronajímání tělocvičny či pořádání čajových obřadů.

V některých případech může jít i o formu dotazníku pro získání více informací o zájmech samotných členů oddílu či úvahu nad určitým tématem. Zde je možné pozorovat rozdíly ve vyjadřování dětí starších a mladších. Věkově mladší děti zůstávají ještě u konkrétního popisu daného pojmu, starší členové jsou již schopni uvažovat abstraktně.⁴²

Příklad: „Co pro vás znamená příroda?“

„ Líbí se mi v ní. Je v ní hodně zvířat. Mají tam svůj úkryt a dá se z ní něco vyrábět. “

(skautka 9 let)

„ Příroda? To bude trochu složitější napsat to všechno na pár řádků. A bude to o to složitější, že se to většinou nedá ani slovně popsat. Příroda tu byla před námi, narodili jsme se v ní a od té doby nás obklopuje, žijeme v ní až do smrti. Pokud je mi těžko u srdíčka, kde většinou najdu klid? Nejčastěji si lehnu pod strom. Tak zkuste uhádnout, čím vším pro mě příroda je. “

(skautka 14 let)

1.6 Doplnky klubovny

Klubovna je pro oddíl cenným prostorem, místem pravidelného setkávání se, místem „druhého domova“. Je tedy samozřejmé, že na jejím zařízení a úpravě se podílí všichni členové oddílu, a to především vlastními výrobky všeho druhu. Dekorace klubovny tvoří i nástěnky zdobené texty v podobě různých vývěsek, vzkazů, citátů, přání apod. Jednou z příležitostí, jak ozdobit nástěnku byla například novoroční přání dětí svému oddílu. Jinou zajímavou variantou jsou „vzkazy stromu“. Přes celou stěnu klubovny je nakreslen strom, kterému se průběžně lepí na větve papírové listy. Ty jsou nejen krásně výtvarně zpracovány, ale zároveň je na každém listu napsán vzkaz, který chtějí děti stromu předat.

Příklad: „Novoroční přání“

„ Milý oddíle, dlouho vydrž a hodně štěstí. “

„ Aby ty přibyli děti. “

„ Přeji Ti oddíle co nejvíce nováčků, co nejvíce výprav a jiných akcí. “

⁴² Materiály pouze potvrzují Piagetovu teorii o jednotlivých fázích vývoje myšlení.

„ At' zůstaneme všichni spolu a at' se máme všichni pořád rádi. “

„ Aby tu byly dlaždičky. “

1.7 Šifry a tajné písmo

Do této skupiny spadají texty zvláštního charakteru, neboť se jedná o tajná písmena a různé druhy šifer.⁴³ Přesto můžeme hovořit o určitém způsobu práce s textem, i když v jiné podobě, než v předchozích skupinách. Zvládnutí šifer patří k základní znalosti každého skauta a je hojně využíváno během her a soutěží. Znalost morseovky jedním bodem nováčkovské zkoušky. Mezi skauty velmi oblíbená hra „*Praha plná strašidel*“, na kterou se sjíždí oddíly z celé ČR, je postavena na znalosti šifer a jejich luštění.

Šifrování zpráv je v oddíle oblíbené z několika důvodů. Zpestřuje některé hry, cvičí důvtip a trénuje paměť. Tajným písmem se mohou psát i části deníku. Existuje řada způsobů, jak šifry vytvářet. Známa je metoda substituční (nahrazování každého písmene zjevného textu buď jiným písmenem téže abecedy, písmenem jiné abecedy nebo jiným kryptografickým symbolem) a nebo metoda transpoziční (původní písmena abecedy se přemísťují podle určitého systému na jiná místa, skupiny písmem bývají seskupeny do pravidelných obrazců, čtverců, obdélníků).⁴⁴ Hojně využívaná je i Morseova abeceda. Značky mohou být také zaměněny za číslice nebo samohlásky či souhlásky, malá a velká písmena.

1.8 Informačně - zábavné texty

Tuto skupinu jsem si nechala na konec, neboť se od předchozích liší. Texty nejsou totiž výtvořem dětí, ale jejich vedoucích. Jedná se o různé informační brožury, které vůdkyně vyrábí, ale především o oddílový časopis, který vychází jedenkrát do měsíce. (viz Příloha 4, 5) Název časopisu je „**Rikki-tikki-tavi - věstník 110. dívčího oddílu**“ a je vždy umístěn na nástěnce v klubovně. I když je časopis černobílý, působí po grafické stránce velmi zajímavě.

⁴³ Utajování písemných sdělení šiframi se vyskytovalo v jednoduchých formách již ve starověku a středověku, v novověku se tajné písmo velice zdokonalilo a rozšířilo. Uplatňovalo se v úřední korespondenci, ale i v soukromých písemnostech. Hlavním účelem šifrování je utajit obsah písemného sdělení před nežádoucími čtenáři. Je to možné provést dvojím způsobem: skrytým tajným písmem (oku je neviditelné a k dešifrování se používá chemických látek) a zjevným tajným písmem (sdělení je skryto v jiném logickém a srozumitelném textu, přečíst ho může jen ten, kdo má klíč ke čtení šifer). (KAŠPAR, 1993, s. 179-182)

⁴⁴ KAŠPAR, J.: *Soubor statí o novověkém písmu*. Praha, Karolinum 1993.

Je doplněn řadou fotografií, ilustracemi, texty jsou psány různým typem písma. Časopis jsem do základního přehledu textů v oddíle zařadila z toho důvodu, že je pro děti velkou inspirací. Při jeho četbě se setkávají s celou řadou tříd textů a některé z nápadů mohou posléze využít ve své vlastní tvorbě. Po prostudování obsahu jednotlivých čísel se dá říci, že časopis plní v oddíle hned několik funkcí:

- 1) **Informační:** Cílem časopisu je informovat členy oddílu o plánovaných akcích, výpravách, připomenout dětem, co si mají přinést, kam se mají dostavit apod. Dále vůdkyně časopis využívají k hodnocení popřípadě kritice dění v oddíle. Tyto připomínky se mohou týkat docházky, účasti na výpravách, výzdoby v klubovně či plnění zadaných úkolů.
- 2) **Vzdělávací:** Součástí časopisu jsou často různé otázky z historie skautingu, „testíky pro chytré hlavičky“, šifry. Za správnou odpověď na předložené otázky získává dítě několik bodů do svého osobního hodnocení. Jedná se tak o určitou formu motivace dítěte k vyhledávání informací a získávání nových poznatků. Další z forem, jak obohatit vědomosti dětí jsou tematické okruhy, kterým se věnují články v časopise. Jako příklad můžeme jmenovat ekologii, historii, astrologii, východní poezii, Vánoce apod.
- 3) **Sociální:** Některé příspěvky mají za úkol pochválit činnost oddílu či úspěchy jednotlivých členů, vůdkyně využívají možnost popřát prostřednictvím časopisu dětem k narozeninám, ke zdárnému zakončení školního roku. Projevují tím nejen zájem o jednotlivé členy oddílu, ale utužují i soudržnost skupiny a vědomí její pospolitosti.
- 4) **Rozvoj tvořivosti jedince:** Do této kapitoly by spadaly nejrůznější návody na výrobu ozdob, dekorací, přípravu pokrmů. Smyslem je dodat dětem nápady pro nové činnosti, při kterých si mohou vyzkoušet svoji zručnost a s hotovým výrobkem se pochlubit před ostatními.
- 5) **Zábavná:** Samotná grafická úprava časopisu navodí často úsměv, který podpoří i řada vtipů, citátů či rad do života.

1.9 Co děti nejraději píší

V předchozí kapitole jsem se věnovala celkové klasifikaci textů, které se v oddíle vyskytují. Vzhledem k jejich nemalému počtu mne zajímalo, které texty považují sami členové oddílu za nejzajímavější, tedy co nejraději píší. Tomuto tématu se věnovala jedna z otázek dotazníku.

Na základě rozboru jednotlivých odpovědí vzniklo následující pořadí (v závorce jsou uvedeny počty hlasů získaných od dětí)⁴⁵.

1. Kronika (5)

2. Hry a soutěže (3)

3. Básničky (2)

4. Cokoliv (2)

Z výše uvedené tabulky je patrné, že rozdíly mezi oblíbeností jednotlivých textů nejsou příliš výrazné a že okruh textů se zúžil na tři. Na prvním místě se umístila kronika, která byla zvolena hned z několika důvodů. Děti nejčastěji zmiňovaly, že je láká vtipnost jednotlivých zápisů. V kronice mají dle jejich slov prostor „vyřádit se“ nejen nad obsahem zápisů, ale i nad výtvarným zpracováním. Baví je si prostřednictvím zápisů do kroniky připomínat společné zážitky, také to, že se kronika čte před celým oddílem a v neposlední řadě některé děti zmínily i časový faktor. Kronika se píše pouze občas a její psaní se tak nestává čímsi stereotypním. Možná i z toho důvodu se mezi oblíbenými texty nevyskytl deník, který většina dětí vnímá spíše jako povinnost, která se pravidelně opakuje a v době, kdy přestává být psaní deníku vůdkyněmi vyžadováno, jej hodně dětí přestává dobrovolně psát.

Za kronikou se umístily hry a soutěže, a to jednoznačně jako zdroj zábavy a legrace.

Další v pořadí figurují básničky, které nebyly v předchozí kapitole uvedeny jako samostatná položka klasifikace textů, neboť jsou většinou součástí her, soutěží či jako forma zápisů do kroniky a deníku. Básničky si vybraly ty děti, o kterých se ví, že je básničky velmi baví, píší si je i ve volném čase a obecně tento žánr preferují.

⁴⁵ Dvě děti mladšího školního věku otázku špatně pochopily a odpověděly na něco jiného.

Dvě děti nebyly vyhraněné a uvedly, že se jim líbí psát cokoliv.

„Co tě v oddíle nejvíc baví psát a proč?“

Příklad:

„Nejlepší kronika. Tam jsem se mohla pořádně výtvarně vyblbnout a navíc to bylo jen příležitostně. Deník mě po čase již omrzl, protože jsem tam psala každou výpravu. A navíc jsem se u kroniky víc snažila, protože to pak četl a obdivoval celý oddíl. Co se týče psaní v rámci her, tak to jsem moc nemusela, protože spíš holduju akčnějším programům. Prostě kronika asi vede.“

(dívka, 16 let)

2. Oddílová kronika

2.1 Obecné vymezení literárního žánru

„Skautský oddíl bez kroniky je jako obec bez historie.“⁴⁶ tvrdí skautské prameny. A kronika je bezesporu nejzajímavější literární produkcí vyskytující se v oddíle. Je jednou z povinností oddílu vést si kroniky, které se postupem času archivují. Kronika je pro oddíl natolik hodnotná, že některé oddíly mají zavedenou i funkci kronikáře, jenž společný „poklad“ střeží. Dříve než se budu zabývat obsahem skautské kroniky podrobněji, chtěla bych se chvíli pozastavit u literárního žánru samotného.

Kronika⁴⁷, jako způsob zobrazování skutečnosti, patří k nejstarším metodám písemnictví a je významným literárním dílem především středověké kultury. V té době v sobě nesla náplň ideologickou i didaktickou, čímž se ocitla na hranici historie a literatury. Kronikář měl touhu být historikem i umělcem zároveň, přísně dodržoval chronologii, uvnitř

⁴⁶ BOZDĚCH, Z.: BŘICHÁČEK, V.: CVRČEK, V. aj.: *Skautský oddíl III*. Liberec, Skauting 1996, s. 139.

⁴⁷ **Kronika** je prozaický i veršovaný žánr středověkého písemnictví, druh historického spisu, zaznamenávajícího dějinné události v chronologickém sledu, zpravidla bez ohledu na vnitřní a věcnou souvislost faktů, a spojujícího často události historické s ústní tradicí, dochovanou v legendách a pověstech. Kromě kronik zpracovávajících osudy celé země, byly od středověku psány i *kroniky lokální*, v této podobě je názvu užíváno i dodnes (kroniky různých spolků, organizací apod.). (VLAŠÍN, 1984, s. 191-192)

textu však využíval řady uměleckých postupů.⁴⁸ Obsah kroniky je řazen v lineární chronologické posloupnosti, založené na jedné časové řadě a vyznačuje se nízkým stupněm kauzality. Kronika je tvořena jako přirozené pokračování minulých vyprávění a současně jako dílo, v němž má být pokračováno a které je často nedokončeno.⁴⁹ Již ve středověku se objevovaly kroniky, které se nezabývaly osudy celé země, ale věnovaly se například určitým spolkům, šlo o tzv. *kroniky lokální*. Mezi ty bychom mohli řadit i oddílovou kroniku, která se také zabývá historií jednoho konkrétního sdružení.

Lze nicméně spatřit určité rozdíly, kterými se oddílová kronika liší od původního literárního žánru. V klasické kronice není kronikář většinou jednající postavou líčeného prostředí a stojí jako by vně popisované reality. V oddílové kronice je naopak součástí veškerého dění, píše o situaci velmi subjektivně a je sám jedním z aktérů. Kronika také není dílem jednoho autora, ale v zápisech se střídá většina členů oddílu. Dále se domnívám, že kronika plní v oddíle řadu funkcí, které přesahují rámeček běžné kroniky (viz Funkce kroniky).

Na základě literární teorie bychom kroniku, stejně jako deník, mohli zařadit mezi literaturu faktu. Pro tu je typický autorský postoj k tématu. Dochází zde v podstatě k rekonstrukci individuálních událostí v historicky reálném časoprostoru. I v kronice se objevují některé typické výrazové prostředky literatury faktu, ke kterým patří reálná antroponyma (vlastní jména), reálná toponyma (vlastní jména místní), datace či časoprostorová deixe. Z repertoáru faktů navíc autor vybírá to, co se hodí do jeho atraktivní kompozice a vlastní koncepce. Využívá se hodně narativních postupů.⁵⁰

2.2 Průběh zápisu do kroniky

V zápisech do kroniky se kromě vedoucích střídá většina členů oddílu. Psaní je dobrovolné, nicméně pokud dítě zápis do kroniky vyhotoví, získává za něj 0-10 bodů do svého osobního měsíčního bodování. Vzniklý text hodnotí obě vůdkyně s ohledem na věk dítěte a formu zpracování. O psaní do kronik je velký zájem, možná i z toho důvodu, že obsah textu nezůstává znám pouze pisateli či vedoucím, ale na začátku každé schůzky se čte nahlas přede všemi. Jedná se tedy i o jakousi formu literárního čtení. V každém případě je předčítání

⁴⁸ POSPÍŠIL, L.: *Labyrintem kroniky*. Brno, Blok 1986, s. 23.

⁴⁹ POSPÍŠIL, L.: c.d.. s. 35.

⁵⁰ PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta 2001, s. 236.

kroniky možno považovat za skupinový rituál, který je oblíben i přes to, že popisované události všichni již jednou prožili.⁵¹

Zápisy do kronik se velmi liší a jsou jasnou vizitkou každého člena oddílu, projekcí jeho osobnosti. Jednotlivci je vymezen prostor minimálně jedné strany, dále již záleží na individuálním přístupu. Někdo není ještě schopen popsat celý list papíru, jinému nestačí strany tři. Dá se říci, že každý zápis do kroniky tvoří samostatnou kapitulu, která se zabývá jedním konkrétním tématem.⁵² Kronika slouží především k záznamům oddílových schůzek, výprav, letních táborů nebo speciálních akcí, kterých se oddíl účastní (celoroční hry, benefice). Obsahově jsou texty určeny pro určitý typ čtenáře, který odpovídá vnitřním podmínkám recepce textu, v našem případě se jedná o jednotlivé členy oddílu.⁵³ Je pravděpodobné, že pro jiné posluchače by se čtení kronik mohlo stát po čase nezáživné až nudné.

Kronika jako celek většinou začíná první schůzkou v září a končí popisem letního tábora, někdy ve stejné kronice ještě chvíli pokračují zápisy z nového školního roku. Do kroniky se vlepují i četné doprovodné materiály - pohledy, informační letáky, emblémy z tábora, bodování. (viz Příloha 6) Pro ztvárnění zápisů do kroniky se používají různé výtvarné potřeby či techniky. Jmenujme například pastelky, gelové tužky, fixy, vodovky, tempery, tuš, voskovky, barevné křídly. Lepí se papír, textil, sušené přírodniny, provázky, fotografie, samolepky, mapky, výstřížky z časopisů.

2.3 Formální úprava kroniky

Kronika je větší kniha vázaná v pevných deskách, na jejíž první straně nalezneme nápis „KRONIKA“, doplněný případně i skautským znakem – lilií se psí hlavou. Některé kroniky začínají rovnou jednotlivými zápisy, jiné obsahují ještě úvodní stránku, kde může být foto oddílu či návod, jakým způsobem se má do kroniky psát.

⁵¹ Podobně jako si rádi přečteme recenze filmu či divadelního představení, které jsme sami shlédli a nebo neváháme v novinách nalístovat popis sportovního utkání, kterého jsme se účastnili.

⁵² Texty jednotlivých záznamů v kronice jsou monotematické, ve kterých převažují věcné, dějové a logické vazby mezi motivy. (PETERKA, 2001, s. 138)

⁵³ W. Iser hovoří o tzv. implicitním čtenáři, kterým se rozumí typ čtenáře, jemuž je text předurčen zaměřením své nabídky. (PETERKA, 2001, s. 48)

Příklad: „11 pokynů jak zacházeti s touto kronikou“:

Zakázáno jest:

- zapomínati kroniku doma a včas ji nedoručovati
- zabrati příliš mnoho místa číslem a datumem akce
- mučiti čtenáře otřelými frázemi
- trhati a dolepovati listy
- prorývati, pokreslovati a propisovati se na druhou stranu
- kresliti fixem vyjma *černého tenkého*

Doporučeno jest:

- pestře zápis vyzdobiti (vodovkami, pastelkami...)
- vymysleti originální název akce
- psáti čitelně, srozumitelně a bezchybně
- nalepovati památeční předměty
- pod zápis se podepsati

Pokud si výše zmíněné pokyny přečteme pozorně, zjistíme, že děti nabádají hned k několika pracovním postupům. V první řadě se jedná o návody k tomu, jak zápis do kroniky vykonat, co by se nemělo a co je naopak žádoucí. Dále jsou zde dětem předkládány určité informace, podle kterých může dítě text napodobit a v neposlední řadě se dětem doporučuje určitá míra invence, tedy prostor pro jejich vlastní originalitu.

Jak děti zmiňují⁵⁴, v počátcích psaní kroniky se často nechávaly inspirovat zápisky starších členů oddílu, a to nejen stylem psaní, ale i nápady týkajícími se výtvarného zpracování. Postupem času již inspirace jinými zápisky ustupuje značně do pozadí, protože se samy naopak snaží být co nejoriginálnější. Psát tak, aby hned každý poznal, kdo je autorem textu. Snaží si najít svůj osobitý styl v psaní i ve výtvarném projevu.

⁵⁴ Otázka v dotazníku na toto téma zněla: „Necháváš se při psaní kroniky a deníku něčím nebo někým inspirovat?“

2.4 Struktura textu

I když se v psaní do kroniky střídají téměř všichni členové oddílu, dá se vypořádat určitý styl úpravy, který je zachován a opakuje se. Je nutné si uvědomit, že u mladších dětí je samotné umístění textu na stránku a jeho struktura (datum, název textu, podpis atd.) věcí, kterou se musí naučit, a to většinou pomocí nápodoby textů starších členů oddílu. Ti již neřeší proporce textu, ale snaží se s ním spíše více experimentovat, doplnit jej bohatými ilustracemi, ozdobným písmem, vtipnými slovními hříčkami.

2.4.1 Časové zařazení zápisu do kroniky

Zápisy do kroniky jsou řazeny chronologicky, každá kapitola je uvedena datem akce, která je popisována. Datum, které je zapisováno slovně či pomocí číslic, je umístěno v pravém či levém horním rohu, pokud se jedná o zápis tábora, je k datu občas připojen i název dne.

Příklad: 26.2. ; 12.května 2003; Pá 14.7.2004

2.4.2 Nadpis

Název zápisu, nebo také titul kapitoly, je velmi významnou součástí textu. Sám se může stát náповědou o příběhu, jeho úkolem je i překvapit, nalákat čtenáře. Právě v nadpise se často objevuje umělecký charakter písma, který upoutává pozornost. Oproti slovu, které navozuje představu v mysli, ukazují totiž obrázky smyslově konkrétní realitu. V mnoha nadpisech, které se v kronice vyskytují, dochází k intersémiotickým vztahům (vazbám mezi různými druhy umění).⁵⁵ Při tvorbě se tak nejčastěji využívají dva odlišné kódy - *literární a výtvarný*. Výtvarný prvek se projevuje grafickým ztvárněním literárního textu. Dá se říci, že pro děti nejsou v této oblasti inspirací pouze starší kamarádi, jejichž zápisy mají k dispozici, ale i většina dětské literatury (časopisy⁵⁶, komiksy) či reklamy, které využívají právě této kombinace. Jedná se o formu pro dětský věk lépe uchopitelnou a názornější.

U nadpisu jsem si vytyčila dvě základní kategorie třídění - styl písma a druh titulu.

⁵⁵ PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta 2001, s. 21.

⁵⁶ Dětské časopisy svojí formou napomáhají dětem uvědomovat si postupně rozdíly mezi obrázkem a písmem. Obrázek mluví k dětem bezprostředněji a emocionálněji než text, který si musí nejprve přečíst a pak jej pochopit. Časopisy také umožňují dětem setkávat se s různými literárními žánry (poezie, próza, hry), často jsou časopisy využívány i učitelkami ve školách v hodině literární výchovy.

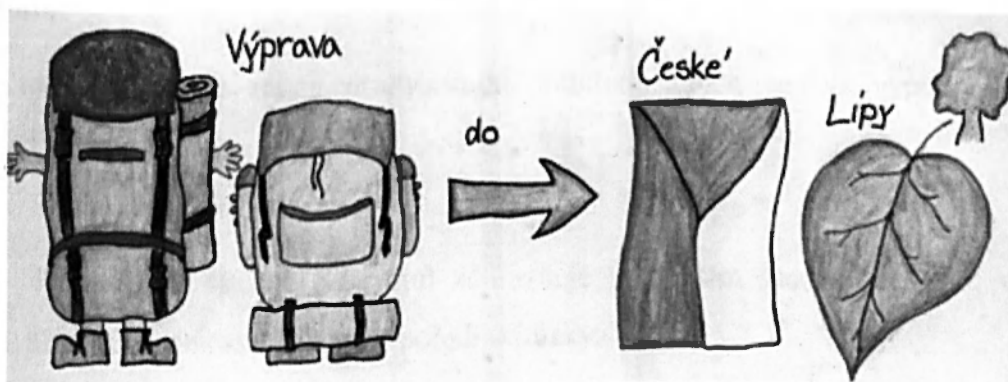
Styl písma:

- **Psací písmo:** Jedná se o použití běžných forem písma, psacího či tiskacího, velkých a malých písmen. Tvar písmen může být vyroben i z různých materiálů (textil, papír, provázek).

Obr. 4 - Ukázka psacího písma

- **Kombinované písmo:** V nadpisu se prolíná psací písmo s tematicky odpovídajícími obrázky nebo je písmo paralelně doplněno obrázky (dvojití zachycení obsahu slova - grafické a výtvarné).

Obr. 5 - Ukázka kombinovaného písma

- **Obrázkové písmo (kreslené písmo):** Obrázky znázorňují písmena.

Obr. 6 - Ukázka obrázkového písma

Druhy titulu:

Literární teorie rozlišuje různé druhy titulů. Některé z nich se dají vyzorovat i v kronikových zápisech.⁵⁷

- **Temporální titul:** Tento titul zdůrazňuje především časové hledisko, v našem případě se nejčastěji jedná o pořadí schůzky.

Příklad: *22. schůzka; 5. den (tábora)*

- **Dějový titul:** Titul označující příběh, v zápisech do kroniky se jedná o pojmenování akce (samotné či ustálené spojení se spojkou aneb).

Příklad: *Krtečkovy kalhotky; Výprava do Příbrami aneb dopis pro Fantóma*

⁵⁷ PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta 2001, s. 71.

2.4.3 Text sdělení

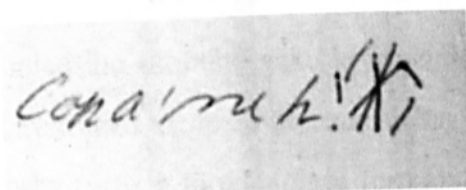
Pod nadpisem již následuje vlastní text, který je pouze občas členěn do odstavců.

Více strukturován je kreslením obrázků či vlepováním doprovodných materiálů. (viz Příloha 7, 8, 9) Písmo je často umístěno na barevném pozadí, někdy dítě píše na zcela jiný papír, který je posléze do kroniky nalepen. Jeden text v kronice byl dokonce sestaven z vystříhaných písmen. Úroveň textu po stránce stylistické a gramatické se značně liší v závislosti na věku a tvořivosti dítěte. Zápisy do kroniky jsou většinou psány formou vyprávění, nechybí ani několik záznamů psaných ve verších (viz Analýza obsahu textů v kronice).

2.4.4 Zakončení textu

Zápis do kroniky může být opět zakončen několika způsoby.

- 1) **Podpis autora:** Na konci zápisu figuruje pouze samotný podpis autora. Jedná se vždy o přezdívku člena oddílu, která může být často upravena do různých podob (zdrobnělin). Je zajímavé pozorovat, že některé dívky se podepisují stále stejně, jiné svoji přezdívku často mění (př. *Baštík; Baštíček; Bašťátko ..*).
- 2) **Podpis autora doplněný značkou:** Někteří členové oddílu mají ke své přezdívce vymyšlenou i značku (tematicky se váže k obsahu přezdívky), kterou za podpisem používají.

Obr. 7 - Podpis Copánka doplněný značkou

Obr. 8 - Podpis Nitky

- 3) **Podpis autora spojený s pozdravem:** K přezdívice je často připojen pozdrav (*ahoj; čau; tak příště; zdraví*).
- 4) **Podpis autora spojený s přáním:** Přezdívka je doplněna přáním kolektivu (*Mějte se krásně; Mějte se hezky!*).
- 5) **Podpis autora spojený s dodatkem:** Na úplný závěr zápisu je občas připojen i dodatek P.S, který se většinou týká subjektivního hodnocení proběhlé akce (*Schůzka byla fajn!*).

2.5 Analýza obsahu textů v kronice

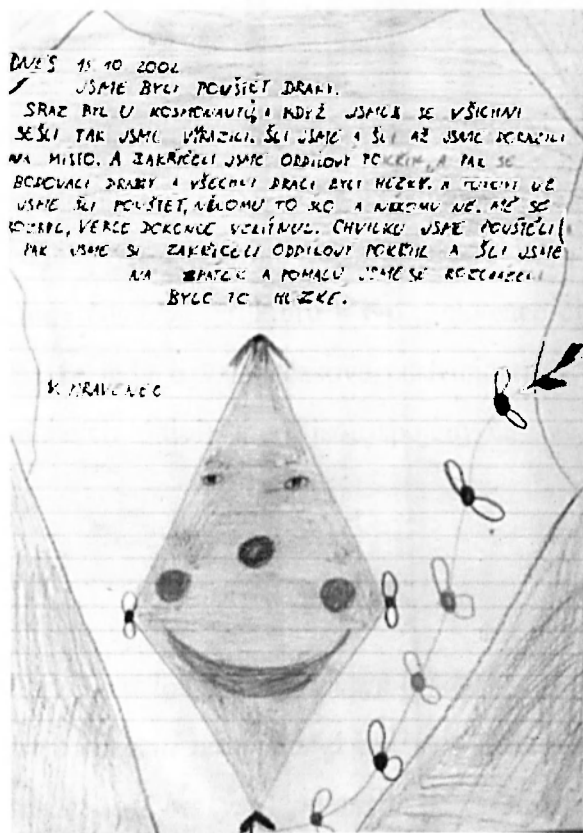
Vzhledem k tomu, že se na zápiscích do kroniky podílí téměř všichni členové oddílu, vzala jsem si jako základní kritérium dělení věk pisatelů. Porovnání literární produkce dětí mladšího školního věku a starších členů oddílu nám umožňuje nahlédnout na vývoj autorského psaní u dětí, a to po stránce formální i obsahové. Předem bych však chtěla upozornit, že rozbor textů není natolik detailní, jak by si dané téma zasloužilo, protože není hlavním cílem mé práce.

2.5.1 Děti mladšího školního věku

2.5.1.1 Struktura a úprava textu

Pro většinu dětí mladšího školního věku je zápis do kroniky novou zkušeností, neboť se s tímto literárním žánrem před vstupem do skautského oddílu nesetkaly. Seznamují se tedy s odlišným pojetím tvorby textu, a to po stránce formální i obsahové. Struktura textu zaujímá pravděpodobně tu lehčí část tvorby, dá se totiž často napodobit od starších kamarádů. Postupem času si tak děti objasní, jaká kritéria má text splňovat, kam umístit na stránku datum, název kapitoly či svůj podpis. Dalším důležitým bodem je dodržení grafické úpravy, což může častokrát ubírat energii na samotný obsah textu. Většina menších dětí si do kroniky ještě předepisuje linky a pokud tomu tak není, nejsou schopny udržet písmo v rovině. Konce slov či jednotlivých řádků jim sklouzávají různým směrem. Samotný text není většinou příliš dlouhý a zaplňuje tak polovinu stránky. Zbytek je doplněn kresbou, která se tematicky vztahuje k obsahu textu a částečně tak nahrazuje ještě nedostačující vyjadřovací schopnosti. Psací písmo splňuje kritéria pro začínající pisatele, je tedy větší, často nerovnoměrné, s menší vazebností. Některé děti preferují velká tiskací písmena. K vnitřnímu členění textu nedochází,

nenalezneme například odstavce. Pokud je text členěn, tak pouze díky kresleným či nalepeným doprovodným obrázkům.

Obr. 9 - Text zabírá třetinu plochy, zbytek doplňuje ilustrativní obrázek

2.5.1.2 Slohový postup

Při rozboru textů mladších dětí jsem dospěla ke zjištění, že se vždy jedná o literární druh prózy a nejčastějším slohovým postupem je vyprávění. Texty jsou psány z pozice vypravěče, který je zde primárním informátorem, v příbězích je tělesně přítomen a v dění se angažuje. Nenajdeme zde však ještě žádné citové zaujetí či prezentaci vlastních názorů.

Pokud si vybavíme klasickou podobu vyprávění, spojí se nám tento slohový postup s určitým příběhem. A zde se dostáváme k otázce, zda texty dětí mladšího školního věku, které zachycují zážitky ze schůzek či výprav, vůbec splňují kritéria pro příběh. Literární teorie uvádí, že každý příběh je děj, ale ne každý děj je příběhem. Děj probíhá, příběh však začíná a končí.⁵⁸ Složkami příběhu jsou vztahy a jednání postav, dějové zvraty a jejich motivace. Již

⁵⁸ PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta 2001, s. 151.

samotný Aristoteles rozlišil dvě rozhodující složky příběhu - zápletku a rozuzlení.⁵⁹ Texty menších dětí sice také jasně začínají a končí, nicméně se nejedná o souvislý příběh, ale spíše o výčet jednotlivých činností, které na sebe plynule navazují. Nenalezneme zde jádro příběhu, ani určité rozuzlení na konci.

Toto zjištění odpovídá několika typům vyprávění, které ve své práci vymezuje V. Chrz, a to na základě vzrůstající komplexnosti a koherence.⁶⁰ U kronikových záznamů mladších dětí jasně převažuje typ „deskriptivní sekvence“, kdy je vyprávění tvořeno spojeními typu „a“, nemá tedy časovou strukturu a typ „sekvence činností“, kdy převažují spojení typu „potom“, jedná se tedy o vztah časové následnosti. V těchto vyprávěních je popisována řada po sobě jdoucích aktivit, které jsou spojeny časově, pouze v zanedbatelné míře také kauzálně.

Příklad:

„Dnes jsme byli pouštět draky. Sraz byl u Kosmonautů a když jsme se všichni sešli tak jsme vyrazili. Šli jsme a šli až jsme dorazili na místo. A zakřičeli jsme oddílový pokřik a pak se bodovali draky a všichni draci byli hezký. A potom už jsme šli pouštět, někomu to šlo a někomu ne. Mě se rozbyl, Verče dokonce vzlítnul. Chvilku jsme pouštěli a pak jsme si zakřičeli oddílový pokřik a šli jsme na zpátek a pomalu jsme se rozcházel. Bylo to hezké.“

(Verča, 9 let)

Jak je patrné z výše uvedené ukázky, kterou je možno považovat za typický text věkově mladších dětí, je vyprávění tvořeno holými větami či krátkými souvětími, většinou se jedná o popis událostí jdoucích po sobě bez děje či zápletky. Mezi nejčastější větná spojení patří - a, a pak, a potom - složitější souvětí již nemají tak propracovanou strukturu a jsou místy i nelogická. Nenajdeme zde zatím žádné promluvové formy (přímá řeč, nepřímá řeč) či vyprávěcí postupy (vnitřní monolog apod.), tedy narativní postupy, které se často na vyprávěcím aktu podílí.⁶¹ Slovní zásoba není ještě příliš bohatá, dochází například k častému opakování sloves, na druhou stranu se však do slovníku dětí dostávají nová slova, která jsou

⁵⁹ PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta 2001, s. 153.

⁶⁰ CHRZ, V.: *Struktura vyprávění příběhů u dětí mladšího školního věku*. In. *Pedagogika*, 2002, roč. 52, č.1, s. 66-67.

⁶¹ PETERKA, J.: c.d., s. 158.

typická pouze pro prostředí skautského oddílu a nevyskytují se mezi neskautskými vrstevníky (např. *rádkyně, podrádkyně, družinka, nováčkajda*). Po gramatické stránce (čárky, shoda přísudku s podmětem, vyjmenovaná slova) dochází stále k řadě chyb, které ale neovlivňují srozumitelnost textu jako celku. Jednotlivé zápisy do kronik nám mohou připadat spíše jako variace na popis schůzky, kde zůstává vždy stejná první a poslední věta („*V úterý jsme byly na schůzce skautek.....Po schůzce jsme všichni šly domů.*“), jen obsah po sobě jdoucích činnostech se v každém zápisu liší.

2.5.2 Děti staršího školního věku

2.5.2.1 Struktura a úprava textu

Pro děti staršího školního věku (12 let a výše) je kronika známým literárním žánrem, se kterým se při docházce do oddílu setkávají řadu let. Na základě rozboru jejich zápisů se dá říci, že struktura a grafická úprava textu již nikomu z nich nečiní problémy. Naopak se často setkáváme s několikastránkovými texty, které jsou i vnitřně členěny, a to pomocí odstavců či vhodně volených výtvarných prvků. Písmo jednotlivých dětí je vyprofilované a ustálené, jeho zvládnutí tudíž umožňuje psát mnohem delší texty. Výtvarné prvky vkládané do textů jsou často velmi propracované, s textem plně souvisí a nejde tedy o pouhé vyplnění prostoru jakýmkoliv ornamentem. Právě u starších dětí nalezneme nejčastěji nadpisy formou obrázkového či kombinovaného písma. To vše je důkazem toho, že děti se naučily zvládat formu daného žánru a mohou se mnohem více soustředit na vlastní obsah, jak to vyžaduje délka textů. Pochopily, jak grafika slouží k vymezení žánrového textu.

Obr. 10 - Zápis schůzky inspirovaný povídkám o USA

Obr. 11 - Ilustrace se tematicky vztahují k názvu a obsahu schůzky

2.5.2.2 *Slohový postup*

U starších dětí se nesetkáme pouze s literárním druhem prózy, občas se zápisy do kronik objevují i ve formě poezie. Nejvíce využívaným slohovým postupem však i nadále zůstává vyprávění, které se pro zápisy do kronik nejlépe hodí.

Při rozboru textů mladších dětí jsem poukazovala na fakt, že se v jejich vyprávěních ještě příliš nesetkáme s prezentací vlastních názorů či citových prožitků postav. U starších dětí se již mnohem více setkáme s reflexí jednajících osob. V souvislosti s tímto tématem mě zaujala Brunerova myšlenka o dvou krajinách vyprávění, kterou použil ve své práci V. Chrz.⁶² J.S. Bruner hovoří o „krajíně akce“ a „krajíně vědomí“. V „krajíně akce“ je vyprávění sekvencí událostí a jednání zachycených „zvnějšku“, tj. z hlediska jakéhosi vševědoucího a všudypřítomného pozorovatele. Zde se věci pouze dějí, přičemž nejde o to, jak se komu jeví. Můžeme říci, že s tímto typem vyprávění jsme se setkali právě u věkově mladších dětí. Naproti tomu v „krajíně vědomí“ jde o to, jak a kým je skutečnost vnímána či prožívána. Do této „krajiny“ patří vše, co jednající postavy vědí, myslí si či cítí, ale také to, co nevědí, nemyslí si či necítí. Tento typ vyprávění nalezneme spíše u dětí starších, což odpovídá i Brunerovu tvrzení, že ve vývoji jedince existují tendence ke vzrůstajícímu uplatnění „krajiny vědomí“.

Texty starších dětí by se daly rozdělit do dvou skupin, a to na základě typu vyprávění, které se v zápiscích objevují.

- **Popis děje**
- **Příběh**

1) **Popis děje**

I u starších dětí se v řadě případů stále ještě setkáváme s vyprávěním, které nemůžeme označit za klasický příběh. Zatímco u mladších dětí se jednalo především o řazení činností za sebou, zde se setkáváme s náznakem děje či kauzálních vztahů (vyjíždí se na výpravu, kde se

⁶² CHRZ, V.: *Struktura vyprávění příběhů u dětí mladšího školního věku*. In: *Pedagogika*, 2002, roč. 52, č.1. s. 69-75.

má cosi odehrát apod.), přesto je děj popisován takovým způsobem, že netvoří žádný příběh a stále platí, že by mohl být v určitém bodě přerušen a nic by se nestalo.

Příklad:

„Přijely jsme na nádraží do Kralup a tady už na nás čekal jeden z vedoucích místních skautů, který nám ukázal cestu ke Skautskému domu, kde jsme bydlely. Rychle jsme se aklimatizovaly a vybalily si. Potom jsme vyrazily směr Nelahozeves. Šly jsme podél Vltavy. Začaly jsme hrát hru Abeceda, všechny družiny měly za úkol vymyslet na každé písmeno abecedy slovo. Slova musely být věci, které jsme okolo sebe viděly. Čím delší slova byla, tím líp. Blátivou cestou jsem se dostaly ke skalnímu převisu, u kterého jsme se i vyfotily. U tunelu ve skále, kterým jezdil vlak, jsme si chvíli počkaly, jestli nějaký vlak náhodou neuvidíme. Všichni si stouply asi metr před koleje a čekaly. Najednou jsme zaslechly hluk a rychle ustoupily. Během deseti vteřin byl vlak pryč. U tunelu se ještě většina z nás opět vyfotila a šlo se dál.“

(Quasi, 13 let)

Začátek textu nám sice navozuje atmosféru situace, ze které se může něco vyvinout, ale postupem času se pouze seznamujeme s různými, na sobě ne příliš závisujícími činnostmi. Stále tedy ještě nelze hovořit o příběhu. V textu si můžeme povšimnout již propracovanějších výrazových prostředků, objevují se složitější souvětí, ve kterých se nepoužívá pouze základních spojek (a, a pak, a potom), využívá se bohatší slovní zásoby.

2) Příběh

Druhým typem vyprávění jsou texty, které můžeme považovat za opravdové příběhy. Nejen že se ve vyprávění objevují kauzální vztahy, ale navíc vše směřuje k určitému cíli. Je zajímavé, že i když tématem vyprávění není příliš dramatická situace, způsob, jakým dítě děj popisuje, vytváří napínavý příběh.

Příklad:

„Jakmile vystoupíme z autobusu, máme se dát po zelené. Hm, teď nastal první problém: „Kde je zelená?“ Šly jsme po cestě a zase zpátky a zase po cestě a já začínala mít strach, že dál než tam a zpátky nedojdeme. Najednou si Copánek všimla značky namalované na plotu. První za

námi, ale kolik ještě před námi? Chvíli se zdálo, že to bude příjemná cesta ve světle pouličních lamp, avšak chabá naděje, které stejně nikdo nevěřil, se rozplynula spolu se světlem a my kráčely vstříc temnotám. Šly jsme nějakou lesní cestou a před sebou jsme viděly nanejvýš tmu. V tom ale zepředu svítilo nějaké světlo a co nevidět jsme poznaly obrysy několika domů.Proto se vesničan rozhodl jít s námi. Šel za námi v závěsu jako pastýř tupých ovcí. Z ničeho nic prořízl tmu jeho ostrý hlas, že „máme přece jít po zelené“. Kupodivu ještě nikdo nebyl na pokraji nervového zhroucení.Brzy se ozvalo vítězné zajásání, protože se rozestoupila hradba stromů, my uviděly hvězdnou oblohu a především dřevěnou chatu. Před chatou jsem se ještě s Copem věnovala rozvíjení fantazie u pařezů, ve kterých jsme našly chrličce, hada, blázna a spoustu dalších věcí, jenomže vzhledem k tomu, že jste ty pařezy neviděli, tak vás to asi nebude zajímat.....“

(Herby, 15 let)

V ukázce, kterou jsem z důvodu délky poněkud zkrátila, jsme spolu s autorem vtaženi do situace hledání cíle - tedy chaty na přespání. I když se nejedná o výjimečný děj, splňuje náš mentální model příběhu, zaznamenává určitou situaci na počátku, seznamuje nás s cílem, ke kterému po řadě pokusů a překážek úspěšně dospějeme.⁶³

Autorka využívá své bohaté slovní zásoby, která není pouze sumou slov, ale sílí vztahů (gramatických, sémantických) a potvrzuje svoji kompetenci s těmito vztahy pracovat. V textu využívá řady skoro až poetických spojení (*pastýř tupých ovcí, hradba stromů*), pracuje s řečnickými otázkami, vstupuje do dialogu se čtenářem. V rámci líčení napjaté atmosféry nám přibližuje i pocity zúčastněných aktérů, jejich váhání, pochybnosti nad dosažením cíle či radost při nalezení chaty.

Závěrem musím konstatovat, že takto působivých zápisků v kronikách zase příliš mnoho není a můžeme tedy hovořit i o talentu pisatele a jeho vytříbeném citu pro jazyk.

⁶³ Podle Mandlera vyslechnou děti od raného dětství řadu příběhů a vyprávění s obdobnou strukturou, což umožňuje postupné vytváření jakési abstraktní reprezentace této struktury. Struktura mentálních schémat představuje podle Mandlera - i přes bezpočet různých druhů vyprávění - určitý invariant tvořený typickým uspořádáním: na počátku příběhu je nastolena *situace*, v níž jsou uvedeny postavy; poté následuje *počáteční úděllost*, se kterou obvykle vyvstává určitý *cíl*; poté následuje řada *pokusů* dosáhnout cíle a tyto pokusy přinášejí určité *výsledky*, tj. buď úspěch či selhání. (CHRZ, 2002, s. 60)

2.6 Funkce kroniky

V předchozích kapitolách jsme se podrobněji zabývali obsahem a podobou kroniky, abychom si ji dovedli lépe představit. Nyní bych se chtěla hlouběji zamyslet nad smyslem psaní do kroniky, a to skrze funkce, které kronika v oddíle plní a díky nimž zápisy stále pokračují a jsou uchovávány⁶⁴.

- **Kronika jako paměť oddílu**
- **Kronika jako posílení identity skupiny**
- **Kronika jako ritualizované čtení**
- **Kronika jako motivace pro psaní**

2.6.1 Kronika jako paměť oddílu

Zápisky do kroniky, které mapují činnosti oddílu v čase, můžeme jistě vnímat jako určitou formu paměti. Písmo samotné je chápáno jako externalizovaná paměť, která umožňuje nevídané rozšíření opětovného uchopení uložených sdělení a informací. J.Assmann ve své knize „Kultura a paměť“ hovoří dokonce o kultuře vzpomínání, která se vztahuje ke skupině a jedná se v ní o otázku toho, co nesmíme zapomenout. Zápisky do kroniky, zachycující řadu příběhů a vyprávění, jsou právě věci, na kterou by se nemělo zapomínat. Proč jsou tyto texty pro skupinu tolik důležité? Protože napomáhají udržení kolektivní paměti a tím zároveň posilují identitu skupiny.

Stejně tak, jako existuje individuální paměť, která se u osoby utváří díky její účasti na komunikativních procesech, je funkcí vázanou na začleněnost jednotlivce do rozmanitých skupin, rodinou počínaje a společenstvím konče, žije a uchovává se v komunikaci, můžeme hovořit i o kolektivní paměti. Kolektivní paměť je spjata se svými nositeli a není libovolně

⁶⁴ V dotazníku pro vůdkyně se jedna z otázek věnovala i důležitosti psaní kroniky pro oddíl. Dá se říci, že vůdkyně zmiňovaly stejné funkce kroniky, které jsem si na základě analýzy materiálů vymezila. Jednalo se především o kroniku jako paměť oddílu a tudíž i jistou formu odkazu pro budoucí generace, kroniku jako dílo všech členů, které posiluje sounáležitost oddílu. Jednak tím, že jde o společný text dětí v oddíle a dále pak kronika představuje studnici společných zážitků a prožitků, které jsou připomínány a znovuprožívány během veřejného čtení jednotlivých zápisků. Funkce, které byly zmíněny navíc oproti mnou čtyřem vymezeným, pramenily spíše z praktického využití kroniky pro samotné vůdkyně. Těm slouží kronika také jako zdroj nápadů pro hry a činnosti a je zároveň jakýmsi archívem, do kterého se lepší spousta materiálů využitých na schůzkách. V poslední řadě lze skrze psaní do kroniky udělovat body členům oddílu.

přenosná. Kdokoli se na ní podílí, dosvědčuje svoji náležitost ke skupině. Každá společenská skupina, si uchovává svoje vzpomínky a svoji minulost, a to především ze dvou hledisek. Z hlediska svébytnosti a z hlediska trvání. Zdůrazňuje se odlišnost navenek a vnitřní rozdíly se stírají. Vytváří si tak vědomí o své identitě v průběhu času.⁶⁵

Pro upřesnění je ještě důležité zmínit, že bychom neměli pokládat rovnítko mezi kolektivní paměť a dějiny. Na jedné straně totiž stojí mnohost dějin, do nichž pluralita skupin vkládá své vzpomínky a svůj obraz sebe samých, na druhé straně stojí jedny dějiny, do nichž historikové vkládají fakta vyvozená z této mnohosti dějin. Jsou to abstrakce očištěné od vztahu k identitě a vzpomínání. Jak praví J.Assmann, tam, kde už nikdo nevzpomíná na minulost, nežije ji, nastupují dějiny.⁶⁶

2.6.2 Kronika jako posílení identity skupiny

Kronika slouží také jistě k posílení kolektivní identity skupiny. J.Assmann v této souvislosti uvádí rozdíl mezi kolektivní identitou a zbylými dvěma, tedy individuální a osobní. Zatímco individuální identita je obraz, vybudovaný a udržovaný ve vědomí jedince, který zachycuje jednotlivé rysy, jež jednotlivce odlišují od všech ostatních a vyvíjí se v závislosti na prožívání těla, osobní identita je souhrn rolí, vlastností a kompetencí, které jedinci náleží skrze začlenění do specifických konstelací společenské struktury. Obě identity představují věc vědomí, které se specificky formují a určují skrze jazyk, představy, hodnoty a normy dané kultury a epochy.⁶⁷ Kolektivní identita není vztažena k přirozené evidenci tělesného substrátu. Je to obraz, který si o sobě vytváří určitá skupina a s nímž se identifikují její příslušníci. Existuje jen v té míře, v níž se k ní jedinci hlásí. Pro skupinu je typické, že vědomí své jednoty a jedinečnosti opírá o minulé události.⁶⁸ A právě ty kronika prostřednictvím písemné produkce zachycuje.

2.6.3 Kronika jako ritualizované čtení

Rozvoj písemné produkce u dětí je často podporován i působením skupiny, přičemž skautský oddíl může být zrovna ukázkou skupiny, která na psaní textů váže řadu dalších aktivit. Podle I.Viktorové je text vždy kulturně a sociálně konstituován. To znamená, že každý

⁶⁵ ASSMANN, K.: *Kultura a paměť*. Praha, Prostor 2001, s. 40.

⁶⁶ ASSMANN, K.: *Kultura a paměť*. Praha, Prostor 2001, s. 83.

⁶⁷ ASSMANN, K.: c.d., s. 116.

⁶⁸ ASSMANN, K.: c.d., s. 117.

text má nějaký vztah k ostatním textům přítomným v kultuře a vztahuje se k určitým komunikačním situacím.⁶⁹ Také mezi skauty jsou texty často prezentovány a jsou skupinově hodnoceny. Práce jedince ve skupině má tak socializační charakter. Jednotlivé individuální názory se stávají součástí kolektivního názoru na okolní svět, jejich artikulace přispívá k emancipaci podobně smýšlejících lidí se shodným společenským postavením.⁷⁰

Dítě, které přichází do oddílu jako nováček, je postupem času zapojeno do literární produkce, učí se formě nových literárních žánrů, má možnost seznámit se s psaním i v jiné podobě nežli skrze zadávání školních úkolů. Na tomto místě bychom mohli uvést často zmínovaného Vygotského a jeho myšlenku posunu činností od interpsychických k intrapsychickým, kterou I. Viktorová vztahuje i na proces psaní uvnitř určité skupiny dětí. Domnívá se, že společná práce s psanou produkcí uvnitř skupiny může být postupně zvnitřňována a může se tak stát jedním z východisek budoucí individuální aktivity. Dítě se tulo aktivitu učí a posléze ji opravdu umí.⁷¹

Jak jsem již zmínila v předchozím textu, nejsou zápisky do kroniky čistě intimní záležitosti jednotlivých členů oddílu, ale stávají se věcí veřejnou, a to díky čtení posledního zápisu na začátku každé schůzky. Text předčítá sám autor, ostatní členové poslouchají a reagují na obsah textu (chválou, smíchem, kritikou). Po dočtení textu všichni autorovi zatleskají.⁷² Tato četba se stává jakýmsi rituálem, který není nikdy opominut a který opět posiluje afektivní pocit stmelení skupiny. I když to bylo právě písmo, které v dějinách lidstva způsobilo rozdělení dějin na dvě fáze - fázi rituálně založeného opakování a fázi textově ustavené interpretace,⁷³ v činnosti oddílu se tyto funkce jakoby znovu spojují, dochází zde k rituálnímu čtení kroniky.

⁶⁹ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha, Karolinum 2005, s. 440.

⁷⁰ FIŠER, Z.: *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno, Paido 2001, s. 13.

⁷¹ VIKTOROVÁ, I.: *Písemná produkce osmi - až desetiletých dětí: výměna a vyjednávání*. In. *Transmise kultury a škola*. Praha, CeFReS 1998, s. 152.

⁷² Jedna z otázek dotazníku pro členy oddílu se týkala právě čtení kroniky: „*Líbí se ti čtení kroniky na začátku každé schůzky a proč? Čteš ráda přede všemi své vlastní zápisky?*“ Z odpovědí dětí vyplynulo, že většina dětí (deset ze čtrnácti dětí) ráda přednáší svoje vlastní zápisky a čtení kroniky se jim líbí, hned z několika důvodů. Případá jim jako zajímavé zahájení schůzky, rády si zavzpomínají na minulou schůzku skrze pohled jiného člověka, zápisky jsou často vtipné, tudíž společně prožívají legraci a v neposlední řadě na sebe mohou během čtení upoutávat pozornost. Závěrem lze konstatovat, že psaní se v podstatě vyvíjí ve spojení se čtením, čtení různých druhů textů totiž napomáhá k rozvoji vlastního psaní.

⁷³ ASSMANN, K.: *Kultura a paměť*. Praha, Prostor 2001, s. 86.

2.6.4 Kronika jako motivace pro psaní

Každý zápis do kroniky je hodnocen a výsledný počet bodů se členům zapisuje do jejich měsíčního bodování. Bodování může tedy být jedním z motivů pro psaní do kroniky, ale zatímco deníky jsou také bodovány a vede si je pouze pár jedinců, do kroniky se snaží psát téměř každý a tento úkol je vnímán spíše jako prestižní událost. Nejde zde pouze o literární projev jako přenos informací, ale spíše o sdílení zážitků a tím i vnitřní uspokojení jedince.

Podstatné je, že dítě je svým okolím vedeno k samotné činnosti psaní, ze které se může časem stát pravidelný návyk. Svoji roli sehrává i fakt, že dítě není za psaní hodnoceno po gramatické či stylistické stránce jako ve škole, ale je oceňováno za snahu cokoliv napsat. J.Bush ve svém článku uvádí, že právě školní výuka by se měla snažit mnohem více oceňovat jakékoliv pokusy dětí o psaní, aby si uvědomily důležitost psaní.⁷⁴ Důraz na gramatickou správnost by neměl být stále kladen do centra hodnocení. Cílem je, aby si děti ze psaní vytvořily návyk, pochopily, že psaní je podstatnou složkou komunikace a mělo by se tudíž stát i součástí jejich života, přirozenou činností. Dětem by mělo být zároveň umožněno seznamovat se s širším množstvím literárních žánrů, ne pouze s několika základními. Větší důraz by se pak měl podle J.Bush klást na „volné psaní“.

Dá se říci, že řadu z těchto návodů využívá v práci s textem právě skautský oddíl. I.Viktorová zdůrazňuje⁷⁵, že různá prostředí, ve kterých se dítě pohybuje jsou důležitým zdrojem zkušeností se psaním. Kromě školy a rodiny je tedy skaut třetí institucí, díky níž se dítě učí psát různé druhy textů a využívá odlišné postupy psaní.

2.6.4.1 Psaní v oddíle verzu vs psaní ve škole

Některé z výše zmíněných připomínek J.Bush vůči psaní ve škole uváděli i členové oddílu v odpovědích na otázku v dotazníku: „*Čím se podle tebe liší psaní v oddíle a ve škole?*“ Vzhledem k tomu, že je psaní aktivita, se kterou se intenzivně pracuje na poli obou institucí, zajímalo mne, zda děti v této činnosti vnímají určité rozdíly a pokud ano, o jaké odlišnosti jde. Lze hovořit o několika kategoriích, které děti vymezily.

⁷⁴ BUSH, K.: *All children can and should write* (online). Western Michigan University (cit. 2004-06-15). Dostupné na WWW: <http://homepages.wmich.edu>

⁷⁵ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha, Karolinum 2005, s. 441.

▪ **Způsob hodnocení**

Školní prostředí je pro děti spojeno především se známkami, jako ukazatelem úspěšnosti žáka v procesu vzdělávání. První rozdíl je proto viděn ve způsobu hodnocení. Známkování je spojeno se školním psaním, zatímco v oddíle není přítomno. Texty jsou sice také hodnoceny - slovně či bodováním, ale chybí zde obdoba špatných známek, dítě neprožívá tak často případné selhání, pocit, že se mu něco výrazně nepovedlo. Pokud by jeho výsledky mohly být přeci jen lepší, je mu to naznačeno formou slovního komentáře, který v sobě obsahuje doporučení pro další psaní, co se dá například ještě vylepšit.

Příklad:

„V oddíle to není na známky, ale ve škole jo.“

(dívka, 12 let)

Příklad:

„Nikdy mi nevadí, když se mi něco vytkne, ale nemám ráda známkování ve škole.....Když dostanu špatnou známku, naštvu se a vykašlu se na to. Kdyby mi ale učitelé řekli, co a jak dělám špatně, zamyslela bych se nad tím.“

(dívka 13 let)

▪ **Rozdílnost prostředí**

Několik dětí popisovalo rozdílnost v celkové atmosféře prostředí obou institucí, v nichž se psaní uskutečňuje. Oddíl je vnímán oproti škole jako klidnější, méně stresové prostředí, kde je možné se lépe soustředit, a to i přesto, že oproti škole se může během psaní mluvit. Panuje v něm osobitější atmosféra, ve které tak mohou vznikat zajímavější texty.

▪ **Míra dobrovolnosti**

Další kategorií na kterou děti poukazovaly, je míra dobrovolnosti. A to jak při psaní samotném (ve škole sloh napsat musím, v oddíle si většinou mohu vybrat, zda se do aktivity chci zapojit), tak při zadávání témat (ve škole mám většinou jasně zadané téma, v oddíle je spíše vymezen žánr, téma si mohu vybrat sama).

Příklad:

„Ve škole musíme psát, co nám řeknou, tady je to více dobrovolné.“

(dívka, 13 let)

▪ Nároky na psaní textu

Děti vnímají školní nároky na psaní textu jako odlišné od těch oddílových. Ve škole jde o zvládnutí více rovin jazyka, o patřičnou míru dodržení žánru, pravopisu a spisovného způsobu vyjadřování, v oddíle jsou požadavky volnější, psaní se může více přibližovat verbální komunikaci.

Příklad:

„V oddíle používám méně spisovný jazyk a dovolím si hovorové výrazy.“

(dívka, 16 let)

3. Deník

Druhou nejvíce zastoupenou literární produkcí v oddíle jsou deníky. Svůj vlastní deník by měl psát každý člen oddílu do té doby, než složí nováčkovskou zkoušku. Ta by měla být splněna do tří měsíců od nástupu do oddílu. Deník předkládá jednou měsíčně vedoucím, ty jej hodnotí formou „splněno-nesplněno“ a dále do deníku přidávají svůj vlastní komentář, doporučení, v určitých případech i orientační bodování. Po složení nováčkovské zkoušky již záleží na konkrétním jedinci, zda bude chtít deník i nadále psát či ne.

Deník je řazen mezi literární žánry autobiografického psaní⁷⁶ a jeho kompozice nejčastěji zachycuje události výhradně perspektivou samotného autora. Můžeme říci, že z hlediska pisatele uchovává důležité faktické údaje a intimní myšlenky inspirované aktuální současností. Je zajímavé, že stejně jako se oddílová kronika liší v mnoha bodech od klasického žánru kroniky, je i deník více upraven pro potřeby skautského prostředí. Dalo by se říci, že v oddílových denících se pojí dokonce dva literární žánry - deník a skautský zápisník.

⁷⁶ Deník se jako žánr prosadil v 19. století. Obsahuje osobní záznamy pořizované bez časového odstupe a v kratších, někdy pravidelných každodenních intervalech. Uchovává intimní myšlenky a faktické údaje, autor neví, co bude následovat. Je to žánr výrazně autokomunikační. (PETERKA, 2001, s.241)

- 1) **Deník:** Zaznamenává schůzky, výpravy a osobní úspěchy jedince. Nejedná se tedy o klasický autentický deník, který obsahuje převážně záznamy pocitů a myšlenek, ale spíše o druh osobního deníku, který je psán s vědomím jeho zveřejnění a v našem případě i s následujícím hodnocením vůdkyněmi oddílu.⁷⁷ Na těchto okolnostech jistě záleží i výběr událostí, které deník zachycuje, jazykové zpracování či určitý vliv autocenzury. Další rozdíl oproti běžnému deníku spočívá v tom, že nezachycuje události bezprostředně na sebe navazující, ale je psán i po delší časové proluce.
- 2) **Skautský zápisník:** V některých oddílech se může vyskytovat jako samostatné dílo, nicméně v našem oddíle se stal součástí deníku, a to jeho úvodní části. Zaznamenává potřebné údaje o jednotlivých členech oddílu a základní vědomostní znalosti členů skautského hnutí (skautský slib, heslo apod.).

3.1 Obsah deníků členů oddílu

Na základě rozboru šesti deníků jsem dospěla k závěru, že se jejich obsahová náplň dá rozdělit do několika částí, které se liší formou i zpracováním. Není pravidlem, že každý deník musí obsahovat všechny následující části.

- **Část informačně - sdělovací**
- **Část znalostní**
- **Část hodnocení**
- **Část literární**

3.1.1 Část informačně – sdělovací

V této části jsou shromážděna základní fakta potřebná pro identifikaci majitele deníku. Nechybí například jméno autora, přezdívka, adresa, telefon, číslo oddílu, adresy na

⁷⁷ Literární teorie rozlišuje tři druhy deníků. Autentický deník, v němž převažuje záznam okamžitých nálad, dojmů a myšlenek autora, není převážně určen čtenářskému publiku. Dále je to deník, jako dílo určené čtenářům, v němž se autor zaměřuje na důležité události v jeho životě. Posledním typem je deník jako dílo fiktivního charakteru, tj. dílo s fiktivním hrdinou psané formou deníkových záznamů. (VLAŠÍN, 1984, s.70)

členy v družině, telefony na vůdkyně. Zmiňované údaje jsou vůdkyněmi v denících vyžadovány, jsou povinné.

3.1.2 Část znalostní

Zde se vyskytují informace charakterizující základní myšlenky skautského hnutí (skautský slib, heslo), znalosti spojené s docházkou do oddílu (morseovka, krabička poslední záchrany) či skautské symboly (žlutá lilie, pokřiky). (viz Příloha 10) Jedná se o informace, které musí každý člen oddílu znát z paměti, jsou tedy opět povinné a dalo by se říci, že jejich umístění do deníku nahrazuje již zmiňovaný skautský zápisník.

Obr. 12 – Skautský znak

3.1.2.1 Skupinové pokřiky

Pokřiky, které jsou zahrnuty do znalostní části, jsou samy o sobě zajímavou součástí dění v každém oddíle, a proto bych se o nich chtěla zmínit podrobněji. V každém oddíle funguje více pokřiků najednou. V časopise Skaut – Junák dokonce existuje speciální rubrika, do které mohou skauti zasílat své pokřiky a ty nejlepší jsou vždy po určitém čase otištěny (viz Příloha 11). Většinou se rýmují, a to někdy i na úkor gramatické správnosti (např. pandí pokřik uvedený níže). V mnou zkoumaném oddíle se vyskytují následující pokřiky.⁷⁸ (viz Příloha 12)

- **Oddílový pokřik** (zpívá se vždy na počátku a na konci každé schůzky):
„Mladší vždycky ochraňovat, skautský zákon ctít, 110 z Prahy chce jen přímou cestou jít.“

⁷⁸ Pokřiky můžeme vnímat jako určitý typ rituálu, který prochází dějinami lidstva. Stačí připomenout vojenské pokřiky před bitvou, sportovní pokřiky družstev před soutěží apod

- **Narozeninový pokřik** (hromadně se zazpívá tomu členovi, který právě slaví narozeniny):

„Všichni Tě moc rádi máme a jdeme Ti dneska přát, co budeš chtít, vše Ti dáme. Zůstaň s námi napořád.“

- **Družinové pokřiky**

Liščí: „Lišky plné vědomostí, úkolů se dobře zhostí, spravedlivé, čestné jsou, ochotně ti pomohou.“

Pandí: „Hurá, hurá, hurá, pandu je tu fůra.“

Lasiččí: „Lasičky jsou prima skautky, denně plní dobré skutky.“

Pokřiky upevňují identitu sociální skupiny, stmelují všechny členy oddílu či jednotlivých družinek. Podle smyslu i obsahové náplně bychom je mohli rozdělit do několika kategorií.

- 1) **Poselství:** Do této kategorie spadají pokřiky, jejichž snahou je zdůraznění zásad skautského hnutí, které se mají dodržovat a jsou pro skauty závazné. Kategorii symbolizují slovní spojení typu – *ochraňovat mladší, pomáhat, přímá cesta, plnit dobré skutky* atd.. Můžeme sem zařadit většinou oddílové pokřiky, ale i některé družinové.
- 2) **Povzbuzení:** Kategorie povzbuzení splňuje primární funkci pokřiku, tedy „vyburcovat“ zúčastněné k určitému činu. Jsou typické pro družinové pokřiky a členové oddílu je využívají nejčastěji v případech různých soutěží a her.
- 3) **Spojenectví:** Toto označení je typické pro narozeninové pokřiky, při nichž se dává najevo jednota kolektivu, jehož součástí je i oslavenec, který je v řadách ostatních členů vítán a je ujišťován o tom, jak ho mají všichni rádi.
- 4) **Sebeprezentace:** Mnoho družinových pokřiků je možno zařadit do této kategorie, neboť zdůrazňují jedinečnost a schopnosti členů, kteří náleží právě do dané družiny. V tomto bodě se často kombinují s první kategorií, protože řada vyzdvihovaných ctností se týká i obecných skautských zásad.

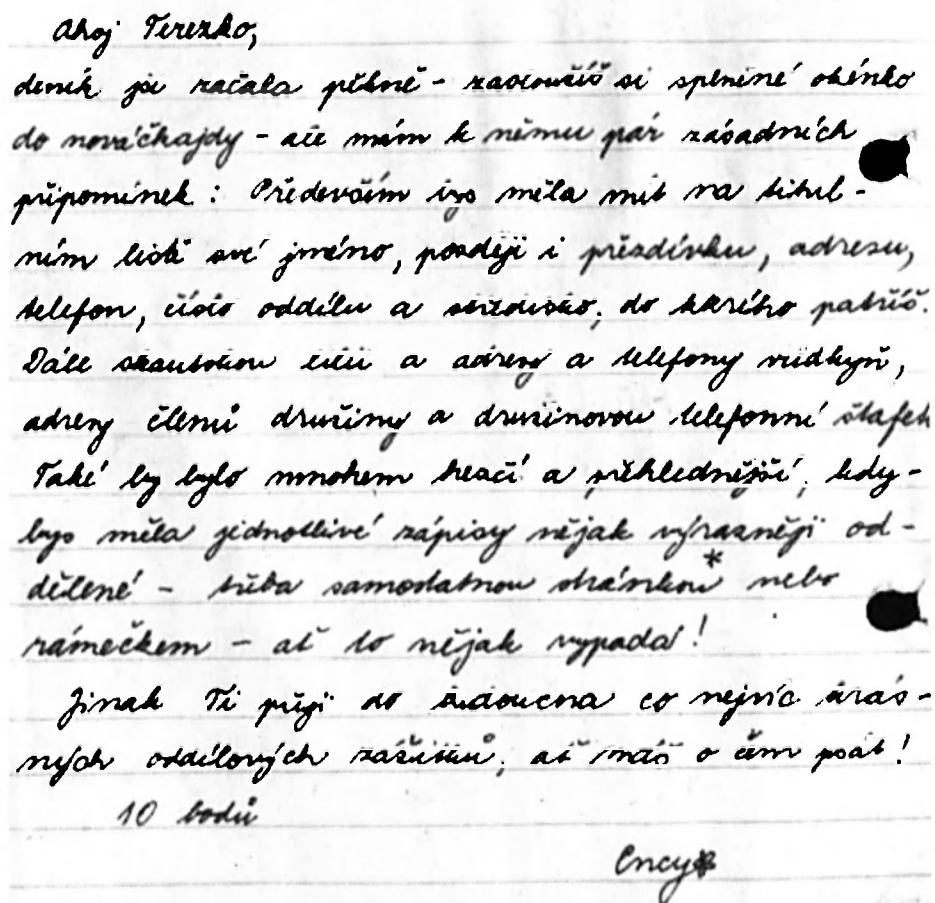
Jak je patrné z výše uvedených pokřiků, hrají v nich důležitou roli hodnoty, ke kterým jsou děti v oddíle hned od počátku vychovávány. Můžeme říci, že děti mladšího školního věku, které do oddílu přichází jako nováčci jsou ještě ve vývojové fázi, kdy už sice mají určité elementární zvnitřnělé normy sociálního chování a základní hodnoty (ví, co je dovoleno, co je žádoucí), ale tyto hodnoty jsou podle D.Krejčířové ještě dosti labilní, závislé na konkrétní situaci a především pod vlivem autority dospělého.⁷⁹ Dětem je v oddíle hned na počátku předložen skautský slib a zákon, který je především o hodnotách a morálních zásadách, děti se jej nejprve učí nazpaměť a díky autoritě vůdkyň či starších členů oddílu si daná pravidla zvnitřňují. U starších dětí jsou tyto normy již stabilizovány a jsou přijímány jako hodnotové cíle vlastního jednání.

Důležité je, že ve skautingu dochází k podpoře mravního vývoje nejen záměrnými výchovnými postupy (motivování odměnami či tresty), ale především celkovou atmosférou, tím že se normy opravdu praktikují, stávají se součástí běžného života. Morálnímu jednání se děti učí na konkrétních příkladech, nestačí totiž pouze vědět, co je dobré, je nutné se umět v dané situaci i správně zachovat. Přijetí norem je navíc upevňováno dynamikou skupiny, neboť v době, kdy je pro dítě skupina tím hlavním a mínění vrstevníků se stává vlivnější než názory rodičů, pohybuje se dítě ve skupině, kde všichni vyznávají stejnou hodnotovou orientaci. Porušení uznávaných pravidel se tudíž stává prohřeškem i proti ostatním členům oddílu.

⁷⁹ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Praha, Grada Publishing 1998, s. 129.

3.1.3 Část hodnocení

V denících jsem se setkala se dvěma druhy hodnocení. V první řadě se jedná o hodnocení vůdkyň, které dětem do deníků píše své stanovisko k jejich zápiskům.

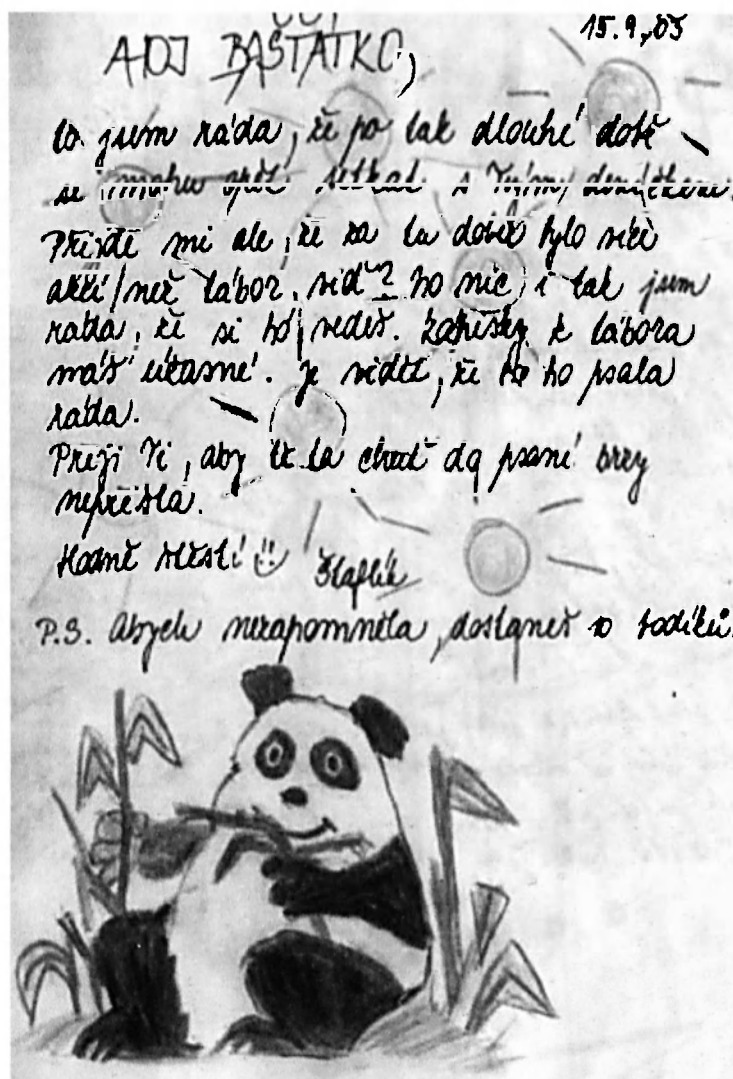
Ahoj Teruško,
deník je načala psát - rozhodně si splnění oběho
do nové školy - ale mám k ní pár zásadních
připomínek: Především by měla mít na titul-
nímu listě své jméno, poději i předjívku, adresu,
telefon, číslo oddílu a sídlováno; do každého patřo.
Dále seznamem dětí a adresy a telefony vůdkyň,
adresy členů družiny a družinovou telefonní sítí.
Také by bylo mnohem lepší a přehlednější, kdy-
by měla jednotlivé zápisy nějak vyrazení od-
dělené - třeba samostatnou stránkou nebo
rámečkem - ať to nějak vypadá!
Jinak Ti přeji do budoucna co nejvíce úsp-
ěch odallorých zážitků; ať máš o čem psát!
10 bodů
Ency

Obr. 13 – Ukázka hodnocení vůdkyň v deníku

Z ukázky je patrné, že vůdkyně děti vedou k určité podobě deníku, a to jak po stránce formální úpravy, tak i po stránce obsahové.⁸⁰ Snaží se zdůraznit, které údaje by neměly chybět a jak strukturovat jednotlivé kapitoly, aby byl deník přehledný a pěkný na pohled. Dále nabádají děti k pravidelnějším zápisům do deníků.

⁸⁰ Podle odpovědí vůdkyň v dotazníku by si členové oddílu měli psát deník z několika důvodů. Zápisy do deníků umožňují dětem formulovat vlastní myšlenky, rozvíjí jejich tvořivost a přináší jim radost z vlastní tvorby. V budoucnu se mohou vracet k zážitkům ze svého mládí. Dále je to příležitost postěžovat si vůdkyním s osobními problémy nebo se naopak podělit o své radostné pocity. Skrze deník mohou děti sdělit vedení oddílu svá přání ohledně oddílového života. V neposlední řadě je deník zdrojem bodů do osobního hodnocení.

Na druhou stranu však nikdy nechybí pozitivní ohodnocení deníku, které je vnějším podnětem pro motivaci jedince k dalšímu psaní. Hodnocení vůdkyň je často velmi pěkně výtvarně zpracované, což může děti inspirovat k atraktivnímu provedení jejich vlastních zápisků.

Obr. 14 – Ukázka hodnocení vůdkyň v deníku

Za druhé se v denících objevuje hodnocení dětí samotných, které komentují své dosažené výkony v různých oddílových činnostech. Jejich výsledky jsou většinou v podobě diplomků lepeny do deníků a jsou doplněny i vtipnými osobními komentáři. Text je psán buď pod nalepený diplomek a nebo je rozmístěn různě okolo. Některé komentáře jsou pochvalné a oceňují vlastní výkony („To je dobrý, jsem spokojená.“, „Hurá!“), jiné jsou spíše kritické a poukazují na možná zlepšení v budoucnosti („Musím se víc snažit!“, „To je hrůza, musí to

být lepší!“).⁸¹ Je nutné si uvědomit, že v tomto období, tedy především po osmém roce života, začíná hrát u dětí významnou roli sebehodnocení, pocit vlastní úspěšnosti a srovnání se spolužáky či vrstevníky v určité zájmové skupině. Dítě hodnotí sebe samo i podle toho, jaké postavení ve skupině má. Je proto významné, že činnosti ve skautu jsou natolik různorodé, že každému dítěti je umožněno vyniknout v jiné oblasti a nedochází tak ke zbytečnému podceňování se či zápornému sebehodnocení. Zároveň se děti samy učí hodnotit své vlastní dovednosti. Pracují zde s autonomním hodnocením⁸², které jim umožňuje zamýšlet se nad svými výsledky, analyzovat jednotlivé kroky, které by mohly v budoucnosti vést ke zlepšení vlastních výkonů.

*To je dobrý ale ještě to
může být ještě lepší!
Ne méně už byl sice dobrý.*

Obr. 15 – Diplom za měsíční bodování jednotlivců

Obr. 16 – Diplom za táborové bodování

⁸¹ A. Bandura tvrdí, že prostřednictvím interakce s lidmi, kteří odměňují a trestají, si vytváříme osobní normy chování, které odrážejí socializační činitele - sami se pak odměňujeme či trestáme sebeuznáním nebo sebekritikou a naše chování tak dosahuje jisté soudržnosti. (HALL; LINDZEY, 1999, s. 432-433)

⁸² Autonomní hodnocení je takové hodnocení, které dítě zvládá samo, jemuž do potřebné míry rozumí a které dokáže vysvětlovat případně obhajovat. (SLAVÍK, 1999, s. 182)

3.1.4 Část literární

Na první pohled by se mohlo zdát, že u nejmladších dětí tato část deníku zcela chybí, neboť se zde nesečkáváme se souvislými literárními texty a deníky jsou koncipovány spíše jako sbírka ocenění či různých přáníček (k narozeninám). Je nutné si ale uvědomit, že v daném věku děti ještě nedosáhly takových kompetencí, aby mohly deník ztvárnit především literárně. Teprve se s tímto literárním žánrem seznamují, zaměřují se více na formu než na obsah. Hlavní část deníku tedy tvoří ty jevy, které je nejvíce oslovily (vlastní hodnocení) a nebo grafické prvky.

U starších dětí se vyskytují již samostatné texty, které se většinou týkají schůzek, výprav či tábora. Minimum dětí do deníku zapisuje i své zážitky mimo oddíl (návštěvy nějaké kulturní akce, trávení víkendu apod.). Po stylistické a gramatické stránce se texty deníků liší podle věku dítěte stejným způsobem, jako je tomu u kronik. (viz Příloha 13, 14) V čem tedy můžeme spatřovat rozdíl mezi zápisy do kronik a deníků?

Zápisy do deníků obsahují často informace, které bychom v kronikách nenalezly. Jedná se především o následující typy informací:

- **Pocitové líčení události**
- **Intimní zážitky**
- **Tajná sdělení**

1) **Pocitové líčení události**

V denících se můžeme setkat s popisem události, kdy se autor svěří se svými pocity, které ho během akce provázely. Jedná se často o pocity, které se v kronice neobjevují, neboť určitým způsobem nezapadají do představy bezkonfliktního společenství. Ve skautském oddíle jsou například samozřejmostí vřelé přátelské vztahy všech členů navzájem. Je ale jasné, že i podle rozdělení družin jsou si určití členové oddílu bližší. V zápisech do kronik se nevyskytuje žádný náznak upřednostnění konkrétního člena oddílu, oproti tomu v denících na tyto situace narazíme.

Příklad:

„ Když jsem přišla na sraz byla jsem nesmírně zklamaná, že tam není Bašík. Nikoho jsem se ale nechtěla ptát, co s ní je nebo jestli tu někde neběhá, aby to někomu nebylo líto. Nakonec

jsem se s tím smířila – je tu spousta jiných lidí.Jaké však bylo milé zjištění, když jsem uviděla Baštíka. Od toho okamžiku jsem byla šťastná..... “

(Copánek, 15 let)

Je zřejmé, že závěrečná věta o štěstí je již trochu nadnesená, ale z předchozího textu se dá usuzovat na opravdové zklamání, že nejbližší kamarádka asi nedorazila.

V denících se také často popisují družinové soutěže a jejich výsledky. Zatímco v kronikách je popis soutěží často zakončen jen sdělením závěrečných výsledků, v denících se objevují i hlášky osočující jiné družiny.

Příklad:

„ Lasičky zákeřně taktikovaly.....poslední skončily taktické Lasičky.“

(Baštík, 14 let)

2) Intimní zážitky

I když se s tím nesečkáme příliš často, je možné v některých denících nalézt texty skrývající popisy poněkud intimnějších událostí v životě jedince, které by autor jistě nechtěl zveřejnit do všemi čtené kroniky. Žánr deníku mu to však dovoluje.

Příklad:

„Pak jsme dojely na Háje a rozešly se do svých domovů. Já jsem se po cestě málem počůrala a táta s mámou ještě k tomu nebyli doma a já neměla klíče. Tak jsem zazvonila na sousedy a bylo to dobrý.“

(Zuzka, 13 let)

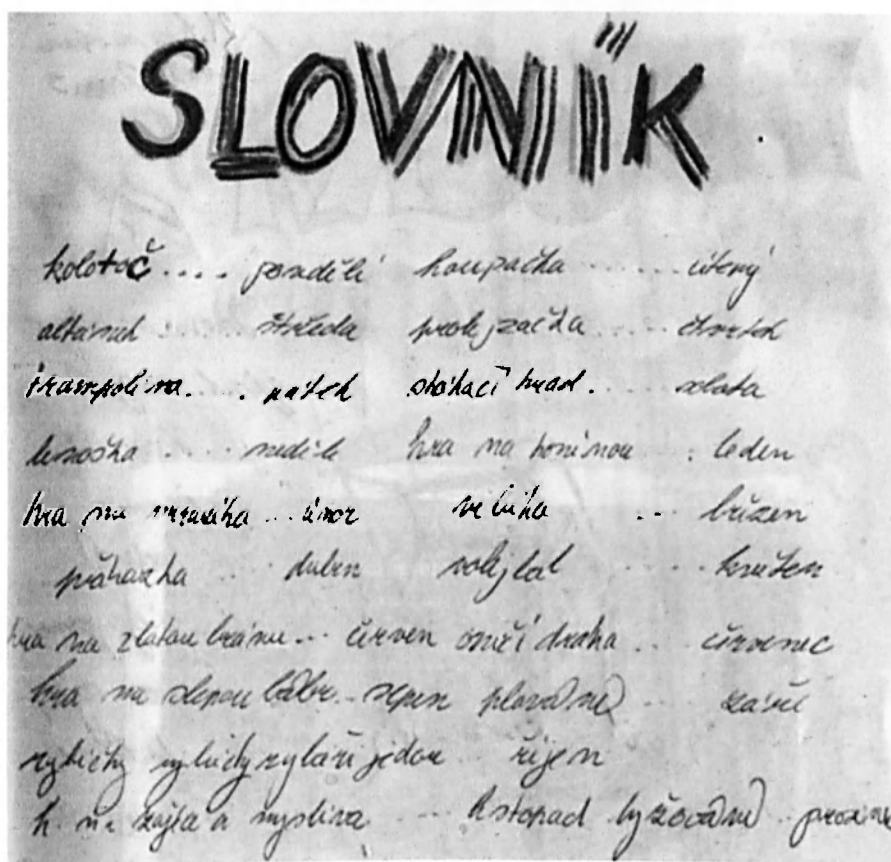
3) Tajná sdělení

Povaha deníku umožňuje dětem vymýšlet si své vlastní tajné zápisky. Dá se říci, že i když děti vědí, že deníky nejsou jen jejich soukromou záležitostí, neboť je předkládají dalším osobám, mají zároveň s literárním žánrem deníku spojeny pojmy jakými jsou – *tajemství, skrytost, jedinečnost*. Deníky zároveň dětem umožňují i různé experimenty s formou, jejíž obsah je často tvořen tajným sdělením. I když tyto informace nejsou nikdy plně utajeny (dají se odkrýt či rozluštit), můžeme je vnímat jako zajímavé pokusy o zvláštní podobu textu.

Pokud jsou děti již schopny lépe pracovat s jazykovými prostředky, mohou tedy na základě kombinace jazykových kompetencí a žánrové představy vzniknout například následující podoby textu.

▪ **Slovník**

V jednom deníku se objevil slovník, který byl vytvořen na principu tajného písma. V daném případě byly dny v týdnu a měsíce v roce nahrazeny jinými slovy, která buď ilustrovala určité činnosti a nebo různé objekty. Tento slovník si pisatel vytvářel sám pro sebe a pravděpodobně jej nevyužíval k šifrování zpráv, protože tajné písmo bylo vytvořeno k malému počtu slov. Ke vzniku slovníku jistě napomohla inspirace šiframi, které se v oddíle často používají a jsou dětmi oblíbeny, neboť ony samy se nalézají v období, kdy je pro ně tajné písmo lákavé a magické.⁸³

Obr. 17 – Ukázka tajného jazyka

⁸³ V. Příhoda zdůrazňuje, že pubescence je obdobím, kdy se tajemství stává velkým kouzlem pro většinu dětí. Ty si často vytváří tajné spolky, vlastní řeč či písmo. To vše souvisí také s oživením fantazie. (PŘÍHODA, 1963, s. 370)

▪ Tajný diplom

Jedna členka oddílu použila pro nalepení svého diplomku formu, která z přiloženého materiálu udělala také cosi tajného. Využila k tomu jednak písemné formy sdělení, která se u zakázaných věcí používá „Přísně tajné“, dále doplnila slovní výhrůžku „Kdo si přečte tak toho čeká hrůzná smrt“ a to vše nakonec ještě vystupňovala symbolem smrti v podobě obrázku lebky. Celkově tak vznikl úkaz nad míru působivý, který nám předkládá jakoby dvoje poselství. Jednak naznačuje, že i v deníku, který se předkládá k hodnocení mohou existovat tajná místa. Na druhou stranu sama forma provokuje k tomu, aby čitatel nikým nepozorován porušil tabu, diplom otevřel a zjistil, co je napsáno uvnitř.⁸⁴

Obr. 18 – Ukázka přísně utajené zprávy

⁸⁴ Tajný diplom potvrzuje mínění I. Viktorové, že děti se velmi často seznámí s určitou formou, kterou si oblíbí a pak se jí snaží napodobit a uplatnit ve svých textech. Dá se předpokládat, že i zmíněné podoby výhrůžek dívky při jakési události zaujaly a později je vtípně využila ve svém deníku.

3.2 Funkce deníku

Stejně jako u kroniky, můžeme i u deníku rozlišit několik funkcí, které se pojí s jeho psaním. Zatímco funkce kroniky se ve většině případů vztahovaly k oddílu jako celku (ke skupině, kolektivu), deník hraje roli především v životě každého jednotlivého člena oddílu. I když by v něčem mohl připomínat osobní kroniku jedince, která uchovává historii vlastních zážitků a činností, je pro dítě něčím více nežli pouhou externalizovanou pamětí jeho života v oddíle.

Po rozboru deníků můžeme vymezit následující funkce:

- **Deník jako součást identity jedince**
- **Deník jako způsob sebeprezentace**
- **Deník jako literární seberealizace**

3.2.1 Deník jako součást identity jedince

Identita jedince má řadu podob a rozměrů. Pokud je součástí identity ptaní se po otázkách „kdo jsem“, „jaký je smysl mého života“, „jak mě vnímá okolí“, pak dítěti členství ve skautském hnutí nabízí na řadu otázek odpověď. Vždyť jedna z jeho sociálních rolí, které také spoluvytváří identitu člověka, je právě role skauta.

Obecně se dá říci, že psaní může dítěti pomoci zacházet s vlastní identitou. I. Viktorová ve své práci podotýká, že psaní dovoluje objektivizovat svou osobu nebo určité stránky vlastní osoby (a to i stylizovaně, skrytě nebo dokonce zcela nevědomě), šířeji rozvíjet své schopnosti pohybu v psané kultuře, včetně s ní spojeného vývoje, tedy i pojetí vlastní identity a sociální prestiže. Literární texty pak dovolují hlouběji reagovat na vývojové i osobní potřeby dětí. V tomto smyslu mají i určitý terapeutický charakter. Směřují k otevření a nastolení problému (uvědomění, analýze, objektivaci) a také k jeho řešení nebo alespoň uvolnění úzkosti z nemožnosti jej řešit zde na místě. Současně často dávají možnost část problémů nechat zahalený, podat jej v nějaké symbolické podobě, neoznačit jej přímo. Nemáme na mysli pouze naléhavé problémy až potíže, ale i běžné události naplněné nějakými emocemi, otázkami, hodnocením sebe i druhých.⁸⁵

⁸⁵ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha, Karolinum 2005, s. 453.

Deník, stejně jako například skautský kroj, tedy můžeme vnímat jako identitní materiál každého člena oddílu. Kromě souvislých textů, které pracují s identitou jedince jak bylo uvedeno výše, jsou v deníku uvedeny i další údaje, které nejsou pro vývoj identity bezvýznamné. Již ve své úvodní části deník zachycuje důležité informace o členovi oddílu (jméno, přezdívka.....), které spadají do vnější identity jedince. Nedílnou součástí deníku je i prezentace výsledků různých činností, kterými dítě navenek vystavuje své schopnosti a dovednosti, jež také tvoří jeho identitu. D.Krejčířová zdůrazňuje, že dítě hodnotí sebe samo vždy na pozadí určité specifické vztahové skupiny a připisuje samo sobě určité schopnosti a osobní vlastnosti podle svého relativního postavení v ní.⁸⁶ Proto prohry v soutěžích či hrách mohou identitu dokonce i narušit.

Lze tedy konstatovat, že deník, ale i psaní obecně mohou sehrávat v životě dítěte důležitou roli v zacházení s vlastní vyvíjející se identitou.

3.2.2 Deník jako způsob sebeprezentace

Děti, které si píšou deníky i v době, kdy již jejich psaní není povinnou součástí bodování v oddíle, považují deník za své osobní vlastnictví, ale zároveň pro ně představuje možnost, jak své schopnosti (literární či výtvarné) prezentovat na veřejnosti – tedy vůdkyním oddílu. Při zápisech do kronik se děti také velmi snaží, ale přeci jen nemají zodpovědnost za celkový dojem kroniky, neboť se v jejím psaní střídá více členů oddílu. U deníku je tomu naopak, zde nesou za jeho vzhled plně zodpovědnost samy a nemohou se vymlouvat na fakt, že by jim někdo cizí kazil jejich dílo. Z deníku proto v mnoha případech vzniká vlastnictví esteticky působícího výtvaru.⁸⁷

Deník dává dětem prostor prezentovat se tak, jak by chtěly být v očích vůdkyň viděny. Pokud má dítě zájem o ohodnocení své práce a kladné výsledky jsou součástí jeho hodnotové orientace, klade si při odevzdávání deníku pravděpodobně otázku, jak se jeho

⁸⁶ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Praha, Grada Publishing 1998, s. 135.

⁸⁷ I.Viktorová ve své práci uvádí, že deníky byly na počátku 19. století využívány u dívek zejména jako prostředek výuky psaní a morálky vedené často pod vedením matky. Také patří mezi záležitosti spojené se sexuální identitou u dívek. Nemá na mysli jenom prostor pro vyjádření intimních pocitů sřežených vůči světu, ale zejména jejich estetické kvality. Patří často mezi "krásné věci" (parfémy, dopisní papíry, osobní prádlo, uschlé květiny a další památky), které se dávaly ženám a dívkám. (PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE, 2005, s. 453)

deník bude líbit, zda zaujme a nebo naopak bude poznat, že si na tvorbu deníku nenechalo mnoho času a podepsalo se to na celkové kvalitě. Deník, pokud je psán pravidelně, by svým způsobem provedení mohl sloužit i k hlubšímu pochopení osobnosti dítěte, kterou do deníku projikuje. Ale to bychom se již nalézali na půdě klinické diagnostiky.

3.2.3 Deník jako literární seberealizace

Tato funkce deníku je částečně ovlivněna již výše zmíněnými údaji, faktem že ztvárnění deníku je pouze osobní záležitostí dítěte a že jeho výtvar bude někým hodnocen. Podstatné ale je, že dítě má možnost se bez omezení literárně realizovat. Záleží jen na něm samotném, jak literárního žánru využije, co všechno chce do deníku zaznamenávat, jak moc bude ochotno v deníku experimentovat s různými formami textu, pro které zde má prostor. Je vidět, že této možnosti nevyužívá mnoho dětí, nicméně se najdou jedinci, kteří si již plně osvojili jazykové prostředky a jsou na takové úrovni, že mohou začít experimentovat s formou samotnou. Vznikají tak různá tajná písma, šifrované zprávy apod. Děti mohou do deníku popisovat své zážitky více subjektivně, což je může v pozdějším věku inspirovat k psaní svých intimních deníků. Jsou známy případy dospělých lidí, kteří si svůj život bez každodenního psaní deníku nedovedou představit. Podstatná je zde tedy individualizace psaní, dítě se může vyjádřit nezávisle na přímém adresátovi.⁸⁸

*„Od starších děvčat jsem na prvním skautském táboře odkoukala deník. Zaznamenávaly se do něj různé příhody, postřehy a svoje nálady. Koupila jsem si taky sešit. Nejdřív jsem do něj spíš kreslila než psala. Psaní mi šlo pomalu a nedovedla jsem se vyjádřit tak jako obrázkem. Když jsem zaplnila první sešit, dala mi máma druhý, silnější. Ten mi vydržel skoro dva roky. Časem jsem se naučila vyjadřovat líp myšlenky. Zápisů přibývalo, až z toho byl skutečný deník. Píšu ho dodnes. Den co den! Svěřuji mu nejen to, co jsem prožila, viděla a slyšela zajímavého. Zapisuju i svoje nápady a úvahy. Naše paměť je krátká, i nejsilnější zážitky po letech vyblednou. Pěkné maličkosti, které někdy prozáří i smutný den, by nezapsané zmizely beze stopy. A tak moje deníky uchovávají stále živou, svěží vzpomínku na všechno i důležité a neobvyklé, co mě na skautské stezce potkalo“.*⁸⁹

Ťapka

⁸⁸ Z.Fišer zdůrazňuje, že v dnešní době, kdy je písemné vyjadřování v naší kultuře využíváno především k informování o předmětném světě, má individualizační stránka psaní ve spojení s imaginací velký význam. (FIŠER, 2001, s. 18)

⁸⁹ Skauting. Liberec, Skautské prameny 1995, s. 15.

4. Literární texty (povinná i dobrovolná produkce)

Kromě kronik a deníků se v oddíle vyskytuje celá řada písemných textů, z nichž většina vzniká jednorázově a s konkrétním cílem (jsou součástí her, soutěží atd.). Nejedná se tedy o literární produkci, která by se psala dlouhodobě a pravidelně, ale na druhou stranu právě nárazové zařazení literárního úkolu umožňuje dětem seznámení se s větším počtem tříd textů. Materiály vznikají buď na konkrétní zadání, to znamená že vůdkyně seznámí děti s úkolem a ty jsou povinny jej splnit a nebo jsou zcela dobrovolné, jako je tomu například u táborové produkce. Děti píší jak individuálně, tak skupinově podle jednotlivých družin. Vzniklé texty můžeme rozdělit do dvou základních skupin, na povinnou literární produkci a dobrovolnou literární produkci. V rámci těchto skupin dochází k dalšímu dělení, a to na základě metody zadávání úkolů. U některých metod jsou v závorce uvedeny pracovní názvy textů, které budou použity v závěrečných tabulkách.

4.1 Povinná literární produkce

4.1.1 Hra s písmeny („písmena“)

První skupinu tvoří texty vzniklé technikou náhodně vybraných slov či písmen, která se aktivně využívá i při procesu tvůrčího psaní.⁹⁰ Vůdkyně například zadají vybraná slova a děti mají vymyslet vyprávění, do kterého budou zmíněná slova smysluplně zapojena. V další variantě se dětem napíše pouze písmena a má vzniknout text, jehož slova budou začínat na daná písmena. Při této technice se pracuje skupinově, družiny mezi sebou soutěží o první místo. Pro děti představuje zmíněná práce s textem úplně jiný typ úkolu, než na jaký jsou zvyklé. Musí se naučit hledat souvislosti mezi slovy, snažit se o jejich logické zapojení do textu. Při psaní se zamýšlí nad využitím významového spojení mezi věcmi vzdálenými, tedy nalézají vazby, které by je před tím jen s těžší napadly. Podstatné také je, že text vzniká ve skupině, využívá se kooperace mezi jednotlivými členy. Tato metoda nám v určitém smyslu může připomínat i aplikaci brainstormingové techniky, neboť děti ve skupině navrhuji různé možnosti, z nichž se nakonec vybere ta nejlepší, která by jim mohla zaručit vítězství v soutěži.

⁹⁰ Technika náhodně vybraných slov - podstatou techniky je použít v textu všechna slova, která byla vybrána libovolným, náhodným způsobem, třeba z nějaké knihy, slovníku či novin. (FIŠER, 2001, s. 99)

Příklad:

Vůdkyně dětem zadaly písmena, která se měla stát počátečními písmeny slov, z nichž se mělo složit smysluplné vyprávění. Písmena byla navíc umístěna do skupin, které představovaly jednotlivé věty.

Zadaná písmena: PŠZLA/ KVV/BHRM/ VCF/ŘHIJDK

<i>„Pracovitý školák zrovna luštil abecedu. Konečně vyučování uteklo. Blbá hodina rázem minula. Vyběhl celý fialový. Ředitel ho ihned jal důrazně kárati.“</i>	<i>„Pan Šedivý zpíval lásce Alexandře. Když vulkán utichal. Být honem Romkou milován. Vášeň, cit fingoval. Řekl hodně ironicky je docela konec.“</i>
--	--

Z následujících ukázek je patrné, že první text je zaměřen na dětmi známou, každodenní školní realitu, zatímco druhé vyprávění je inspirováno láskou a romantikou. Dá se předpokládat, že v tomto případě se na tvorbě podílely spíše starší členky družiny.

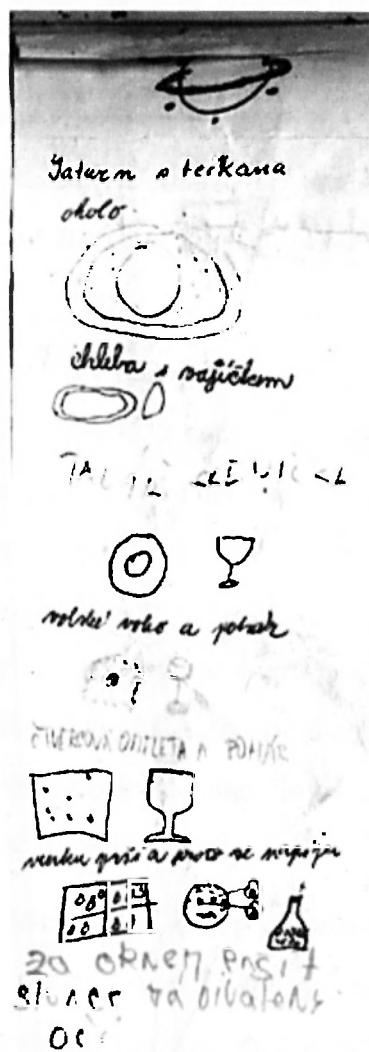
4.1.2 Hra s písmem a obrazem („harmonika“)

Do této kategorie by se dala zařadit jedna hra, se kterou jsem se v oddíle několikrát setkala. I mezi dětmi ve škole se často hraje tzv. „harmonika“, kdy se na proužek papíru napíše slovo či věta, papír se překlápí takovým způsobem, aby byla část textu vidět a další člověk v pořadí se snaží na text navázat. Na konci hry po rozmotání papíru vznikne text, který tvoří vyprávění, a to většinou velmi vtipné. V oddíle jsem se seznámila s jinou variantou hry, která spojuje text s obrazem. Na první místo se nakreslí obrázek a dítě, které je na řadě tento obrázek vidí, posléze jej zakryje a napíše text. Ten, kdo je další na řadě na daný text musí nakreslit opět obrázek, který pojem vystihuje. Na konci harmoniky by tak logicky mělo vyjít synonymum slova na počátku či odpovídající obrázek. Jak je vidět z následujících ukázek, ne vždy se tomu tak stane. V této hře je smyslový podnět brán jako stimul pro následující psaní, dochází zde k propojení smyslového a rozumového poznání. Ukazuje se, že stejný smyslový vjem může být vnímán více lidmi různým způsobem a tudíž pak dochází i k odlišnému pojmovému uchopení.

V prvním příkladě si můžeme povšimnout různého vnímání jemného detailu tří teček. Velikost teček způsobila, že některé z dětí je přestalo vnímat jako povrch míče, ale jako knoflík. Pro jiné dítě však již stejně velké tečky nepředstavovaly knoflík, ale vršek slánky.

Zde je patrný posun na základě smyslového vnímání v interpretaci viděného a posléze i v převedení do pojmů.⁹¹

Ve druhé ukázce došlo ještě k většímu posunu od původního zadání – obrázku planety. Zajímavé je, že poslední dvě děti si s obrázkem asociovaly i konkrétní situace s dějem (venku prší; slunce má vyvalené oči). Použití věty způsobilo i následné namalování většího počtu obrázků a konečným výsledkem byla místo slova – planeta – celá věta s úplně jiným smyslem.

Obr. 19 – Harmonika s tématem míče

Obr. 20 – Harmonika s tématem planety

⁹¹ Vnější objekty, které vnímáme totiž nevnímáme jen jako objekty samy o sobě, ale jako nositele významů, příslušejících k určitým významovým kategoriím. Proto stejná senzoričká data mohou u různých lidí vyvolat odlišné vjemy. (NAKONEČNÝ, 1997, s. 382)

4.1.3 Asociace na obrazový materiál („masky“)

Mezi technikami literárního psaní se také velmi často objevují techniky volných či řízených asociací. Tyto techniky vychází především z psychoterapie a jsou často využívány k lepšímu pochopení vnitřního života jedince (jeho vzpomínek, pocitů, traumat). V našem případě však nejde o materiál, který by měl sloužit k analýze jedince. To, co je oběma technikám společné je fakt, že autor píše vše co jej k danému podnětu napadá, většinou bez cenzury. Na počátku psaní může být slovní či obrazový impuls. V oddíle jsem se setkala s variantou, kdy na počátku stál obrazový impuls – maska obličeje. Úkolem dětí bylo na daný obličej vymyslet příběh či životopis jedince. Obrazové materiály jsou pro psaní vhodné, neboť nahrazují nepřítomnou skutečnost jistým zjednodušeným zobrazením, poskytují všem autorům stejnou vstupní informaci. Zároveň pomáhají vizualizovat představu pisatele. Obrázky stimulují autorskou fantazii nutnou pro interpretaci a další rozvinutí zobrazené situace.⁹²

Na základě zadání si pár dětí vybralo jako slohový postup životopis, k levému okraji papíru si psaly hesla typu – jméno, věk, povolání, vlastnosti a k nim pouze dopisovaly své představy o postavě. Nejednalo se tedy o souvislý text. Druhá část dětí si vybrala jako slohový postup popis postavy, vytvořila více či méně souvislý příběh o podstatných událostech v životě daného člověka. Je tedy zajímavé si všimnout faktu, že již samotný výběr literárního žánru ovlivnil i obsah textu. U životopisu se vyskytovaly kategorie, které pro příběh nebyly vůbec podstatné – jméno otce a matky, přesná adresa bydliště, přesné datum narození či podpis. Životopis však neobsahoval žádné souvislosti příběhu daného člověka, jeho rodinné zázemí, vztahy, důvody k výběru povolání či důležité životní události.

Z textů dětí bylo patrné, že při svých úvahách velmi často vycházely z konkrétní podoby masky. Její výraz je inspiroval ke jménům postav – pan Přívětivý, pan Uhrančivý i k pohlaví. Ve všech případech byl vymyšlenou postavou muž. Je možné, že u dospělých jedinců by byla maska vnímána v jejím původním smyslu, tedy spíše jako něco, co zakrývá pravou podstatu osobnosti a snažili by se ve svých zápiscích dobrat jádra svého vymyšleného člověka, děti se držely mnohem více smyslového vjemu, nešly tolik do abstrakce. Bylo to patrné z popisu osob, neboť u většiny z nich se charakter osobnosti odvíjel od výrazu masky. Ve většině popisů tak převládaly negativní postavy, různí násilníci, psychopaté a

⁹² FIŠER, Z.: *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno, Paido 2001, s. 37.

zbankrotovalí lidé. Je pravdou, že v popisu osudů záporných postav mohou děti mnohem více zapojit svoji fantazii a text se jim může psát i lehčeji.

1980 11 let

Jméno: Martin Urbanický
Připadá mi to z například 1980
10. ročníku 9.8. 1986
moje velmi velká hračka.
Je to maska se spirálou v oku
ma modrej oči a je celou obložena
do velikých vyřezaných tvarů.
Je mladý a má. Má se k lidem
horos je u mne suacha.

Martin je lékař umivatelů námi - obohaten.
 Když k němu přede vstá tak odjede s sebou něco
 Martin je lékař který umí nakreslit náčrt a sakra
 Martin je jen ve svém domě. Když přijde k němu
 a roztáhne si kůže na nohy, nikdy tak divně kouká
 tak to roztáhne a lehčtěle se pak kradla hora
 a usadí se ke prostě usíná a má - křiviny
 má hmatat kůže, klady a křiviny, křiviny
 má rypový úsměv a je to vše faj. má intelektu
 myšlenky má Martin se kůže do kůže Martin
 má noha - křiviny, kůže a křiviny tak dole.
 Martin má nadšenou masku s kůže, černo,
 modro, zelenou a bílou kůže má masky na
 ruce, kůže obraj Martin kůže a nikdy kůže
 oto ač - kůže kůže, kůže jeho sestru má oči a
 kůže. Tak se do ní kůže - kůže a má jedou sou

Obr. 21 – Text psaný formou příběhu

Jméno: Daniel Mořčan
Pohlaví: Muži
Datum narození: 13.5. 1985
Podpis: Mořčan
Číslo: Jozek (v úvodu)
Charakter: Věčný, správný, obrovský, dravý, - pyšný, chytrý,
 spokojený, šikovný, optimista.
Učební: Rozvedený, se dvěma dětmi dvojčaty (dvojčaty).
~~.....~~ - jména vlt. - Bim, Plana.
Bydliště: Konavice 1285 Praha 9 190 00
 Česk.
Záliby: Plavání, skvělá, gait, domini.
Jméno otce: Jiří Mořčan.
Jméno matky: Alexandra Mořčanová (roz. Hořtinová).
Národnost: Alergie (příst).
Číslo: Bllba

Obr. 22 – Text psaný formou životopisu

4.2 Dobrovolná literární produkce

4.2.1 Asociace na prostředí („hovni-wall“)

Materiál, který se zde pokusím představit je vcelku atypický. Od předchozích textů se liší především tím, že jeho psaní je naprosto dobrovolné, není nijak hodnoceno a probíhá pouze na letním táboře.⁹³ Jedná se o sešit s názvem „Hovni-wall“, který je umístěn u latriny a členové oddílu, kteří postupně chodí na toaletu, mohou do pověšeného sešitu přichystanou tužkou cokoli napsat. Vzniklé texty jsou většinou asociací na dané prostředí a nebo slouží ke vzájemné komunikaci. Děti si píší vzkazy a těší se, že při příští návštěvě toalety naleznou na svůj vzkaz odpověď.

Již samotný název materiálu je možné vnímat dvěma způsoby. V anglickém pojetí s překladem jako „hovni-zed“, a nebo při české výslovnosti jako označení brouka „hovnival“. Ničím neomezená možnost zápisu do sešitu se projevuje v mnoha experimentech s psaním i literárními druhy. Nalezneme zde kratší texty v podobě pouhých zvolání („*Jéé, to je dnes krásně, co?*“), různé vzkazy či pokusy o vtip („*Milá latrýnko, kolik muších nájemníků tu už máš? Zvyš nájemné, třeba se to tu pak nebude tak hemžit!*“).

Na druhou stranu se objevují literární žánry, se kterými jsem se v oddíle do té doby nesetkala. Jedná se například o novinový článek či inzerát.

Příklad:

„Pohledný, svobodný, všechno ví, všechno zná, všude byl a všechno viděl a rád by poznal nějakou jemu podobnou okrovkovanou! Zn.: Více hlav víc ví.“

Příklad:

„Nejnovější zprávy ze světa: Letos se výrazně přemnožila populace much. Vědci si to neumí vysvětlit a tuto situaci proto považují za absurdní.....“

⁹³ Na letním táboře vzniká řada velmi zajímavých textů zcela dobrovolně, ale bohužel málo z nich se uchovává. Jedná se např. o zápisy do sešitů při nočních hlídkách, kdy děti zaznamenávají své pocity a různé myšlenky během hlídkování, kdy jsou jediní v celém táboře samy vzhůru.

V repertoáru textů nechybí ani modifikace částí známých českých písniček.

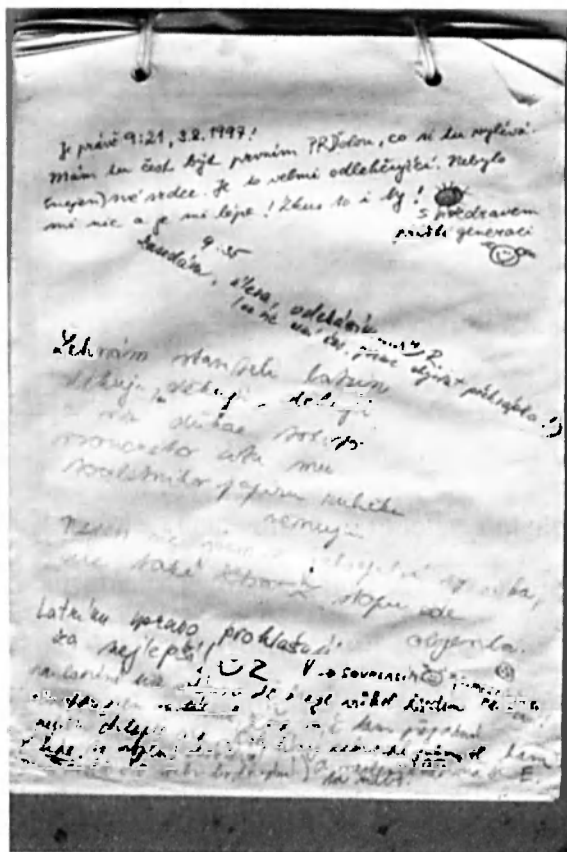
Příklad:

„Do naší latrýnky vedou jen tři schůdky, to je ten důvod můj milý, že já tam tak rychle jsem.....“

„Ta naše latrýnka česká, ta je tak ploská a kluzká.....“

Obr. 23 – Úvodní stránka

Obr. 24 – Zápisy jednotlivých členů

4.3 Funkce psaní literárních textů (povinná i dobrovolná produkce)

V předcházející kapitole jsme se seznámili s dalšími podobami písemné produkce, které se v oddíle také vyskytují. Jedná se buď o jednorázové úkoly, které vznikají v rámci nejrůznějších soutěží, her a nebo o zcela dobrovolné psaní. Oproti zadáním ve škole však tyto úkoly nabízí mnohem pestřejší škálu různých stylů a literárních druhů. Také jsme se mohli přesvědčit o tom, že řada použitých technik se shoduje s metodami tvůrčího psaní, na základě

nichž se lidé učí psát.⁹⁴ Každá činnost totiž vyžaduje cvik a ne jinak je tomu i se psaním. Jedná se také o činnost, kterou je třeba nacvičovat. Výše zmíněné postupy zároveň pracují s imaginací a fantazijní představivostí pisatele. Vzhledem k tomu, že jsme si u deníků a kronik vymezili řadu funkcí, které z jejich psaní vyplývají, chtěla bych se i nyní zamyslet nad možnými přínosy psaní ostatních literárních textů.

- **Psaní jako hra**
- **Psaní jako součást sociálního dění**
- **Psaní jako zkušenost s literárním žánrem**
- **Psaní jako rozvoj tvořivosti**

4.3.1 Psaní jako hra

Produkce textů, popisovaných v této kapitole, nám může v mnoha ohledech připomínat hru. Děti díky způsobu zadání poznávají práci s textem i z jiné stránky, ne jako školní povinnost, ne jako psaní dlouhých textů, ale jako zábavu, literární improvizaci ve skupině, při níž nejde o to vypracovat bezchybný text. Podstatné je, že si mohou díky nezávaznosti hry s textem procvičovat nejrůznější formy textů. Z. Fišer uvádí, že literární improvizace zabraňuje konkurenčnímu tlaku, neboť každý text je srovnatelný s druhým a je svým způsobem podařený. Hra je prostředkem k práci s texty, podílí se na pozitivním prožívání. Příjemné emoční vyladění dětí během aktivit, které chápou jako zábavu, může zároveň sloužit k lepšímu učení se.⁹⁵

⁹⁴ Tvůrčí psaní jako obor se zaměřuje na rozvíjení individuálního stylu. Naučit se tvořivě psát znamená rozvíjet se jako autor. Důraz je kladen na rozvoj obrazotvornosti, případně na jazykové experimentování a na dovednost kompozičně vyvážit text. Naučit se tvořivě psát není jen zvládnout zásady písemné komunikace. Tvůrčí psaní využívá slohové útvary jako prostředek, jako formu, kterou pisatel naplní jistým obsahem za užití svých znalostí a své tvořivosti, díky níž může tuto formu překračovat. Tvořivě psát znamená též rozvíjet způsoby myšlení, rozvíjet schopnost precizněji vnímat své pocity a okolí, rozvíjet estetické vnímání světa, znamená rozvíjet schopnost originálně popisovat svět a vztahy mezi jevy reálné i fiktivní skutečnosti. (FIŠER, 2001, s.32)

⁹⁵ FIŠER, Z.: *Tvořící psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno, Paido 2001, s. 20.

4.3.2 Psaní jako součást sociálního dění

Pro psaní je jistě podstatná stimulace. Podněty často vychází ze situace, z prostředí, samozřejmě také z interpersonálních vztahů a interakcí. Řada výše zmíněných úkolů se provádí skupinově a sama práce v tvůrčí skupině je stimulací pro psaní. Pracovní dynamika skupiny má velký vliv a může mnoho dětí přesvědčit, že i ony samy se chtějí skrze svůj písemný projev do skupiny zařadit. Děti tedy písmem dění zaznamenávají a zároveň produkují.

Psaní je součástí sociálního dění, což se projevuje dvěma způsoby. Jednak se psaní stává produktem určité sociální situace, a nebo naopak může být samo o sobě podnětem pro následující sociální dění. Například u zmíněného textu „hovni-wall“ je patrné, že řada písemných projevů vzniká jako produkt sociální interakce. Zdůraznit můžeme situaci, kdy dvě členky oddílu zažily něco zajímavého, o čem nikdo nevěděl a vzhledem k tomu, že to chtěly ostatním dívkám popsat, napsaly to do „hovni-wallu“, který je umístěn tak dobře, že ho nikdo nepřehlédne a je tedy velká pravděpodobnost, že si o jejich zážitcích přečtou další dívky. Jiná dívka se pro změnu s někým nepohodla a rozhodla se dotyčné vynadat písemně, aby si to přečetly i ostatní.

Na druhou stranu může psaní textů ovlivnit určité sociální dění. Skutečnost, že se většina textů předčítá a hodnotí, děti slyší ke svým výtvorům komentáře od jiných členů, podporuje sociální dění kolem písemné produkce. Děti se mohou cítit šťastně, když jejich text někdo pochválí, a nebo se jich mohou něčí poznámky natolik dotknout, že se s ním přestanou bavit.

4.3.3 Psaní jako zkušenost s literárním žánrem

Tuto funkci splňovalo již psaní kronik a deníků, které pro děti představovaly dva nové literární žánry.⁹⁶ Výše zmíněné texty však dětem repertoár rozšiřují ještě více, děti se učí texty lépe rozpoznávat. V tomto bodě je asi dobré zmínit, proč je vlastně tolik důležité, aby děti pracovaly s co nejvíce žánry. Samotné psaní totiž pomáhá objektivizovat nejen vlastní myšlení, ale i okolní svět a umožňuje zacházet s ním výběrově. Psaní pomáhá organizovat

⁹⁶ Žánr můžeme vnímat jako jakoukoliv stabilní promluvu, která vždy existuje ve vztahu k nějakému diskurzivnímu typu. Je to také organizace řeči, organizace jazyka. Jde vlastně o modely textů, které si lidé ve své kultuře osvojují a přivlastňují. Člověk je schopen číst a porozumět či vyjadřovat se jen díky textům příslušejícím vždy k nějakému žánru. Žánry mají i svůj psychologický obsah - ne skrze řeč obecně, ale skrze žánry, kterými je řeč organizovaná, se konkretizují reprezentace skutečnosti a významy světa. (PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE, 2005, s. 439)

vlastní životní prostor a vydělovat z něj různé stránky – tedy abstrahovat od dalších a pracovat s nimi, a to je důležité, různě díky specifickému žánru psaní, který určitou práci s daty nabízí. Okolo žánrů se tak budují obecné i specifické myšlenkové postupy a dochází také ke zvnitřnění těchto postupů do kognitivních struktur dítěte.⁹⁷

I. Viktorová podotýká, že žánr je tedy významným kognitivním prostředkem, který nám dovoluje interpretovat jakoukoliv promluvu, porozumět situaci ve které probíhá, poskytuje nám nutný kontext k interpretaci obsahu textu. Žánry vystupují jako textové modely, jako modelové způsoby kompozice textu a jeho funkcí.⁹⁸ Čím více žánrů děti poznají, tím lépe budou umět skrze jazyk uchopovat okolní realitu.

4.3.4 Psaní jako rozvoj tvořivosti

Jistě můžeme souhlasit s tím, že psaním různých typů literárních textů se podporuje kreativita jedince. Z hlediska tvorby textu je rozhodující tvořivost v intelektuální oblasti. Základem tzv. tvořivého myšlení je divergentní myšlení, jehož podstatou je rozmanitost v hledání a posuzování řešení, pohotová produkce alternativ. Dalším atributem tvořivého myšlení je senzibilita, tedy schopnost být vnímavý, otevřený vůči problémům. Podle kognitivní psychologie je divergentní styl myšlení příznačný pro pravou mozkovou hemisféru, kdy převažuje myšlení nonverbální, v celcích, v obrazech, typické pro uměleckou tvořivost.

Různí autoři pojmají tvořivost z odlišných hledisek, v souvislosti s tím, na jakou část tvorby se zaměřují. Zda na osobnost, proces, produkt či interakci s prostředím. Zdá se, že při práci v oddíle hraje roli hlavně prostředí a způsob, jakým k tvorbě dochází. Rozvoj tvořivosti u dětí v oddíle totiž podporuje skutečnost, že za své výkony nejsou známkovány, ve výsledcích činností se nehledají chyby. To může pozitivně ovlivňovat snahu riskovat, protože děti se nebojí selhání, a dochází tak k uvolnění jejich tvořivosti.⁹⁹ Oddíl jim především připravuje vhodné vnější podmínky pro tvořivé psaní, a to skrze příjemnou atmosféru, v rámci níž vzniká produktivní nálada a motivace pro splnění úkolu. Proces tvorby je vnímán jako zábava, což může napomoci řadě dětem zbavit se bloků vůči psaní a začít spontánně tvořit.

⁹⁷ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha, Karolinum 2005, s. 440.

⁹⁸ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: c.d., s. 439.

⁹⁹ V literatuře se setkáváme s řadou definic kreativity. V Hlavsově pojetí je proces tvořivosti vnímán jako syntéza vnějších vlivů (prostředí, úkol, sociální podmínky..), vnitřních stavů (vnímání, pozornost, emoce, motivace, intelekt...) a počátečního impulsu (postoj, zájem, cíl činnosti...). (FIŠER, 2001, s. 10)

Ve spojení s tvořivostí bychom neměli opominout ani fantazii, která psaní jistě doprovází, neboť dítěti poskytuje materiál pro jeho práci. Tvůrčí činnost, která se snaží podat něco nového, originálního, je vždy spojena s fantazií. Imaginace vede autora k představivosti v oblasti jiných způsobů citění, myšlení a jednání, respektive vyjadřování.

5. Závěrečné třídění textů ve 110. dívčím skautském oddíle

V předchozích kapitolách jsem se podrobně zabývala rozбором nejdůležitějších textů, které se v oddíle vyskytují. U jednotlivých tříd textů jsem se snažila vymezit základní funkce, které jejich psaní v oddíle plní. Funkce nejsou jistě vyčerpávající a také neplatí striktně pouze pro zmíněný žánr. Na druhou stranu jsou vždy uvedeny u textů, u kterých mi daná funkce připadla jako nejvýraznější a kde se mohla zároveň i nejvíce uplatnit. Pro přehlednost uvádím zmíněné funkce ještě jednou v tabulce.

NÁZEV DÍLA	FUNKCE
Kronika	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jako paměť oddílu ▪ jako posílení identity skupiny ▪ jako ritualizované čtení ▪ jako motivace pro psaní
Deník	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jako součást identity jedince ▪ jako způsob sebeprezentace ▪ jako literární seberealizace
Literární texty (povinná i dobrovolná produkce)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jako hra ▪ jako součást sociálního dění ▪ jako zkušenost s liter.žánrem ▪ jako rozvoj tvořivosti

Z tabulky je patrné, že psaní v oddíle plní více funkcí, než je uváděno ve většině skautských příruček. Ty zdůrazňují především zaznamenávání vzpomínek a osobních zkušeností jedince, které mohou mapovat jeho vývoj a cestu za sebepoznáním. Dá se ale předpokládat, že jednotliví vedoucí oddílů si uvědomují, že psaní textů slouží k více účelům, i když to není v příručkách explicitně vyjádřeno.¹⁰⁰

V následující části své práce bych se chtěla věnovat závěrečnému třídění textů, a to z několika hledisek. Je zajímavé, porovnat texty z hlediska autorství a způsobu zadání. Dále bude následovat vymezení hlavních funkcí, které produkce určitých druhů textů v oddíle plní a oblasti, které funkce nejvíce ovlivňují.

5.1 Dělení textů z hlediska autorství

Mezi jedno z kritérií, na základě kterých můžeme na literární texty v oddíle nahlížet, patří jistě autorství.¹⁰¹ Podle toho, zda se na tvorbě textu podílí jednotlivec či skupina, lze texty rozdělit do několika skupin.

Tvorba jedince	Tvorba skupiny (družiny)	Kombinovaná tvorba
deník; masky	písmena; harmonika	kronika; hovni-wall

Pod literární produkci, na které se podílí sám jednotlivec, spadá deník a texty vzniklé na základě soutěží či her, kdy proti sobě nehrají družiny, ale jednotlivé děti. Každý tvoří sám za sebe a výsledky jsou mu započítány pouze do jeho osobního hodnocení. Členové oddílu jsou plně zodpovědní za svoji tvorbu a záleží tedy pouze na nich, do jaké míry se budou snažit vytvořit co nejlepší text.

Druhou skupinu tvoří texty, na nichž se podílí skupina, nejčastěji družiny. Z našich textů se jedná například o hru s písmeny či harmoniku. Vzniklé texty jsou hodnoceny mezi

¹⁰⁰ Vůdkyně v mnou zkoumaném oddíle měly v dotazníku položenu otázku, zda považují literární tvorbu za důležitou součást skautské výchovy a pokud ano, k čemu má sloužit. Na základě jejich odpovědí lze konstatovat, že obě vnímají psaní textů jako důležitou součást aktivit oddílu, neboť skauting má vychovávat děti všestranně. Psaní uvádí jako průpravu ke zvládnutí jazykového vyjadřování, které se bude dětem v budoucnosti hodit, děti se naučí lépe formulovat své myšlenky a prezentovat je. Tvořivost v oblasti psaní spojují také s rozvojem fantazie, některé druhy textů dále považují za „archív“ spousty činností a v neposlední řadě vnímají písemné produkty jako možnost dozvědět se něco více o dětech samotných.

¹⁰¹ Za autora se obecně považuje původce díla. Tím bývá pro laickou veřejnost nejspíš jeho psychofyzický reálný původce. (PETERKA, 2001, s. 36)

družinami, ty si na základě výsledků připočítávají body do družinového hodnocení. Výsledný text vzniká díky kooperaci ve skupině, dá se předpokládat, že u náročnějších úkolů se zapojují především starší členové oddílu a menší děti spíše pozorují.

Poslední skupina je označena jako „kombinovaná tvorba“, neboť je propojením obou předchozích skupin. Patří sem kronika či hovni-wall. Text sice vytváří jednotlivec (např. zápis do kroniky), ale na druhou stranu je jeho zápis součástí díla, na kterém se podílí více členů a je tedy společným vlastnictvím oddílu.

Rozdělení textů na základě autorství nám ukazuje, že většina textů je vytvářena skupinově, je součástí sociálního dění a společné komunikace. Psaní je činností, která je do seznamu aktivit v oddíle zapojována systematicky a podílí se na utužování jeho celistvosti. Výhodou je, že děti mají možnost seznámit se s oběma formami práce s textem – individuální tvorbou (nápadů a snaha jednotlivce se vždy vítá a oceňuje) a skupinovou.

5.2 Dělení textů na základě způsobu zadání

Literární texty v oddíle mohou vznikat dvěma způsoby. Jednou z forem práce je psaní na zadání, kdy děti plní konkrétní úkoly předložené vůdkyněmi, v druhém případě texty vznikají dobrovolně.

Povinná tvorba	Dobrovolná tvorba
deník; písmena; masky; harmonika	deník; kronika; hovni-wall

Jak je výše patrné, v obou vytvořených skupinách nalezneme deník. Je to způsobeno tím, že při nástupu do oddílu si děti musí psát deník povinně, dokud nesloží nováčkovskou zkoušku, posléze záleží již na nich, zda chtějí v psaní deníku pokračovat či nikoliv. Zvláštní postavení zaujímá i tvorba kroniky. Vedení kroniky je dle skautských norem povinností oddílu, nicméně příspěvky dětí do kroniky jsou dobrovolné.

Z uvedené tabulky nám vyplývá, že míra povinnosti či dobrovolnosti psaní textů je vcelku vyrovnaná. Vzhledem k tomu, že většina aktivit ve skautu je řízených (což často kritizují zastánci jiných sdružení s poukazem na přílišný dril a organizovanost), zdá se, že oblast literární tvorby zaujímá trochu výjimečné postavení, neboť poskytuje dětem dostatečný prostor pro jejich vlastní literární seberealizaci. Možná je to dáno tím, že i když je literární

tvorba zahrnuta do programu skautské výchovy, nemá v ní zase prvořadé postavení. Zdá se tedy, alespoň pro mnou sledovaný oddíl, že skauting se snaží dětem předložit možnosti co a jakým způsobem psát a potom nechává již na nich samotných, zda se budou chtít v literární tvorbě více angažovat (budou si psát své vlastní intimní deníky, vyrábět si svůj časopis, posílat příspěvky do časopisů apod.).

5.3 Dělení textů z hlediska funkcí

Texty, které jsem měla možnost prostudovat, plní v oddíle řadu funkcí, z nichž některé se prolínají, jiné jsou vymezeny pouze pro konkrétní literární žánr. Dá se říci, že dané funkce spadají do dvou základních rovin, které psaní v oddíle formuje. V první řadě se jedná o individuální psychický a kognitivní vývoj jedince, tedy vliv psaní na každého jednotlivého člena oddílu, druhou linií je působení psaní v sociální oblasti, to znamená jeho vliv na tvorbu a fungování skupiny – skautského oddílu. V následující části bych chtěla tyto dvě roviny blíže popsat a specifikovat právě skrze jednotlivé funkce, které z analýzy textů vyplývají.

5.3.1 Psychický a kognitivní vývoj jedince

Psaní, jako činnost, která se v oddíle pravidelně provozuje a je jí věnován nemalý prostor, ovlivňuje především psychický a kognitivní vývoj každého člena oddílu, a to hned v několika oblastech.

První z nich je oblast **poznání**. Funkce poznání se vyskytuje u *všech tří zmiňovaných skupin textů*, protože se dotýká psaní obecně. Tuto funkci považuji za stěžejní, neboť teprve v momentě, kdy děti vůbec začnou určité typy textů produkovat, můžeme uvažovat o dalších funkcích psaní a o tom, co navíc texty do oddílu přináší. Děti se skrze psaní seznamují s různými formami textů, učí se písmo prakticky využívat, nabírají stále větší kompetence v práci s jazykovými prostředky a s psanou kulturou.¹⁰² Učí se formulovat své myšlenky i na papíře, přičemž se musí snažit je vystihnout tak, aby je pochopili i ostatní. V oddíle děti získávají zkušenosti s texty, které pro ně byly dříve neznámé (např. kroniky, deníky). Texty se učí rozeznávat, uvědomovat si, v jakých případech se používají, vytváří si představu o tom, co

¹⁰² Jedna z otázek dotazníku byla zaměřena i na domácí tvorbu dětí. Z jejich odpovědí vyplynulo, že pro většinu z nich je psaní podstatnou součástí osobního života. Dvanáct dětí si píše své vlastní povídky, básničky, knížky, časopisy, deníky apod. Píší pro radost, odreagování se, pobavení kamarádů a nebo naopak v momentě, kdy jsou smutné. Toto zjištění se sice nedá dát do přímé souvislosti s vlivem skautingu, nicméně se dá konstatovat, že k psané kultuře mají děti velmi blízko a aktivně se v psaní realizují.

musí text splňovat, jaká má být jeho kompozice, aby danému žánru odpovídal. Jak již bylo dříve uvedeno, žánr je významným kognitivním prostředkem, který dovoluje interpretovat jakoukoliv promluvu, porozumět situaci ve které probíhá a pochopit i její funkce. Okolo žánrů se tak budují obecné i specifické myšlenkové postupy a dochází také ke zvnitřnění těchto postupů do kognitivních struktur dítěte. Psaní textů je také prostředkem k učení, skrze písmo se děti dozvídají spoustu nových informací, poznávají různé aspekty okolního světa, učí se novým věcem, které spadají pod základní skautské znalosti (ze světa rostlin, zvířat, historie).

Další oblastí jedince, kterou psaní v oddíle ovlivňuje, je **osobní identita**, a to především skrze psaní *deníku*. Jeho psaním má jedinec možnost zamýšlet se nad vlastní osobou, konfrontovat své myšlení, vnímat vývoj v čase, zažívat svůj osobní příběh.¹⁰³ E.H.Erikson pojímá identitu jako výsledek určité syntézy, jejímž prostřednictvím je dosahováno jednoty v různosti, ať už se jedná o jednotu napříč různých rolí či o kontinuitu v prožívání v čase napříč diskontinuitou jednotlivých okamžiků či období.¹⁰⁴ Můžeme říci, že pokud si dítě vede deník a po několika letech v něm začne listovat, je to právě literární dílo, které mu může na kontinuitu jeho dosavadního života pomoci nahlédnout. Skrze psaní deníků se dítě může sobě vybraným způsobem realizovat a prezentovat, což také ovlivňuje jeho identitu. Deník je také externalizovanou **pamětí** jedince. Individuální paměť se u určité osoby utváří díky její účasti na komunikativních procesech. Je funkcí vázanou na začleněnost jednotlivce do rozmanitých skupin, rodinou počínaje a společenstvím konče. Paměť žije a uchovává se v komunikaci. Pokud se komunikace přeruší, vede to k zapomnění.¹⁰⁵ Můžeme tedy říci, že v oddíle se paměť uchovává skrze písemnou komunikaci.

V neposlední řadě má psaní vliv i na **prožívání** jedince. Prostřednictvím psaní, *týká se všech tří skupin textů*, si může dítě odžít jak pozitivní emoce, tak uvolnit případné napětí, dospět k určité úrovni schopnosti sebereflexe. Skrze hodnocení textů a porovnávání ve skupině si dítě vytváří náhled na sebe samo, pracuje s vlastním sebehodnocením a vnímá svoji pozici ve skupině. Dítě může využít dynamiky skupiny pro vlastní sebezdokonalování, rozvoj sebepojetí a sebeprezentaci..

¹⁰³ Skrze příběhy může člověk participovat na narativním kontextu své doby a kultury. Proto se mají děti setkávat s příběhy, které mohou formovat jejich myšlení, prožívání, jednání či osobní identitu. Je třeba vzdělávat imaginaci dětí, která dokáže chápat a tvořit živoucí souvislost příběhu a strukturovat tak život. (CHRZ, 2002, s. 74)

¹⁰⁴ CHRZ, V.: *Struktura vyprávění příběhu u dětí mladšího školního věku*. In. Pedagogika, 2002, roč. 52, č.1, s. 59-75.

¹⁰⁵ ASSMANN, K.: *Kultura a paměť*. Praha, Prostor 2001, s. 36-37.

5.3.2 Sociální oblast

Druhou rovinou, kterou ovlivňují funkce jednotlivých psaných textů, je sociální oblast. Literární texty v první řadě napomáhají uchovávat vnitřní **soudržnost** skupiny, především skrze psaní *kroniky*. V textech se objevují společné hodnoty, normy, které regulují chování členů oddílu. Je nutné si uvědomit, že v rámci činnosti každé skupiny se vytváří určitá charakteristika skupinového života, která zahrnuje určitou míru aktivity a vnitřní soudržnosti (kohezivitu). Dítě se učí schopnostem pohybovat se v této skupině, jako jedinec, i jako člen celku. Nakolik bude skupina atraktivnější pro jedince, tím více se s ní bude identifikovat a nebude ji chtít opustit. Právě kohezivita¹⁰⁶ je určována atraktivitou skupiny pro jedince, kteří ji tvoří. To, že jsem členem skupiny, která má jasně dané hodnoty, normy a vlastní historii, jenž se uchovává, zvyšuje onu soudržnost. A právě v textech se „to společné, jedinečné, výjimečné“ uchovává a stále předkládá na odiv. Proto je nutné alespoň některé formy písemné produkce udržovat a předávat je dalším generacím. Nezapomínat na společné zážitky, uchovávat si vzpomínky na prožité události, které dodávají obsah kolektivní paměti.

Pokračování v psaní textů můžeme tak chápat jako předávání určitého typu kultury, o jejímž přenosu hovoří například K.Lorenz. Ten tvrdí, že přenos kultury stojí právě na tradici, hodnotách, postojích a chování, které udržují strukturu kultury pohromadě. Jako řada dalších autorů však zároveň vnímá určité napětí mezi tradicí a její inovací. V kulturní transmisi jde podle K.Lorenze o vyvážený vztah mezi podpůrnou funkcí ověřených konzervativních hodnot a pružností či volností umožňující růst a výstavbu nového.¹⁰⁷ Ve skautském hnutí se také setkáme s oběma postoji. Na jednu stranu si chce uchovávat svoje tradice, hodnoty, normy, nicméně si je vědomo měnících se poměrů ve společnosti, a proto se snaží z části modernizovat a zatraktivnit pro nové členy.

Psaní *kroniky* v oddíle podporuje i **skupinovou identitu**, která zakládá pocit společenství se svojí vlastní minulostí a vývojem. Děti se tak neztotožňují pouze s historií

¹⁰⁶ Kohezivita skupiny se vyvíjí z různých psychologických zdrojů, východiskem je však určitá míra podobnosti postojů, ta vede k častější interakci, v níž se za podmínek vzájemného odměňování vyvíjí vzájemná atraktivita, která stmeluje členy skupiny po stránce ideové, volní a i prostorové - jsou častěji spolu. (NAKONEČNÝ, 1997, s. 87-88)

¹⁰⁷ ŠTECH, S.: *Mezigenerační přenos mezi rodinou a školou*. In. Transmise kultury a škola. Praha, CeFReS 1998, s. 105.

skautského hnutí jako celku, ale i s příslušností k určitému oddílu,¹⁰⁸ která je posilována skrze společné zážitky a vzpomínky. Tím kroniky plní i další funkci, jsou určitou **pamětí** oddílu. Nejedná se však o paměť v čistě psychologickém významu, tedy jako o určitý komplex dějů a vlastností, které se podílejí na vštěpování, uchovávání a vybavování informací, ale o paměť v kulturně-transmisivním pojetí. Písmo, které je vnímáno jako externalizovaná paměť, slouží k uchování společných zážitků a zkušeností. Hlabwachs hovoří o společenské podmíněnosti paměti. Vzpomínky, a to i osobní, vznikají pouze díky komunikaci a interakci v rámci společenských skupin. Podle něho si pamatujeme nejen to, co se dozvídáme o jiných, ale také to, co nám druzí vyprávějí, co nám potvrdí, reflektivně přijmou jako významné.

Do sociální oblasti spadá jistě i funkce **zábavy**, kterou členové oddílu skrze psaní společně zažívají. Herní prvek se promítá především *ve třetí skupině textů (povinná i dobrovolná produkce)*. Hra je považována za kulturní fenomén, který naplňuje sociální komunikaci dětí. Skrze ni děti realizují vztahy uvnitř vlastní vrstevnické skupiny. Hra je principem, na kterém většina aktivit oddílu stojí. Je to základ, jak zábavně dětem předat potřebné znalosti, dovednosti, jak je nalákat ke spolupráci. Děti se při docházce do oddílu nalézají ve věku, kdy převládá soutěživý prvek hry, proto sobě většinou soutěží jednotlivé družiny, na základě jasně definovaných pravidel od vůdkyň.¹⁰⁹ Jak uvádí V.Příhoda, v tomto věku dochází k úbytku her instinktivních a senzomotorických a přibývá her intelektuálních a společenských.¹¹⁰ V.Příhoda dokonce zmiňuje, že od devíti let nastává období junácké romantiky. U her prepubescentů se proti nahodilosti staví promyšlenost, plánovitost, propracovanost hry do detailů, uplatnění kombinační fantazie, v pubescenci pak ve hře kulminuje prvek soutěživosti.

Domnívám se, že v oddíle neplatí to, co uvádí D.Krejčířová, že hra, která je předem naprogramovaná přestává být hrou, protože se ztrácí její podstata – spontánnost, objevnost, tvořivost. Dětem se nemá hra nařídít, ani vnutit její organizace. Ve skautu je většina her naplánovaných, ale na jejich atraktivnosti to neubírá, pro děti je to stále velká zábava.

¹⁰⁸ K.Gergen, v rámci sociálně konstruktivistické koncepce, chápe vyprávění jako formu diskurzu sdílenou členy příslušné kultury v rámci určité tradice. (CHRZ, 2002, s. 61)

¹⁰⁹ Podle Cailloisovy kategorizace her by se v tomto případě dalo hovořit o agónu, tedy hře, která má jasný cíl, jehož dosažením hra končí. Všichni hráči mají shodné výchozí podmínky, k cíli je dovede pouze vlastní dovednost. (PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE, 2005, s. 496)

¹¹⁰ PŘÍHODA, V.: *Ontogeneze lidské psychiky I*. Praha, SPN 1963, s. 284.

V práci s textem můžeme prvek hry zachytit ve dvojitým smyslu. Za prvé je samotný úkol psaní zadán jako soutěživá hra (boj mezi jednotlivými družinami) a dále je způsob práce s textem hrou se slovy, písmeny, hrou s fantaziemi. Vzhledem k tomu, že hry jsou přirozenou součástí socializace dětí a např. didaktické hry umožňují lepší výsledky řízeného učení, je možné je považovat i za vhodnou formu učení se práci s textem. Navíc prostředek hry uvolňuje tvořivost dětí, jejich spontánnost a může je více motivovat ke psaní. Nehrozí zde negativní hodnocení výsledků i porovnávání textů je pro děti spíše zábavou.

Jak vyplývá z již výše uvedených faktů, kolem psaní probíhá neustálé **sociální dění**, jehož součástí je kultivace vztahů uvnitř skupiny, komunikace mezi jednotlivými členy či sociální učení. Tato funkce se týká především *psaní kroniky a třetí skupiny textů (povinná i dobrovolná produkce)*. Podstatné je, že vliv na psaní nemají v oddíle pouze dospělí, ale především děti, které působí na sebe navzájem. Okolo psaní textů můžeme pozorovat řadu aktivit. Texty se často společně vymýšlí, hodnotí se, napodobují se, slouží ke komunikaci mezi jednotlivými členy. U kroniky hraje roli především její hlasité čtení, kolem kterého se spouští mnoho komentářů a hodnocení. Tyto komentáře si může autor zápisu zvnitřnit a využít je při práci na dalším písemném úkolu. Kolem různých soutěží také probíhá řada sociální komunikace, na základě výsledků soutěží si jedinci či skupinky posilují své sebevědomí, učí se svým sociálním rolím. Vzhledem k tomu, že většina textů vzniká skupinově, dá se počítat se všemi mechanismy, které s sebou dynamika skupiny přináší, včetně nutnosti naučit se vyrovnávat určité společenské tenze.

V rámci této funkce bychom mohli zařadit i dříve zmíněnou funkci motivace pro psaní, neboť právě působení skupiny může v mnoha případech ovlivnit motivaci dítěte, které vnímá, co účast na psaní jiným přináší za odměny či výhody, postavení ve skupině. Na základě těchto faktů si dítě pro sebe vyhodnotí, zda je pro ně samotné výhodné zapojit se do psaní textů více.

5.3.3 Role psaní v životě dětí

Řada výše zmíněných funkcí psaní, které ovlivňují jak psychický, tak sociální vývoj dítěte, se objevila i v odpovědích dětí na otázku v dotazníku: „*Je psaní důležitou součástí tvého života?*“ Odpovědi dětí by se daly shrnout do tří základních kategorií, které určují, v čem je psaní pro ně samotné podstatné.

▪ **Praktická dovednost**

Část dětí vnímá psaní jako jednu ze základních dovedností, kterou uplatňujeme v každodenním životě. Zmiňují čistě praktickou potřebnost ovládnutí psaní – potřebujeme psát dopisy, e-maily, sms. Psaní je jedna ze základních činností ve školní výuce, je hodnocena. Děti mají pocit, že čím více budou zdatné v dané činnosti, v čemž jim napomáhá i oddílové psaní, tím lépe se v budoucnosti uplatní v životě. Dále si uvědomují, že čím danou dovednost více rozvíjí (učí se lépe vyjadřovat, formulovat myšlenky), tím se zároveň zvyšují jejich schopnosti psaní využívat.

▪ **Prostředek komunikace**

Několik dětí uvedlo psaní jako důležitý komunikační prostředek s ostatními lidmi. Především jako spojovací článek v situaci, kdy nemohou či nechtějí s dotyčnou osobou hovořit, ale nabízí se jim možnost písemného kontaktu.

▪ **Osobní prožitek**

Dvě děti považují u psaní za důležitou jeho prožitkovost. Psaní je činnost, která jim přináší určitý druh odreagování se a která jim umožňuje prožívání emocí, ať pozitivních či negativních. Skrze psaní si mohou odžít své problémy i své radosti.

Příklad:

„Ano, u psaní se odreaguju, někdy se směju vlastním vtipům a jindy se bojím u vlastních povídek.“

(dívka 15 let)

5.4 Přehled vzniklých funkcí

Závěrečná tabulka nám poskytuje ucelený přehled o tom, které funkce tvoří dvě hlavní roviny, jež psaní v oddíle formuje a z kterých druhů textů byly tyto funkce odvozeny.

1. rovina - Psychický a kognitivní vývoj jedince	
Funkce	Druhy textů
Poznání	Všechny texty
Osobní identita, paměť	Deník
Prožívání	Všechny texty

2. rovina - Sociální oblast	
Funkce	Druhy textů
Soudržnost	Kronika
Skupinová identita, paměť	Kronika
Zábava	Literární texty (povinná i dobrovolná produkce)
Sociální dění	Kronika; literární texty (povinná i dobrovolná produkce)

III. ZÁVĚREČNÁ ČÁST

1. Závěr

Ve své rigorózní práci jsem se zaměřila na psaní textů v dívčím skautském oddíle. Svůj výzkum jsem prováděla v oddíle na Praze 4, do kterého dochází čtrnáct dětí ve věkovém rozmezí od deseti do patnácti let. Oddíl je v současné době veden dvěma vůdkyněmi. Podklady pro práci tvořily především nasbírané materiály, řadu informací mi také poskytly rozhovory s vůdkyněmi oddílu a pozorování několika schůzek. Další použitou metodou byly dotazníky pro vůdkyně a členy oddílu, které sloužily především jako reflexe dětí k vlastní autorské tvorbě a jejich působení v oddíle. Se získanými daty jsem pracovala na základě metod kvalitativního výzkumu a závěry jsou tedy platné pro konkrétní oddíl. Bylo by zajímavé provést podobný výzkum například v chlapeckém oddíle a porovnat, nakolik se písemná produkce liší. Dá se předpokládat, že vzhledem k poněkud odlišnému vedení chlapeckého oddílu bychom mohli dospět k jiným závěrům.

V úvodu práce jsem se stručně zmínila o vývoji skautského hnutí a jeho současném stavu. Vzhledem k tomu, že materiály nebyly sebrány například ve škole, jejíž strukturu a práci s dětmi si dovede většina z nás představit, považovala jsem za důležité alespoň trochu přiblížit fungování skautského oddílu a zásady skautské výchovy. Protože sama nejsem členem skautského hnutí, byly předložené informace získány především z dostupné literatury a je možné, že nezasáhly do hloubky celé skautské filosofie, neboť ta nebyla předmětem práce.

Dalším podstatným bodem bylo představení oddílu, způsob jeho fungování a především nastínění práce s texty. Děti jsou v oddíle ke psaní vedeny záměrně a jsou motivovány hodnocením textů v podobě bodování, které je individuální nebo skupinové. Řada textů však vzniká i zcela dobrovolně, vliv na jejich tvorbu má sociální učení a princip nápodoby. Oddíl tak poskytuje dostatečný prostor k tomu, aby si děti zažily oba způsoby práce – psaní na konkrétní zadání či volné psaní. Podstatné je, že vůdkyně doplňují hodnocení textů i komentáři s návody k možným zlepšením, jde tedy o hodnocení orientované na podporu výkonu dítěte do budoucna, jedná se spíše o pomoc, než o zdůrazňování chyb a nedostatků. Děti jsou také vedeny k hodnocení svých vlastních výkonů, učí se tím autonomnímu hodnocení, které ve škole často chybí.

Stěžejní částí práce byla analýza získaných materiálů, která probíhala v několika krocích. V prvé řadě šlo o základní roztrídění materiálů, které jsem získala jako vlastní produkci dětí a vedoucích. Na základě třídění se mi potvrdilo mé očekávání, že v oddíle se vyskytuje velké množství textů, a proto jsem si nejprve vytvořila základní klasifikaci textů, ze které mi vzešlo několik skupin. Jednalo se především o kroniky, deníky, povinnou literární produkci, dobrovolnou literární produkci, reflexe, doplňky knihovny, šifry a v neposlední řadě i oddílový časopis, který je sice produkcí vedoucích, nicméně je pro děti velkou inspirací v jejich vlastní tvorbě. Na základě vzniklých tříd textů jsem se rozhodla detailněji pracovat pouze s určitými skupinami písemné produkce. Vybrala jsem si materiály, které tvoří pouze děti, se kterými se v oddíle pracuje často a nabízí širší prostor pro uplatnění jejich tvořivosti. Jednalo se o kroniky, deníky a literární texty povinné i dobrovolné produkce.

Následovala podrobná analýza zmíněných textů, a to z hlediska několika kategorií. Šlo o zmapování situací, v rámci nichž texty vznikají, co může být motivací k jejich tvorbě. Dále jsem se zajímala o formální podobu textů a jejich obsahovou část, a to v závislosti na věku dítěte. Bylo užitečné porovnat texty dětí mladšího školního věku a staršího školního věku a povšimnout si, jak se práce s texty vyvíjí. V neposlední řadě jsem se snažila vytyčit několik stěžejních funkcí, které psaní textů v oddíle plní. Některé se dotýkaly spíše oddílu jako celku, jiné ovlivňovaly zejména osobnost jedince. Vzhledem k tomu, že některé funkce se mohly vyskytovat u více literárních žánrů, zmínila jsem je pouze u těch, kde se zdály nejvýraznější. Přiblížení každé z popisovaných funkcí by samo o sobě vystačilo na několik stránek, bylo proto nutné zmínit jen základní charakteristiky, aby nedocházelo k přílišné roztržitosti mé analýzy.

Zpočátku výzkumu jsem vycházela z citací v různých skautských materiálech, kde bylo psaní nejčastěji dáváno do souvislosti s uchováním zkušeností a zážitků, nicméně podrobnou analýzou textů se ukázalo, že jejich tvorba plní mnohem více funkcí. I když není literární tvorba jednou ze stěžejních cílů skautské výchovy, zaujímá v oddíle, se kterým jsem měla možnost pracovat, důležitou roli. Texty vznikají nejen individuálně, ale i skupinově, děti mají možnost naučit se pracovat oběma metodami, podat výkon samy za sebe, a nebo se naopak naučit kooperaci ve skupině. V oddíle, kde je většina aktivit spíše řízených, zůstává dětem v oblasti literární tvořivosti dostatečný prostor pro jejich vlastní seberealizaci. Tuto možnost využívají více děti, které si psaní lépe osvojily a písmo se stalo součástí jejich osobního života. U dětí, které se v oddíle projevují jako literárně nadané by bylo přínosné

rozšířit výzkum o analýzu textů, které si děti píšou samy doma. Užitečné informace by mohl přinést i výzkum jejich školních výsledků v oblasti českého jazyka a literatury.

Jak již bylo zmíněno, psaní textů v oddíle plní řadu funkcí, které formují dvě stěžejní roviny. Za prvé se jedná o psychický a kognitivní vývoj jedince, dále pak zasahují do sociální oblasti, ovlivňují chod skupiny jako takové. U jednotlivých členů oddílu rozvíjí tvorba textů především oblast poznání, neboť pracují s různými literárními žánry, které považujeme za kognitivní prostředky, okolo nichž se buduje řada specifických myšlenkových postupů. Děti se učí tyto žánry psát, seznamují se s kompozicí textů i s jejich užitím v praxi. To vše prostřednictvím odlišných postupů psaní, než na jaké jsou zvyklé z rodiny či ze školy. Skrze psaní se samozřejmě učí i novým poznatkům z různých oblastí lidského života. Psaní dále ovlivňuje osobní identitu, především skrze psaní deníků. Psaní dovoluje objektivizovat svoji osobu, rozvíjet své schopnosti pohybu v psané kultuře, reagovat na vývojové i osobní potřeby dítěte. V neposlední řadě nabízí psaní jedinci řadu prožitků. Druhou rovinou je sociální oblast. Písmo posiluje skupinovou soudržnost a identitu, dále pak slouží jako paměť v kulturně-transmisivním pojetí, veškeré zážitky a vzpomínky se uchovávají skrze písemnou komunikaci a jsou základem pro uvědomění si kontinuity osobního i skupinového života. Kolektivní paměť napomáhá udržení vzpomínek na minulost z hlediska svébytnosti a trvání skupiny. Významnou součástí psaní je prvek zábavy, neboť veškeré učení se novým věcem probíhá formou hry, soutěží. Zábava vytváří v oddíle atmosféru, která podporuje rozvoj tvořivosti a produktivní náladu, motivuje děti k účasti na psaní. Tvorba textů je v oddíle zároveň součástí sociálního dění, interakce a komunikace psaní doprovází. Skupina je velkým stimulem pro psaní textů a chování jednotlivých členů může být motivací pro dítě samotné, které vnímá, co výhodného psaní ostatním přináší. Dítě si uvědomuje svoji roli ve skupině, učí se prosadit či naopak potlačit své osobní potřeby v zájmu skupiny.

Skautské hnutí, které se považuje za jednu z forem non-formálního vzdělávání, se snaží děti vychovávat podle svých tradic a hodnot. Dítě, které do skauta vstoupí, je postupně s těmito hodnotami a normami konfrontováno a přijímá je za své vlastní. Skupina, ve které tráví hodně času, se pro něj stává atraktivní, dítě se v ní učí pohybovat jako jednatel, ale zároveň se vnímá jako část celku. Dochází k identifikaci se skupinou a právě k podpoře skupinové identity a společné historie slouží některé z textů, neboť napomáhají udržovat onen příběh oddílu, tradici. Skupinové dění motivuje řadu dětí ke psaní, napomáhá odstranit jejich případné bloky v psaní, neboť psaní se stává zábavným. Je důležité, že oddíl nabízí dětem prostor pro rozvoj jejich literární tvořivosti, fantazie a snaží se různými metodami práce

naučit děti zacházet s psanou kulturou, osvojit si ji a přijmout ji za součást svého každodenního života. Pro děti tak psaní přestává být pouze nutností či důvodem ke známkování, ale stává se další cestou pro rozvoj jejich osobnosti.

2. Anotace

Tématem rigorózní práce je „**Psaní ve skautském oddíle**“. Práce vznikala na základě kvalitativního výzkumu v pražském dívčím oddíle, který navštěvuje čtrnáct dětí a je veden dvěma vůdkyněmi. Podklady pro práci tvořily sebrané materiály, dále informace získané z rozhovorů, dotazníků a pozorování. Cílem práce bylo zjistit, jaké druhy textů se v oddíle vyskytují, kdo se na jejich tvorbě podílí a nastínit funkce, které písemná produkce plní. Součástí úvodu práce bylo také přiblížení historie skautského hnutí a představení vybraného oddílu.

Na počátku byla provedena klasifikace všech textů, které se v oddíle vyskytují a byly vybrány nejdůležitější materiály (kroniky, deníky, literární texty povinné i dobrovolné produkce), které byly posléze podrobně analyzovány, a to po stránce formální a obsahové, u každé třídy textů byly dále vymezeny hlavní funkce, které z jejich tvorby vyplývají. Ukázalo se, že v oddíle se s texty pracuje systematicky, děti se učí novým literárním žánrům a seznamují se s odlišnými postupy psaní, než na jaké jsou zvyklé z rodiny či ze školy. Pracují s texty jak individuálně, tak skupinově v rámci družin, sociální dění je zde významným stimulem pro tvorbu i motivaci dítěte ke psaní.

Na základě výsledků analýzy bylo stanoveno několik hlavních funkcí psaní. První z nich představuje poznání, neboť literární žánry jsou významnými kognitivními prostředky a práce s nimi vyžaduje specifické myšlenkové postupy. Dále se jedná o identitu (osobní i skupinovou), která je ovlivněna především psaním kronik a deníků. Zmínit bychom měli i paměť v kulturně – transmisivním pojetí, která se vytváří a uchovává skrze písemné zachycení vzpomínek a zážitků. Významnou roli hraje také zábava, jako prostředek k učení se práci s texty a v neposlední řadě se jedná o sociální dění, neboť sociální interakce a komunikace psaní textů doprovází. Závěrem lze říci, že zmíněné funkce ovlivňují dvě základní roviny, formují psychický a kognitivní vývoj jedince (identitu, tvořivost, poznání, socializaci) a zasahují do sociální oblasti (udržování norem a předávání tradičních hodnot, soudržnost a identita oddílu).

3. Annotation

The topic of the thesis is “**Writing in a scout club**”. The work was developed on the basis of a qualitative research in the Prague Girl Club, which was attended by fourteen children and was led by two leaders. The foundations of this work comprised gathered materials and also information obtained in discussions and observations. The task of the work was to find out what types of texts were present in the club and who contributed to their writing and also outline the functions fulfilled by the writing production. The thesis introduction also included a survey of the history of the Scout Movement and a presentation of the selected club.

At the beginning, all texts occurring in the club were classified and most significant materials were selected (chronicles, diaries, literary texts of mandatory and voluntary production), which were then analysed in detail both with respect to form and content. Major functions, which result from their development, were also identified for each group of texts. It came out that the work with texts in the club was systematic and children learnt new literary genres and different writing procedures than they were used to from their family or school. They work with the texts both individually and together in groups. Therefore, social activity is a significant stimulus for development and motivation of the child to write.

On the basis of the results of the analysis, several main functions of writing were identified. The first one represents knowledge as literary genres represent significant cognitive means and working with them requires specific thought processes. Further on, it concerns identity (both personal and group), which is influenced in particular by writing chronicles and diaries. We should also mention memory in culturally – transmissive meaning, which is created and maintained by means of a written formulation of memories and experiences. A significant role is also played by entertainment as a way of learning how to work with texts. Last but not least, it concerns social activities as social interaction and communication accompany text writing. In conclusion, it can be said that the above mentioned functions impact two fundamental areas: they form the personality of an individual (identity, creativity, knowledge and socialisation) and strengthen group cohesion of the club (maintaining standards and passing traditional values).

Seznam použité literatury

- ASSMANN, K.: *Kultura a paměť*. Praha, Prostor 2001.
- BUSH, K.: *All children can and should write* (online). Western Michigan University (cit. 2004-06-15). Dostupné na WWW: <http://homepages.wmich.edu>
- BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. aj.: *Skautský oddíl III*. Liberec, Skauting, 1996.
- BŘICHÁČEK, V.: *Poselství skautské výchovy*. Liberec, Skautské prameny 1991.
- FIŠER, Z.: *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno, Paido 2001.
- HALL, C.S.; LINDZEY, G.: *Psychológia osobnosti*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1999.
- HOFBAUER, B.: *Volný čas a jeho pedagogické zhodnocení*. *Pedagogika*, 2003, roč. 53, č. 2, s. 152-163.
- CHRZ, V.: *Struktura vyprávění příběhů u dětí mladšího školního věku*. In. *Pedagogika*, 2002, roč. 52, č.1, s. 59-75.
- KAŠPAR, J.: *Soubor statí o novověkém písmu*. Praha, Karolinum 1993.
- LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Praha, Grada Publishing 1998.
- LOTMAN, J. M.: *Text a kultura*. Bratislava, Archa 1994.
- NAKONEČNÝ, M.: *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha, Academia 1997.
- PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2001.
- POSPÍŠIL, L.: *Labyrintem kroniky*. Brno, Blok 1986.
- PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha, Karolinum 2005.
- PŘÍHODA, V.: *Ontogeneze lidské psychiky I*. Praha, SPN 1963.
- Skauting*. Liberec, Skautské prameny 1995.
- SLAVÍK, J.: *Hodnocení v současné škole*. Praha, Portál 1999.
- STRAUSS, A.; CORBINOVÁ, J.: *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice, Albert 1999.
- SVOJSÍK, A.B.: *Základy junáctví*. Praha, Merkur 1991.

ŠTECH, S.: *Mezigenerační přenos mezi rodinou a školou*. In. *Transmise kultury a škola*. Praha, CeFReS 1998, s. 103-114.

VLAŠÍN, Š.: *Slovník literární teorie*. Praha, Československý spisovatel 1984.

VIKTOROVÁ, I.: *Pisemná produkce osmi – až desetiletých dětí: výměna a vyjednávání*. In. *Transmise kultury a škola*. Praha, CeFReS 1998, s. 151-157.

Časopis Skaut – Junák, 2002, roč.44, č. 9.

Časopis Skaut – Junák, 2003, roč.45, č. 8.

Základní charakteristika skautingu (online). Praha: Skautský svět. (cit. 2004-05-20).
Dostupné na WWW:

[http://www.skaut.cz/verejnost/doc/zakladnicharakteristika skautingu.pdf](http://www.skaut.cz/verejnost/doc/zakladnicharakteristika%20skautingu.pdf)

Strategie Junáka – svazu skautů a skautek ČR do roku 2005 (online). Praha: Skautský svět.
(cit. 2004-05-25). Dostupné na WWW: <http://www.skaut.cz/verejnost/doc/strategie.pdf>

Seznam obrázků

Obr. 1 - Kartačka Rychlých šípů.....	26
Obr. 2 - Turbánek	26
Obr. 3 - Diplom pro nejlepší družinu	27
Obr. 4 - Ukázka psacího písma	41
Obr. 5 - Ukázka kombinovaného písma.....	41
Obr. 6 - Ukázka obrázkového písma.....	42
Obr. 7 - Podpis Copánka doplněný značkou	43
Obr. 8 - Podpis Nitky	43
Obr. 9 - Text zabírá třetinu plochy, zbytek doplňuje ilustrativní obrázek	45
Obr. 10 - Zápis schůzky inspirovaný povídkou o USA	48
Obr. 11 - Ilustrace se tematicky vztahují k názvu a obsahu schůzky	48
Obr. 12 – Skautský znak.....	59
Obr. 13 – Ukázka hodnocení vůdkyň v deníku	62
Obr. 14 – Ukázka hodnocení vůdkyň v deníku.....	63
Obr. 15 – Diplom za měsíční bodování jednotlivců.....	64
Obr. 16 – Diplom za táborové bodování	64
Obr. 17 – Ukázka tajného jazyka	67
Obr. 18 – Ukázka přísně utajené zprávy	68
Obr. 19 – Harmonika s tématem míče.....	74
Obr. 20 – Harmonika s tématem planety.....	74
Obr. 21 – Text psaný formou příběhu	76
Obr. 22 – Text psaný formou životopisu.....	76
Obr. 23 – Úvodní stránka	78
Obr. 24 – Zápisy jednotlivých členů	78

Přílohy

Příloha 1

Dotazník pro vůdkyně

Dotazník pro vůdkyně

1. Napište, proč je podle vás důležité psát oddílovou kroniku.

oddílovou kroniku je důležité psát proto:
- je více příjemné si číst staré zápisky a vzpomínat na
dávnými zážitky
- dobrá inspirace na hry
- kronika slouží jako ideový archiv (lepíme do nich spoustu
materiálu, kt. na seminářích používáme)

2. Z jakých důvodů by si děti v oddíle měly vést deník? K čemu je to dobré?

V deníku by si měly děti zapisovat věci, kt. probírají do
nováčkovské skupiny. Tak deníček je dobrovolný, za zápisné
děti dostávají body - kt. jsou dobré do měsíčního hodnocení!
Do deníku si můžeme psát cokoli - zážitky z výprav, z dovolené
s rodiči, názory na oddíl nebo na nějaký zážitek.
Je to skvělost: můžeme říct, že to krátký příběh a vzpomínat
při čtení starých zápisů na zážitky.

3. Považujete literární tvorbu za důležitou součást skautské výchovy? Pokud ano, uveďte, k čemu má sloužit.

Ano, je to důležité! Můžeme se z jejích tvorby něco o dětech
dozvědět. Literární tvorby slouží jako „archivace“
spousty úsměvů!

Příloha 2

Dotazník pro členy oddílu, dívka 12 let (první strana)

Dotazník pro členy oddílu

1. Co tě v oddíle nejvíce baví psát a proč. (např. kronika, deník, psaní v rámci soutěží a her, jiné texty)

baví mě tak veškerá všechno. I když asi budou privilegiát knihy, protože je u nich více zábavy. Musím se přiznat, že deník v poslední době zanechávám. (A to mi kvůli tomu, že by se mi nechtelo, ale protože nesbírám události své pomyšlosti, takže zábava.

2. Líbí se ti čtení kroniky na začátku každé schůzky a proč? Čteš ráda přede všemi své vlastní zápisy?

Jo, líbí. Líbí se mi vzpomínat na různé události a výpravy. Často se při této nejohroženější části pobavíme. Docela ráda čtu před ostatními.

3. Necháváš se při psaní kroniky a deníku něčím nebo někým inspirovat?

Veškerou práci podle sebe (nebo si to alespoň myslím). Jen se nechávám inspirovat, když dočtu nějakou výzvěst nebo článek.

4. Čím se podle tebe liší psaní v oddíle a ve škole?

Myslím si, že se někdy nemusí lišit, někdy je psaní ve škole rychlejší, třeba mi pesadně téma na sloh a tak. Ale když mám na sloh dobrý nápad. Docela do sta mě baví psát stejně jako psaní v oddíle.

5. Je pro tebe při psaní důležité bodování výsledků a proč?

Jak se to vezme. Když mi nevádí, když se mi něco vyčká, ale nemám ráda známkování ve škole. Protože když něco pokazím, je to docela přirození. Když bych nebyla známkována, myslím si, že by mi škola víc dala. Protože takhle když dostanu

špatnou známku, nastane se výskok se stať.
Kdyby mi dala profesor, ředitel, co a jak dělat, třeba, bych se toho myšlen se měl. Dívka.

Dotazník pro členy oddílu, dívka 12 let (druhá strana)

6. Co nového spojeného se psaním jsi se ve skautu naučila?

Asi jsem se naučila lépe vyjadřovat, protože v škole musím vysvětlit určitou věc tak, aby to pochopily i ty, které na sdělování nebyly.

7. Píšeš si doma nějaké vlastní texty? Pokud ano, napiš jaké (např. deník, básně, časopis, povídky apod.).

Já píšeš doma jen básně, básně, básně, že nepíšeš vůbec nic, ale ve škole píšeš básně - básně, básně, časopisy, samostatné povídky a povídky.

8. Je psaní důležitou součástí tvého života? Uveď proč.

Myslím si, že je a dost. Psaní je podle mě důležité pro vyjadřování a nebo do budoucna. Píci nebudu nikdy, protože dopisy (pracovní a tak), protože asi by bylo blbě, kdyby něco důležitého bylo vynecháno. Čtení je také užitečné.

9. Jaký je podle tebe smysl skautingu? K čemu má sloužit?

Podle mě je to důležité boží učení, záležitost, k jakému kolektivnímu se přidává. Myslím si, že když bude celý svět chodit do skautu a brát to takou, jak je, nebude kouřit a takové jiné věci. (Díky skautingu myslím, že říkáme „mnoho věcí.“)

10. Jak se změnil tvůj život po vstupu do oddílu a co ti oddíl přináší?

Jelikož chodím do skautu už od 2. třídy i teď jsem vs. nelím, jak bych měl být silný. Podle mě tedy žijí na ostatním světě. Oddíl ze mě dělá „Marmeládu“, slavného člověka (když se oddíl přeměňuje)

Dotazník pro členy oddílu, dívka 15 let (druhá strana)

6. Co nového spojeného se psaním jsi se ve skautu naučila?

Mnohdy jsem si to psaní namlouvala, a kontrolovala jsem, co jsem se naučila, nejde. Praropis ani ne. Možná jsem tu náhomojónale do toho psaní jasně měly stripu. Ale jinak neví.

7. Píšeš si doma nějaké vlastní texty? Pokud ano, napiš jaké (např. deník, básně, časopis, povídky apod.).

Když si čtu, tak toho píšu silně moc. Denně si píšu. No a jak píšu básně, a přibírá různé na d'ívání. Většinou básněch ale píšu na internetu pro ostatní lidi, ne pro sebe. Dívá, když jsem měla něčím, jsem vymýšlela i příběhy a povídky jiných lidí.

8. Je psaní důležitou součástí tvého života? Uveď proč.

Jo je. A myslím, že se všech lidí kvůli 0460 a ostatních ováček a jasně, proč. Já nemám psaní silně ukázané, a když se s nějakými lidmi nevidám každý den, tak píšu a píšu a píšu. Třeba na internetu, ale to se taky počítá, ne?

9. Jaký je podle tebe smysl skautingu? K čemu má sloužit?

Podle mě je nejdůležitější provalním naučit lidi - navozovatosti a připravit je na život. A já už rádší nemám silu se tu rozpisovat, protože se jsem podruška úplně vyprané. Ké jsem naprála polonku nějaké se have d'ívání, představení, a A4 e-mail, apod.

10. Jak se změnil tvůj život po vstupu do oddílu a co ti oddíl přináší?

Před vstupem do oddílu jsem byla malá, rosmarlem, sobě, a frack. Těd se teda učela nějak zvláštně, ale rozhodně jsem si to neobdivovat. Imní se úplně od něčím a psaní to se, to bych se byla v nohách a spouštěly bych se to asi z A4. To mi přináší? Hodně vztahů a různých lidí, nové zkušenosti a pod.

RIKKI-TIKKI-TAVI

VĚSTNÍK 40. DIVČÍHO ODDÍLU

LEDEN

2004

Průjme nám:
 CO NEJKRÁSNEJŠÍ
 NOVÝ ROK
 SPLNĚNÍ VSECH
 NOVOROČNÍCH
 PŘEDSEVZETÍ
 A NA POLOLETNÍM
 VYSVĚDČENÍ
 SAMĚ
 MAAAAAAAAAAAAAAAAA

LETOS SE ZÚČASTNÍME JIŽ 21. ROČNÍKU SOUTĚŽE PRAHOU PLNOU STRAŠIDEL

Bude se konat v sobotu 17. ledna 2004. Organizátoři jej definují takto:
 orientační závod tříčlenných skupin po staré Praze. Cílem skupiny je vyhledat ze tříer sítěkta místa, kde se nacházejí strašidla, navštívit je, a od každého z nich po nahlášení správného křesla získat děkovaní leták, ve kterém časovými limity 120 minut. Součástí je v těchto kategoriích:

- A) 7-10 let včetně
- B) 11-13 let včetně
- C) 14-16 let včetně

důkazní
 záštitky
 z minulých
 ročníků

SPAZ NA STRAŠIDLA
 kude v sobotu 17. ledna ve 13 hodin na metru Háje u dopravní budky. Rozhodně nezapomeňte tužku a dostatek papíru, okopírovanou mapu Prahy, podložku na psaní, baterku, hodinky, čistky na metro, jídlo, pití a teplo oblečení!

SKAUTSKÝ KOMIKS

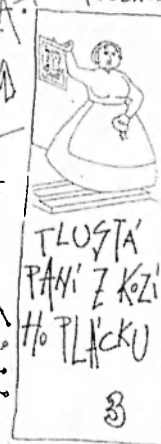
UŠTŘEDÍ JUNÁKA VARUJE KOUŘENÍ ZPŮSOBUJE RAKOVINU!

převzato z časopisu Kmen

DALŠÍ OTÁZKA ZE SKAUTSKÉ HISTORIE

Víte, kdy poprvé vyšel skautský časopis Junák? Za správnou odpověď získáte u vítězi hned 3 bodíky do bodovačku jednotlivci!
 (stačí uvést rok, přesné datum po vás samozřejmě nechceme. ☺)

TRÉNUNTE
 SÍLU NA
 TELEFON SE
 VAM TĚ
 BUDĚ
 HODIT ☺

SYMBOLIKA

zapalování ohně

a základní druhy slavnostních ohnišť

DOVANA
SÍLA
POSLUŠNÍ

Pagoda

BRATŘI
OBĚTAVOST
RADOŠT

DUCH

TĚLO

ČISTOTA
NEKVA
ČISTA K TĚLU
PROSTOTA

SLUŽBA

MYSL

PRÁVDA
OPRAVDNOST
TRPĚLIVOST

Pyramida

Hranice

ŠANCE HOUSENKY BĚLÁSKA

Nulová šance. Šest metrů asfaltu.
Dvacet aut za minutu.
Pět nákladňáků. Jeden tahač.
Jeden koňský povoz.
Housenka běláška neví nic o automobilech.
Neví, jak je široký asfalt.
Neví nic o chodcích, cyklistech, mopedech.
Housenka pouze ví, že na druhé straně roste něco zeleného.
Nádherně zeleného, asi se to dá sežnat.
Má chuť na zelení. Musí vyrazit.
Žádná šance. Šest metrů asfaltu.
Sune se pomalu.
Dvacet aut za minutu.
Jde kupředu beze spěchu. Beze strachu. Bez taktiky.
Pět nákladňáků. Jeden tahač. Jeden koňský povoz.
Jde kupředu, jde a jde a přejde.

JELEN

V kroku V úprku

PES

V chůzi V běhu

KOCKA

Čarování v úprku

DIVOKÉ PRASE

Ve skoku

KUNA LESNÍ

V rychlém pohybu

VEVERKA

Hopkující

LASICE

Ve skoku

LAN

V kroku V úprku

SRNEC

V kroku V úprku

JEZEK

V kroku

ZAJIC

V kroku V úprku

KRÁLÍK

V kroku V úprku

STOPIČKY NĚKTERÝCH ŽVÍŘAT... vřele doporučujeme

si je pořádně prohlédnout - někdy se do mříže hodí a zvlášť při zovu trofejí člověk nikdy neví... ☺

ROVĚ

emblemů

Tábor všudyprítomného hmyzu Brtnice 12.-26.7.03

Tábor spařené trávy

Tábor 40°C

Tábor zelené planety

Tábor přezdívek

Příloha 8

Zápis schůzky z kroniky

Poradíme jsme všechny odobrovaly a náš první
 společný účel byl se "realizovat" v ní. Tam jsme začaly
 s tím parádováním. Soboty. Náš první družstvo
 trvalo přes 95 minut, ale užie jsme nato
 měly všechny. No a pak už jsme jenom křiče-
 ly a sledovaly ty poradění strážnické. Nášly
 jsme všechna! Ale to nejmocnější strážnicko
 byl kouřák! ročník. Zele nás všechny zrušit
 měl snadně. Klavír se nám našel, nic
 obyčejně v umění patří: Oryly kupec Harita,
 Nečestka Sráza, ke zminování Hasrman
 od Karlova mostu, Bojičková Anežka, Mirny
 bratr, Morstý pirát, Bezhlavý purkyně,
 Řezník s ohnivou sekerou, Krasupeny' rypík,
 Pražský střelec, Jednoručý zleťej, Jednorozec,
 Magistr Kelly, Kaplana nemravna Lutrečie,
 Žid Kalimán, Utopená služka, železný muž,
 Vilný Asan. Kozápani spiritista Ulrich a mramra
 dělního sítkáři. Pírovní strážnicko. To se počítá-
 ale nechtěla užie. No, ale my jsme měly také
 námi, že se nám přibralo přímo do rukou. Ale
 porci na tohle strážnicko pouze ročník!!!
 Do cíle jsme došli o 12 minut dříve a dokonce
 s pětinou křičkou námi! A jako vždycky se
 chvilu čekalo, než přišla strážnicka a než
 se stalo MISS HUHOLA 2003. A pak už, když pak přicházelo nejdříve to
 strážnicko ze 110., rozal se voutřem, slas. Ale to mi nebylo platné, protože
 já jsem zkrátka SEBET, která úplně srmčovala vnitřní strážnicko. Takže
 sghlášení zjedlela XX. ročníku PRAHOU PLNOU STRÁŽNICKÉ. A náš oddíl byl
 sice úspěšný. Dvakrát úspěšný. V registru kategorie se tuča, který a
 kategorie umístily na 3. místě. Ale z naší
 družstva nedopadla jedině. Jihopřední
 jsme našly všech 20 strážnické
 a klavír jsme se staly vítězkami
 XX. ročníku nočního orientačního
 závodu PRAHOU PLNOU STRÁŽNICKÉ. Rang?
 jako vždy: Nic moc.
 Pak už, klavír strážnicko
 se stalo sou, slovní
 klavolany, komada
 papírů o slankingu...
 ALE TATY SUPER TRICK!!!

110.

III.

II.

I.

TO NÁS NEZAJÍMÁ

Rikka

13.4.2003

23. SCHŮZKA

Jako obvykle jsme si nakrčily oddílový pokrik. Pak mi lísky ^{jsme} šli ven a hrály jsme hry. Lásičky neví co dělaly, ale parady byly odříznuté venku. My jsme hrály např.: že Hečpa se rozběhla a schoválo nám takové papírky. Možná, že lásičky učily macevouku a nákony. Pak mi lísky jsme odešli do lesoparku a když u hrátky na nás čekaly ostatní a chvíli jsme hrály micovou hru. Uvědomím je to jako normální baba, ale třeba se mluví jen jako ten můj chlapeček nebo se to dotknul tak byl baba.

Příloha 10

Zápis Morseovy abecedy z deníku

A . - akát	O - - - o' ma' o' pa' m
B - - - by' chauce	P . - - - pa' pi' x' mi' a
C - - - ci' lo' rui' u	Q - - - - kv' i' o' ka' m
D - - o o' da' la' ra	R . - . ra' va' o' ch
E . - - - e' b	S . . . so' la
F . . . - - - fi' lip' i' ny	T - - - to' m
G - - - - - g' ro' m' ka' ke' m	U . . - - u' a' ny'
H . . . - - - hr' ach' o' ve' na	V . . - - - vy' u' a' ny'
CH - - - - - ch' li' b' na' m' da' ra	W . - - - wa' ga' n' k' la' d
I . . - - - i' bi' s	X - - - - - x' i' mo' kv' a' te' s
J . - - - - - jo' m' i' n' bi' ly'	Y - - - - - y' o' c' ku' d' i'
K - - - - - kv' a' to' va'	Z - - - - - z' i' va' m' e' j' i' n

Dříve vybíráme z pokřiků vašich družin, oddílů, středisek a táborů, které zasíláte redakci.

POKŘIKY popáté

Lískulky jsou skvělé holky,
Lískulky jsou prostě borky!
Dobrá nálada nechybí,
Lískulky jsou bez chyby.
*poslala Myška
z 1. odd. Naděje
Valašské Meziříčí*

My Poštovky hravé,
do všeho jak dravé,
k dílu se vždy připojíme
a nikdy se nezahlavíme!
Poštovky, odd. Slunce

K dílu, zpěvu, legraci
jsem kadaňští Bodláci -
bodlák, bodlák, píchl!
1. roj světlušek Bodláci

Blahobytost a poctivost
to je naše dobrá ctnost.
Náš cílem duchem lesk -
všim světu oddíl Blesk!
*Oddíl skautů Blesk
3x z Kadaň zastala Borůvka*

Strážice a Cheznovice,
družičky spolu převleče,
jednu středisko my máme,
vždy se spolu porovnáme!
(Když se zrovna nehádáme!)
středisko Strážice

Bialky jsou družina,
oddílů ne jediná!
Máme svoje zvyky máme,
a když hlavy k sobě dáme,
i nemožné dokážeme,
lidem v nouzi pomůžeme!
Bialky, 1. družička Pelhřimov

My jsme skautky z Pelhřimova,
Einy - to jsou naše slova.
Ať to, co my, budeš znát,
potom se nám můžeš smát!

Světlušky a skautky
přírodní jsou běsy.
Vyhrnou si rukávy.
Jsou jich plné lesy.
Světlušky a skautky
vědí vždy, jak na to,
světlušky a skautky -
střediskové zlatol
*3x od Zuzany Roučkové
- Kedušiny z Pelhřimova*

Vlaštovky si štěbetají,
přírodu že rády mají.
Přičinít se vlastní píli,
doletět vždy první k cíli.
Veselost je mládež dar -
Vlaštovičkám třikrát zdar!

Modřinky jsou hodní ptáčci,
mají rády svoji práci.
Vždy si rády zazpívají
a nikdy se nehádají.
*2x od Ery Sedimové
1. družička z Litoměřic*

My jsme malá Kofáta,
dovádlivá, strakatá.
Přírodu my milujem,
z života se radujem!
*Světlušky Kofáta,
Spálené Poříčí*

K světlušek patříme roji,
volká láska k nim nás pojí,
máme dobrá srděčka,
jme Sedmitečná sluníčka!
*Starší světlušky - Sedmitečná
sluníčka, Spálené Poříčí*

Táborové pokřiky

Hola, hola,
tábor volá,
hurá, hurá,
slyšte nás!

Radostným životem
skautek my žijem,
sesterskou lásku my
kolikolem sžijem,
pro druhé pracovat,
pro druhé žít,
Spálené Poříčí
- Stříbrný šíp!

Na táboře je nám hej,
v práci chceme být všichni nej,
pojdme spolu měřit síly,
kdo bude letos první v cíli,
nikdo jiný - va, va, va,
než náš oddíl Bradava!
*2x od Fajnovky,
stř. Devětisil, Spálené Poříčí*

Naděje a víra,
to je naše síla!
Riki tiid nohavice,
Boleslav a Dašovice!
*1. odd. Mladá Boleslav
a 9. odd. Dašovice, 1969*

Ha - ha - ha - ha,
z Volyně jsme,
z Volyně jsme
dívčí tábor Mínehava!
*skautky z Volyně, 1969
2x ze sbírky Babra
z Mladé Boleslavi*

Je nás sedm, to jsme tým!
Každá jsme jen samý šprým!
Jmenujem se Komančové
a jsme pletí oranžoví!
Hej, hej, hej
- nejsme na prodej!
*Z indiánského tábora
1. družička oddílu skautek
Pelhřimov*

*Děkujeme za vaše dopisy, další pokřiky otištneme příště.
redakce*

Pokřiky jako součást každého deníku

POKŘIKY

①

~~odstoupit~~
~~.....~~

Mladší řádycky ochraňovat, skautský káčen chít, 110
v Prahy, chci jin přimova cestou jít.

~~lišci~~
~~.....~~

Lišky plní vědomostí, i když se dobře chodí, spravedliv
aťhni pou, ochotni ti pomohou

~~panď~~
~~.....~~

Hura, hura, hura panďi z lu fura.

~~laněci~~
~~.....~~

laněky pou přimova skautky, denně plni dobri skutky,

~~.....~~

~~.....~~
~~.....~~

Víštemi ti moc rádi máme a jolme ti dnuška
přát, co budeš chtít vů ti dáme. Zůstaň s námi na
pořád!

Příloha 13

Zápis z deníku, který obsahuje nalepené hodnocení „Turbánku“

Všichni jsme se hodně radovali z naší výpravy do zahraničí. Byl
tam skvělý fotograf a vlnili se, protože jsme byli v... U každé
na... a také... a byly na... U slavné
jsem... měšičku... U to... jsme byly na...
Zabíraly jsme... a... a... jsme...
Pak jsme... na... a... se do...
Já jsem se... malou... a...
k... doma... Pak jsem...
na... a...

TO STOPAČH
SKAUSKÉ HISTORIE
HK 3-5-20-03

Cyklovýprava ☉☉☉ 27.4.2003 ☺

Úvod byl na Kájičkách u kormonaučků, kde nám řekly kudy
 pojedeme. Já jsem se sbírala, předložil jsem jí píseň Ubrinivca.
 Ona sama vyrazila. Cítila se na mě kdosi křivá. Věšec nepsalo.
 Dojely jsme k Podlesku, kde jsme se zastavily. Na něj bylo
 dříve balna. Potom jsme došlo plyn ať jsme dorazily k
 křišť, tu křiváho jsme vyhnaly dva kluky na houpacích
 a samy se začaly houpat. Potom dle začalo plyn, tak jsme
 se schovaly do křiváho křivky. Křivky jsme tam zřejmě neměly.
 Ale co? Když přišlo plyn, vyrazily jsme. Tam přišlo balna.
 Jely jsme do místa, jáovi název jsem zapomněla. Cítila
 tam začalo vřiváho křiv. My jsme se namíly kde sbíral
 a tak jsme pokračovaly dle. Zřejmě strážníci jsme kromě
 plyn lisem, kde bylo hodně balna. Přítel mla křiv křiváky,
 kteří vřivá po cestě kromě opravdu našly. Dojely jsme tam na
 náčtáři kde jsme se daly obít. Pak jsme šly dle a křiváky
 vyrazily na křiv. Na cestě křiváky / křiváky cesta k
 křiv, křiv 232) jsem se odpočívá a jela s křiváky domů. Bylo
 to fajna, křiváky jsme doma. Občerství a křiváky ať
 dvě hodiny.